

Polgár Ernő

Hullámsír

Hazatérők

Ady

Polgár Ernő

Hullámsír
Hazatérők
Ady

Ságvári Endre Könyvszerkesztőség • 1983

BUDAPEST

Hullámsír

Dráma két részben

SZEREPLŐK

Andrew POLANSKI, hajópincér
George HIGHWOOD, gépápoló
James KELLY, kormányosmatróz
Frank WRIGHT, elektrikus
John MILLS, hajóács
Michael KINGSTON, fedélzetmester
Anthony GARFIELD, tengerészkapitány
Robert CAMPBELL, gépüzemvezető
Jeremy THOMPSON, rádiós és gazdasági tiszt

ELSŐ RÉSZ

A történet napjainkban játszódik. Szín egy kereskedelmi óceánjáró hajó hátsó fedélzete, a tengerészek nyelvén az úgynevezett pupa. Középen egy rozoga asztal, néhány pad, s nagy tekerceken hajókötelek, amiket a matrózok ülőhelynek is használnak. Elöl vannak a biták, amelyekre a köteleket erősítik, ha a hajó kiköt; továbbá csörlők, más gépek és korlát. A színpad közepétől kissé balra lépcső vezet a felső színpadra, ahol egy zuhanyozó, néhány pad és hátul egy árbócon zászló van.

Harsogó, indulószerű zene szól. A legénység az alsó fedélzeten, a tisztek (Garfield, Campbell és Thompson) a felsőn állnak és integetnek. Hajómotor zúgása és bullámok morajlása hallatszik. A legénységen nincs egyenruha; öltözkük szedett-vedett, olajos, piszkos. A zene elbalkul, a legénység és a tisztek távoznak; csak Highwood gépapoló és Polanski hajópincér marad

POLANSKI Megható ez a búcsúztatás!

HIGHWOOD Mindig így szokás, ha kifutunk a tengerre. Na, mielőtt még sírva fakadnál, itt az olló meg a borotva. Láss neki!

POLANSKI Mennyit vágjak?

HIGHWOOD Hogy érted?

POLANSKI Hát egy centit vágjak le vagy ötöt?

HIGHWOOD Á, dehogy! Az egészet! Két hét múlva a trópusokon leszünk, és meg fogunk dögleni a melegtől! A vörös-tengeri átkelésnél legalább hatvan fok lesz lent a gépházban.

POLANSKI Szóval kopaszra. Hát te tudod. Nekem mindegy. De menjünk fel a medenceszintre, ott van víz!

HIGHWOOD A púderosba? Innen a Haarlemből túl magasan van! Látszik, hogy most hajóztál be!

POLANSKI A medencét mindenki használhatja!

HIGHWOOD A siorkák, akiknek van arra idejük, hogy fürdőzzenek.

POLANSKI Akkor maradjunk itt?

HIGHWOOD Nem is tudom... Itt kávézni szoktunk... Menjünk inkább mégis fel.

Elindulnak a lépcsőn felfelé. A szél és a tenger moraja egyre erősödik

POLANSKI Ül le, itt jó lesz. Nos, nem gondoltad meg magad?

HIGHWOOD Nem. Csak csináld. (*Leül*)

POLANSKI Oké. De engem ne szidj a végén!

HIGHWOOD Én nem. A többiek úgyis épp eleget fognak piszkálni a kajáért meg mindenért. Az elődöd se bírta sokáig. Majd megtudod, miért olyan nagy csoda, ha valaki tengerész létére eléri a nyugdíjkort.

POLANSKI És a tiszték, hogy bírják?

HIGHWOOD Jobban, mint mi, pajtás! A siorok csak a púdert hintik, a szart meg mi takarítjuk el! És mégis... mégis hajózunk... (*Feláll*) Talán valami szilaj, féktelen vágy űz bennünket. Talán a jóságos, öreg tengeri isten, Nereus lányai, a hajósokat segítő nimfák hívnak, csábítanak a messzi vizekre, a mély és kiismerhetetlen tengerekre, a hideg tajtékú hullámokra; s bár sohasem láttuk, mégis tudjuk, hogy a tomboló vihar, vagy a lágyan ringó habok alatt, lent a mélyben virágok nyílnak...

POLANSKI Te miért jöttél ide, Highwood, ha költő vagy?

HIGHWOOD Nem, nem vagyok költő, de neked elmondhatom, hogy miért, ha köztünk marad.

POLANSKI Én nem adom tovább.

HIGHWOOD A cégnél senki nem tudja, elhallgattam belépéskor a pszichológus előtt is.

A felső színpadon sietve megjelenik Campbell

CAMPBELL Highwood! Azonnal a kabinokhoz! Csapódik be a víz!

HIGHWOOD Igen, uram.

CAMPBELL Hívjon segítséget a gépházból is!

HIGHWOOD Máris indulok, Mr. Campbell!

Campbell sietve el

HIGHWOOD A hajvágást el kell halasztanunk, Andrew! Szólíthatlak így?

POLANSKI Hát persze, George! *(Nevet)*

Highwood lerohan a lépcsőn, és balra kimegy. Lassan Polanski is lejön, és hátul kimegy. Highwood és Kelly csuromvizesen balról lassan bejönnek. Nagyon fáradtak. Egyre erősebb a szél és a tenger morajlása

HIGHWOOD Hú, ezt elkerülhettük volna! Kemény meló volt.

KELLY Még szerencse, hogy Mills idejében észrevette.

HIGHWOOD De látod, kispajtás, mindig történik valami. Miért nem lettem inkább pincér?!

KELLY Erről jut eszembe... te, George! Milyen ez az új fiú? Közénk való? Te gyakrabban beszélsz vele.

HIGHWOOD Elég rendesnek látszik.

KELLY Azért csak vigyázz vele! Sosem tudhatod.

HIGHWOOD Nem olyan fickó! Én bízom benne.

KELLY Én is, nem is azért mondtam..., de legyünk még résen. Különben beszélgettünk a srácokkal róla. Mills különös fickónak tartja. Szerinte nem úgy néz ki, mint egy pincér.

HIGHWOOD Hogyhogy?

KELLY Intelligensebb. Mills úgy gondolja, hogy mindenáron közénk akar férközni. Neki ennek ellenére vagy ezzel együtt szimpatikus.

HIGHWOOD Te, James! Éppen ma gondoltam arra, hogy ő lehetne az új szakszervezetis. Frank úgysem vállalja már. Mit szólsz hozzá?

KELLY George! Minek nekünk szakszervezeti titkár? Frank se tudott elérni semmit.

HIGHWOOD Azért valakit kell választanunk Frank helyett. A szakszervezetisnek úgyis annyi csak a dolga, hogy aláírja a heti étrendet, amit a captain ha akar, egy telefonnal megváltoztat, ha sült kacsára támad gusztusa. Szóval nincs semmi kockázat.

KELLY Tényleg! Nem is rossz! Talán ez az új fickó keresztül tudja vinni az akaratát. Hisz csak most hajózott be, még szinte teljesen civil. Benne van az otthonról hozott természetes emberi igazságérzet, amivel mi már aligha dicsekedhetünk ilyen hosszú távollét után. (*Csend*) Tudod, George, néha úgy érzem, mintha a társadalom periféfiájára csúsztunk volna. Fogalmunk sincs, mi történik otthon, mi történik a világban. Régi újságokat lapozgatunk, s a mozaikokból utólag képzeljük el az eseményeket...
HIGHWOOD Ha úgy gondolsz, beszélj Polanskival. Szerintem jól meg fogjátok érteni egymást.
KELLY Majd meglátjuk. (*Csend*) Nyakunkon a vihar. (*Kelly megborzong*) Hú, de fázom! Megyek, megszárogatom a gönceimet.

Kelly balra kimegy. Highwood maga elé mered. A felső színpadon megjelenik Polanski. A lépcső korlátjába kapaszkodva támolyog lefelé. Highwood észreveszi, odamegy és lesegíti a lépcsőn. Mennydörgések hallatszanak

HIGHWOOD Mi van, kispajtás? Nem bírod?

POLANSKI Talán a levegő jót tesz...

HIGHWOOD Lélegezz mélyeket, Andrew! A tengeri-betegségnek két gyógyszere van: a kellemes testhelyzet és a távoli pontok nézése.

POLANSKI Hol van itt most kellemes testhelyzet?!

HIGHWOOD Úlj le ide, és igyál egy kortyot.

POLANSKI (*iszik*) Ez jólesett. A hullámok könnyedén csapódnak fel a fedélzetre, csak úgy emelgetik ezt az óriási hajót. Micsoda vihar! A tálalóhelyiségben a hűtőszekrény is kiszakadt a falból, a tányérok, poharak mind lerepültek az asztalokról, a fiúk meg a székekről.

HIGHWOOD Látod, kispajtás, másokat is hogy megfingat!

POLANSKI Métereket csúszkáltunk a szalonban, míg végre valamiben meg tudtunk kapaszkodni. Aludni meg végképp nem lehet!

HIGHWOOD (*nevet*) Az is nagy dolog már, ha az ágyról nem gurulsz le.

POLANSKI De még fekve is kapaszkodni kell! És

micsoda zajokat hallani! Süvít a szél, nyikorognak a szekrényajtók, minden zörög és recseg, potyognak és gurulnak ide-oda a tárgyak... De a legidegesítőbb az volt, hogy egy ceruza ide-oda csapódott az egyik fiókban... már-már a túlvilági kínokat juttatta eszembe!

HIGHWOOD Én a mennyországba kerülök! Egyébként nyugodtan bóbiskolhatsz itt egy kicsit...

POLANSKI (*ordít*) De én nem bóbiskolni akarok, hanem végre egy jót aludni! Holnap ugyanúgy kell dolgozni, mintha mi sem történt volna!

HIGHWOOD Betojsz már az elején?! Azt hiszed, másnak olyan könnyű? Nekünk is tele lenne a gatyánk, ha elhagynánk magunkat!

POLANSKI Könnyen beszélsz! Már évek óta ezt csinálsz!

HIGHWOOD Attól még én is sírhatnék, nem gondolod? Egész nap hajtottunk, mint az állat. Reggel óta nem volt időm enni, s ezek után, még egy fegyelmet is kaptam!

POLANSKI De miért?

HIGHWOOD Mert valamelyik nagyeszű nem reteszelt be az ablakait rendesen! Zúdul be a víz, hatalmas sugárban... Nagy nehezen bezártuk az ablakot, kihordtuk a vizet a kabinokból, aztán jött az új parancs: a hatos raktár felső szintjén elszakadtak a drótkötelek, amik a póthengert rögzítették. Az a vasdorong meg az oldalfalnak csapódott...

POLANSKI Hallottam én is, ahogy döngött. Ha áttöri a falat, bennünket már lakmároznak a cápák!...

HIGHWOOD Nagy nehezen le tudtuk kötözni a rohadékot, de addigra már mindent összetört a raktárban.

POLANSKI És ezért kaptad a fegyelmet?

HIGHWOOD Nem. Fel kellett mennem a púderosba jelentést tenni a cápónak, hogy mire jutottunk. Lefelé jövet a tisztí tálaló ajtaja nyitva volt..., és elvettem egy hamburgert a tálról.

POLANSKI Többet is elvehettél volna, ma alig fogyott.

HIGHWOOD Ahogy kiléptem, a cápó éppen szembejött velem. Csak ez kellett neki! Üvöltött, minden-

nek lehordott. Mit keresek én a tisztii tálalóban, és hogy merészelek élelmet lopni!

POLANSKI Azt mondta, hogy lopsz?!

HIGHWOOD Hiába bizonygattam, hogy nem volt időm ebédelni, a szűk agyába még az se hatolt be, hogy mit csináltunk egész délután. Mondtam neki, hogy sosem szoktam a púderosban járkálni, de ha már felmentem jelentéstételre, gondoltam, bekapok egy-két falatot.

POLANSKI Őrület...

HIGHWOOD Neked, mert még zöldfülű vagy!

POLANSKI Szólj a szakszervezeti titkárnak!

HIGHWOOD Te meghibbantál! Frank Wrightot gyűlöli a cápó. Frank diplomás, kispajtás, és ez már önmagában elég ahhoz, hogy a cápó utálja. Egyébként is, Frank már beadta a felmondását. Tudod, még azt sem kérdezték meg tőle, hogy miért megy el. Csak azt firtatták, hogy mikortól számolják a felmondási idejét.

POLANSKI Miért utálja a diplomásokat?

HIGHWOOD Sok a miérted, kispajtás! Hát nem tiszta? A captain is, meg Campbell is régi főnökök a cégnél. Előbb végigjárták a lépcsőfokokat, egy tanfolyam, egy lépcsőfok, újabb tanfolyam, megint egy lépcső... Naná, hogy gyűlölik azt, akinek ez könynyebben megy és többet tud, mint ők. Kapiskálsz már?

POLANSKI Már igen. Te is elhallgattad a diplomádat?

HIGHWOOD Fontos ez?

POLANSKI Szeretném tudni.

HIGHWOOD Oké, hát elhallgattam. Több hajón voltam már, s ott megtanultam, hogy jobb ezzel nem kérkedni. Mint friss diplomásnak, eleinte mindenáron azt akarták bebizonyítani, hogy semmihez sem értek, s csak olyan munkákat adtak, amikbe majd beleszakadtam.

POLANSKI Milyen okleveled van?

HIGHWOOD Gépész, de ez nem érdekes. Másnak is van. Frank elektromérnök, és itt százával cseréli ki a villanykörtéket. *(Csend)* Na, lassan lecsillapodik a víz. A nap hamarosan kibújik a felhők közül, végre

megenyhül az idő, és a nereidák fürge táncot járnak a hullámokon.

POLANSKI Ha szép az idő, minden olyan más itt a hajón.

HIGHWOOD Szép az idő, gyönyörű a tenger! Tengerész ilyet nem mond soha! Érted?! Nyugtával dicserd a napot, kispajtás! Na, gyere, menjünk.

Kimennek. A vihar elvonul

Az alsó színpadon hátul bejön Mills, Wright és Kelly. Lassan előrejönnek az asztalhoz. Közben balról bejön Highwood. Valamennyien fáradtak, arcuk borostás. Highwood baja lenyírva

KELLY Hogy nézel ki, George?! Olyan a fejed, mint egy hógolyó!

HIGHWOOD Közeledünk a trópusokhoz, James. Nemsokára legszívesebben még a bőrünket is levedlenénk.

Közben a felső színpadon megjelenik Polanski. Régi, koszos alumínium kannában kávé t hoz, és egy tálcán csészéket, meg pár üveg üdítőt. A hangszórókból halk zene hallatszik

KELLY És ki nyírt meg?

HIGHWOOD Andrew.

KELLY (Polanskiboz) Gratulálok a művedhez, fiú!

POLANSKI Kösz.

Az alsó színpadon hátul bejön Kingston fedélzetmester

KINGSTON Totális és orbitális jó kávé!

VALAMENNYIEN Jó kávé!

HIGHWOOD Ez a marha Kingston nem tud leszokni erről a totális és orbitális köszönről.

POLANSKI Mit mondjak, hát elég furcsán hangzik.

Isszák a kávé t. A zene hirtelen abbamarad, és Thompson hangját hallani. Kellemetlen, éles, recsegő hang

THOMPSON Itt a hajórádió műsora! Jeremy Thomp-

son jelentkezik. Hajónk Szumátra partjai felé tart, átlagosan tizenhat csomós sebességgel. Nem lebecsülendő ez egy háromszáz méter hosszú, negyven méter széles hajónál, amelynek legnagyobb hordképessége negyvenezer tonna. És ehhez még hozzá kell számítani a felszerelések, a személyzet, az ivóvíz és az üzemanyag súlyát...

KINGSTON Hagyd abba, te seggfej! Nekem ne dumálj, hisz még a púderosban is eltévedsz!

THOMPSON Gondoljuk csak el, hogy a hajó teljes rakománya kétezer darab vasúti tehervagonban férne el.

KINGSTON Na, és! Ez kit érdekel?! Most pihenőidő van!

THOMPSON Az Atlanti-óceánon haladunk...

KINGSTON Menjen a kabinjába, aki ezt hallgatni akarja! *(Felugrik, és kikapcsolja a hangszórót. Abogy visszaül, odébbliki Highbwoodot)* Húzzál el innen! Megmondtam már, hogy ne ülj mellém! Gyűlölöm a gépapolókat. A szagukat sem bírom.

KELLY A helyedben én tartanám a számat! Egyszer még rossz vége lehet.

KINGSTON Leginkább talán mégis a kormányosmátrozok ingerelnek!

WRIGHT Igaza van Jamesnek!

KINGSTON Meg az elektrikusok és szakszervezetiek! Csak hűsöltök bent egész nap, mi meg fölforrunk a tűző napon.

WRIGHT Ne röhögtesd ki magad, Kingston! Mindenki tudja, hogy a nehéz munkát nem te végzed.

Mind nevetnek, majd hosszú, egyre kínosabb csend. Kingston farkasszemet néz Wrighttal. Kelly igyekszik menteni a helyzetet

KELLY Hallottátok, mi történt? *(Csend)* Hajnalban SOS-jelzés riasztotta Thompsonot.

MILLS Milyen jól informáltak egyesek.

KELLY Egy angol adó jelezte, hogy nyolcvan mérföldre tőlünk egy yacht hánykolódik a tengeren. Pár perccel később két hajó is bejelentkezett, hogy oda-indultak menteni.

KINGSTON Még szerencse, hogy nem mi!

WRIGHT Miért, te haleszű?

KINGSTON Arról még nem hallottál, hogy leadnak egy SOS-t valamelyik kalózhajóról, aztán mikor a mentésükre siet valaki, szépen kirámolják a hajóját?

WRIGHT De nem itt; csetleg Ázsiában.

MILLS Aztán mi történt?

KELLY Alig félórával később egy norvég kapitány jelentette, hogy megtalálta a yachtot, és felvette az utasokat. Az éjjel abban a nagy viharban leállt a yacht motorja, aztán még a rádió is felmondta a szolgálatot. Egész éjjel hánykolódtak a viharos tengeren.

MILLS Bűdös nagy mázlijuk volt.

WRIGHT Éjjel olyan a hajó, mint a denevér; az ultrahangjával a vaksötétben sem repül neki semminek. *(Hosszú csend)*

MILLS Reggel, mikor a ballasztszintet mértem, láttam néhány breton halászt. Össze-vissza kvarattytoltak, integettek... *(Csend)* Az egyikük tonhalakat dobált föl nekem, hiába ugattam neki, hogy kell a francnak...

Valamennyien úgy tesznek, mintha megbillenne a hajó

KINGSTON A kurva anyját! Még csak ez hiányzott! Úgy látom, beértünk a Vizcaya-öbölbe. Kezdődik a játék. Induljunk! Mindent zélesztelni kell, ha nem akarjuk, hogy szétguruljon ez a rozsdakalitka.

Highwoodot és Polanskit kivéve mind el. Polanski kezdi leszedni az asztalt

HIGHWOOD Ólomszürkék a hullámok, és egyre nagyobbak. Ki tudja, e pillanatban talán éppen száz ember feje fölött siklunk el, s a távolság közöttünk alig ötven méter. *(A korlátnak támaszkodik)* Ott lent, a tengeralattjárón a világítótestek nappali fényt árasztanak, a vízbontók ontják a friss levegőt. A kényelmesen berendezett moziteremben filmet vetítenek, a tornateremben súlyzókat emelgetnek. Néha-nyan az étteremben ebédjüket fogyasztják, mások éppen zuhanyoznak.. Mindenütt eleven élet...

Polanski kimegy

HIGHWOOD S ugyanúgy korlátok közé szorul az élet itt is, mint ott lenn. Otthon is korlátok közt életem; mindig és mindenhol. Amikor a nagymamám barátnőjénél laktam, este csak tíz után mehettem haza. A bérlője éjszakás volt, és kellemesen pihenhettem az ágyában. Rengeteg időm volt új címeket keresni. Végre találtam egy jót. Még soha úgy nem siettem sehová, mint akkor! Csöngettem, s amikor kitarult az ajtó, megszeppentem a látványtól: nem láttam még nőt olyan méreteken. Dadogva tudtam csak elmondani, miért is jöttem. A hölgy szemrevételezte vézna karjaimat, sovány mellkasomat. Ugyan mit is kezdjen velem, törékeny lényemmel? Neki komoly ember kell, igazi férfi! Ott a létra alatt, az a vaságy, arról van szó. Fölötte ruha száradt. Jól megnéztem, s csak akkor jöttem rá, hogy nem vitorlavásznak lebegtek rajta, hanem női alsóneműk. És amikor Mrs. Pullingernél laktam? Először nagyon örültem, mert azt hittem, ott majd nyugodtan élhetek. Aztán szépen lassan rájöttem, hogy tévedtem. Lakosztályom ugyanis Mrs. Pullinger szobájából nyílt, s ha késő este keveredtem haza, megesett, hogy kénytelen voltam rajtakapni őt a fogatlan, öreg szeretőjével... Persze, őket ez nem zavarta. Sőt, a takaró alól ki is köszöntek nekem! Amikor Mr. Dugdale-ékhez költöztem, úgy éreztem az életem alakulni kezd, mert én lettem a szemefényük. Elvesztett gyermekeik helyett engem imádtak. Az öregúr egy szobában aludt velem. Mivel beteg volt szegény, egész nap az ágyat nyomta. Reggel viszont már fél hatkor félrehúzta a függönyt, hogy láthasson engem. Főleg persze vasárnap, amikor tovább aludtam. Skizofréniás tekintetéből áradt a jóindulat: számára én voltam a megváltó. A szoba ugyan nem volt nagy, de minden volt benne, amire szükségem lehetett. Szék, szekrény, ágy, köröskörül, lent-fent könyvespolcok és egy íróasztal. No és Mrs. Dugdale! Valamennyi idegszanatóriumnak ismerte a nevét! Meghalt volna értem! Ágyba hozta a reggelit, s ilyenkor nézhettem begombolatlan hálóingéből kilátszó felső teste lehangoló látványát... Így éltem, másodma-

gammal, illetve harmadmagammal az örökkévalóságban, s közben múltak a napok, sőt az évek. Lassan a hajam is hullani kezdett... Közben eljegyeztem egy lányt, akivel már hosszú ideje szerettük egymást. Ezzel elkövettem a merényletet a sors ellen, mert újra lakás után kellett nézmem. És Doktor Morley, a bíró, akinek a kuttyáját sétáltattam? Talán még ő volt a legrendesebb hozzám. Legutóbb egy levelet is írtam neki. Doktor Morley szűkszavú ember, bizonyos értelemben információtároló. Szinte előttem van a kép, amint könyvtárszobájának legcsendesebb zugában ül, virágai között, karnyújtásnyira a kézikönyveitől. Asztalára beszőkik a kerti fény, a nagylombú fák megszűrrik az utca zaját, s a hűvös szobába frissítő ózon tódul be a porosodó lexikonok közé.

A felső színpadon megjelenik Campbell

HIGHWOOD A polcokon ott ültek a díszes gerincű szótárak, a világ nagy könyvtárainak kötetkatalógusai, ritka és régi könyvek.

Campbell lejön a lépcsőn

CAMPBELL Mi a fenét csinál itt, Highwood? Ennyire ráér?

HIGHWOOD Még nem kezdődött el a szolgálatom, Mr. Campbell.

CAMPBELL Igen?! Na menjen a gépházba, majd kitalálok magának valami elfoglaltságot.

Campbell hátul távozik

HIGHWOOD Szarházi! Neked még a keresztanyád is vámpír lehetett!

Highwood balra kimegy

Két héttel később, ugyanott. A felső színpadról lejön Polanski; kávét, csészéket, üdítő italokat hoz. Az alsó színpadon hátulról bejönnek a tengerészek, kivéve Highwoodot. Öltözékük rövidnadrág, fürdőnadrág, némelyiken trikó. A hangszóróból halk zene szól

KINGSTON Totális és orbitális jó kávét!

POLANSKI Jó kávét!

MIND Jó kávét! (*Leülnek*)

THOMPSON (*a hangszóróból, miután a zene abbamarad*) Itt a hajórádió! Jeremy Thompson jelentkezik. Kijutottunk a Vörös-tengerről; hajnalban haladtunk át a Gyász kapuján, azaz a Bab-el-Mandeb-szoroson, s jelenleg az Indiai-óceánon Szumátra partjai felé hajózunk. Az Indiai-óceán északi része trópusi tengernek számít, ezért a felszíni vize sokkal melegebb a másik két óceánénál. Érezzük ezt a saját bőrünkön is. Az úszómedencében a víz hőfoka 28 fok...

KINGSTON Na, ebből elég! (*A hangszóróhoz lép, és kikapcsolja*) Egy éve hajózom ezen a rozsdapalotán, de még egyszer sem volt időm fürdeni.

POLANSKI Munkaidő után te is úszhatsz, ha akarsz!

KINGSTON Polanski! Amikor néhány hetes tengerész voltam, mint te most, én is ezt hittem. (*Csend*)

KELLY Ma megint tisztasági szemle lesz.

MILLS Szemle! Nevetséges! A múlt században a vitorlások szedett-vedett legénységét fegyelmezték így, hogy meg ne egye őket a szar.

WRIGHT Ez csak afféle őrmesteri fogás! Felsorakoztatja a katonákat, végignézi a körmüket, csak azért, hogy teljen az idő, és éleződjön a feszültség!

KELLY Ellenőrzés! Tisztaság! Csak nehogy tisztogatás legyen...

POLANSKI Hogy érted ezt?

KELLY Tudod, hogy hívták az elődödet? Gyilkosnak! És tudod miért? Mert különös módon hajtott végre egy parancsot.

POLANSKI Gyilkos? Mit csinált? (*Hosszú csend, Polanski a tekinteteket fürkészi*)

KELLY Elszaporodtak a macskák a hajón, és a barba megúnta őket. Szólt Plumbnak, az elődödnek, hogy többé egyet sem akar látni a hajón. Plumb eleinte nem tudta, hogyan hajtsa végre a parancsot, aztán... Elképzelni sem tudom, hogy tehetett ilyet az a félős fiú... Bezsongott, teljesen bezsongott! Egy kis húspástétommal összezsalogatta valamennyit, aztán egyenként a falhoz csapkodta őket. Az egész fedélzeten vér és húscscafatok... Bűz mindenütt! Miután végzett, a tengerbe rúgdosta őket.

POLANSKI Borzalmas!

KELLY Elfog a rosszullét, ha eszembe jut... Sok nem döglött meg azonnal; ezek itt fuldokoltak a hajó körül a hullámokon. Iszonyú volt az a vinnyogás!

POLANSKI A parancsnok mit szólt?

WRIGHT Megdicsérte Plumbot, mert jó munkát végzett. Azóta nincs macska a hajón.

KELLY George szokta mondani, ha már nagyon keserű a szíve: kispajtás, mindenemet odaadnám azért, ha egyszer látnám, amint valaki a captain elé áll és azt mondja: ön, Mr. Garfield, alkalmatlan arra, hogy emberek között éljen!

MILLS George nagy álmodozó! Benőhetne már a feje lágya.

WRIGHT Lehet, hogy ez csak álom, de nem is olyan valószínűtlen.

POLANSKI Mit gondoltok, Garfield beijedne?

KELLY Az biztos!

POLANSKI És te, Frank?

WRIGHT Garfield csak itt a hajón valaki, mert nem tudják őt ellenőrizni. Elküldi a cégnek a szépen kikerekített jelentéseit, de hogy a hajón igazából mi történik, azt csak mi tudjuk, meg a jóisten.

MILLS Garfield élet és halál ura itt, ez biztos.

POLANSKI Talán túlzol egy kicsit.

MILLS Te még taknyos vagy! Maradjunk abban, hogy majd meglátod.

Garfield és Campbell megjelenik a felső színpadon

GARFIELD Kingston!

KINGSTON Parancsoljon, captain!

GARFIELD Küldjön két embert a gépházba!

KINGSTON Valami baj van, uram?

CAMPBELL Semmi, csak Highwood megint szimulál. Hozzák föl azt az átkozottat.

KINGSTON Máris, uram!

Garfield és Campbell kimegy

KINGSTON (*Wrightnak és Kellynek*) Rohanjatok le

érte, amíg nem késő! A szolgálat nem hagyhatja ott a gépházat!

KELLY Gyere, Frank!

Wright és Kelly sietve kimegy

KINGSTON Highwood se bírja már sokáig.

POLANSKI Miért nem teszel valamit, ha így látod?

Hogy ne kelljen ilyen embertelenül kiszolgáltatottnak lenni ezen a hajón!

KINGSTON Polanski, Polanski, te a nagy szavak embere vagy!

POLANSKI Tettek is kellenének, de te is csak dolgoztatod az embereidet, és sehol egy dicséret, egy emberi szó!

KINGSTON Polanski! Én türelmes ember vagyok egy bizonyos határig! Úgyhogy ne merészkedj odáig! Különben, ha nem vetted volna észre eddig, nagyon kis ember vagyok én ezen a hajón. Nem tartozom a tiszték közé, de igazából a legénység tagja sem vagyok. Tehát minek ugráljak? Úgysem változik meg semmi!

POLANSKI Összefoghatnál a legénységgel!

KINGSTON Ehhez a céghez nem tudott betörni a humanizmus. A hazától távol, itt a tengereken hánkolódva élünk, s otthon ugyan ki tudja, mi történik a hajón. Azt hiszed, hogy valaki is elhinné azt, ami valójában történik? Amióta itt szolgálok, egyszer tartottak szemlét lent a gépházban a cég megbízásából.

MILLS Azt is télen, amikor északon járt a hajó.

KINGSTON Jönnének le a trópusokra! Ahol órákat kell eltölteni egyhuzamban az ötven-hatvanfokos gépterekben, magas páratartalomban!

MILLS A gépészek egy óra alatt többet isznak, mint én egy hét alatt a kocsmában. Tönkremegy a szívük, folyik róluk az olaj, ekcémát kapnak. A gépházban olyan nagy a zaj, hogy ők a madarakat már nem hallják.

KINGSTON A hajógépészek előbb-utóbb mind nagyothallók lesznek. És nincs kivétel!

POLANSKI Miért mondtad mégis, hogy utálod a gépészeket?

KINGSTON Ezt a munkát csak hülye vállalhatja, és én, megmondom őszintén, a hülyéket ki nem állhatom.

POLANSKI A körülményeken kellene javítani! Vagy szigorúbbá tehetnék az alkalmassági vizsgálatokat!

KINGSTON Ki tudja megmondani azt, hogy ki alkalmas ide? Erre a munkára, ilyen technológiai színvonal mellett, szerintem ember nem lehet alkalmas!

POLANSKI Mivel tudnád ezt bizonyítani?

KINGSTON Ceylonban, Colombó kikötőjében álltunk, amikor a gépészek a főgép elősűrítőtankjait tisztították. Most is ezt csinálják egyébként. Borzalmas munka! Bemásznak a tankokba, az olajban úszva dolgoznak..., még a tökükből is olaj csöpög. Ha ezt valamelyikük felesége meglátná, megzavarodna.

POLANSKI Na és?

KINGSTON Összedobtak fejenként ötven dollárt, és arra gondoltak, elvégeztetik ezt a munkát éhező szingaléz dokkmunkásokkal.

POLANSKI Elvállalták?

KINGSTON Szerencsétlen, beriberis nyomorultak. Eszeveszetten rohantak fel a gépházból, amikor látták, mit kellene csinálniuk. Azt mondták, inkább éheznek, ha Buddha erre íteltette őket, de önként nem mennek a halálba. És messze elkerülték a hajónkat.

Kelly és Wright Highwoodot hozzák. A gépapolóról csöpög az olaj, testéhez tapad a ruhája, ijesztő látvány. Polanski azonnal leszedi az asztalt, hogy oda fektethessék

KELLY A rongyot! Legalább az arcáról töröljük le az olajat!

WRIGHT A ruháját is vegyük le! Megszűnhet a bőrlégzés! Majd én letörlöm a testét.

Anthony Garfield kapitány és Robert Campbell gép-üzemvezető jelenik meg a színen. Lejönnek a felső szintről

KINGSTON Mr. Garfield!

GARFIELD Jelentsen, Kingston!

KINGSTON Felhozták a fiút, uram.

GARFIELD (*Highwoodhoz*) Mi ez az újabb figuráció, Highwood? Főlöszleges szimulálni! Keljen fel! Megértette?

WRIGHT Elvesztette az eszméletét!

CAMPBELL Biztosan ivott! Már tegnap megmondtam, hogy ezt a munkát ma el kell végezni! Feküdtek volna le időben! (*Garfieldhez*) Látod, Anthony, ennyit ér ezeknek az emberi szó. Biztosan holt részegre itta magát tegnap este, és ma úgy ment le a gépházba, hogy még nem józanodott ki! De még reggel is ihatott! Nem tudom, miért is küldenek ilyen nyámnyila alakokat a hajóra? Egy kis munkától rosszul lesznek!

WRIGHT Ne kiabáljon már cápó! Nem látja, hogy milyen rosszul van?

GARFIELD Wright! Mit enged meg magának? A feltetescivel nem beszélhet így!

WRIGHT Egy gépüzemvezető sem üvölthet folyton! Csak azért, mert a második ember a hajón!

CAMPBELL Mit beszél?

WRIGHT Azt, hogy büntetlenül nem fog itt ordítózni a beosztottjaival!

CAMPBELL Nagyon jól tudom, hogy mihez van jogom! Hogy magát fegyelmissel kirúgassam!

WRIGHT Tegye azt, mit érdekel! Beadtam már a felmondásomat, de túlélem még azt is, hogy fegyelmissel kell elmennem!

GARFIELD Wright! Holnap reggel kilenckor jelentkezik nálam! Értette?

WRIGHT Sajnálom, de nem fogom tiszteletemet tenni sem holnap, sem máskor! Nem állít már többé engem a szőnyeg szélére a kabinjában!

KELLY Kinyitotta a szemét! Kezd magához térni!

MILLS George, hallasz engem?

POLANSKI Várj, felemelem a fejét.

KELLY George, itt vagyunk veled!

CAMPBELL (*végignéz a tengerészekén*) Úgy látom, jól kitervelték az egészet.

GARFIELD Menjünk!

CAMPBELL Oké, Anthony.

Garfield és Campbell távoznak. Highwood akadozva beszélni kezd

HIGHWOOD Polanski, kispajtás...

POLANSKI Hallgatlak, George.

HIGHWOOD Egyre nehezebb...

POLANSKI Meglátod, rendbejön minden.

HIGHWOOD Állandóan történik valami... Lassan készítenek ki minket. Egyre nehezebb a munkát is... meg őket is elviselni. Tudod, néha majd összesza-rom magam. Megint beküldtek az olajtankba... egy-szer csak azt éreztem, hogy nem megy tovább... kész, vége... Mondd meg, de őszintén, nem va-gyok büdös? Nem szartam össze magam?

POLANSKI Nem, George.

HIGHWOOD Pedig úgy éreztem.

POLANSKI És ha úgy lenne, akkor sem a te hibád.

HIGHWOOD A kikötőből írtam haza, dr. Morley-nak, a bírónak. Senki sem tudott róla, most is csak azért mondom, hogy megtudjátok: már nem kell so-káig túrnünk... Mindent megírtam, hogy mi folyik itt. Nem akarok itt megdögleni, mint azok a macs-kák... Nem azért hajóztam be...

KELLY Nem fogsz megdögleni, George!

WRIGHT Mindig melletted maradunk.

HIGHWOOD Azért hajózok, mert itt megvan a szál-lásom, ellátásom. A fizetésemet hazaküldöm egy összegben Rosemarynek. Hamarosan összejön egy kis-tőke, amivel már kezddhetünk valamit. De ad-dig itt kell maradnom! És itt meg egyre nehezebb... Látod, kispajtás a két ujjamat? A körmömet letépte a mentőcsónak, amikor Kellyvel emeltük... Vissza-csúszott, és én már csak ordítani tudtam. Elkapta a csörlő. A cápó meg azonnal ott termett, és elkezdett üvölteni, hogy mi a kurva anyámat keresek én itt, ha nem értek hozzá. Nem válaszoltam neki, csak ro-hantam a lakótérbe, hogy előkerítsem a második tisztet, aki egyben orvos is, mert igazi orvosra nem telik ennek a cégnek. Közben Garfieldnek jelentet-ték, hogy mi történt. Jött velem szemben a folyosón. Én elrohantam mellette, mert ömlött már a vérem, erre nekemesett, hogy mégis mit képzelek magam-ról, miért nem köszönök neki, ha ő elhalad mel-

lettem, és etikett-félórát kezdett tartani. Legszívesebben képen töröltem volna, ha nem fáj úgy a kezem!
KELLY George, ne izgasd fel magad. Minek a múltat felidézni?

HIGHWOOD Mert szépen belenyugszunk a dolgokba, s ezek mindent megtehetnek, és senki sem vonja őket felelősségre semmiért!

WRIGHT Még fordulhat a kocka...

HIGHWOOD Komolyan mondd, Frank, vagy csak...

WRIGHT Bizom benne, George.

HIGHWOOD Gondoljátok, hogy dr. Morley intézkedik?

POLANSKI Nem fogja szó nélkül hagyni a leveledet.

HIGHWOOD Azt a napot szeretném megérni, kispajtás!

POLANSKI Meg fogod, George. De mondanék valamit. Kavarj meg egy kád vizet, aztán próbáld lecsillapítani. Nem sikerülhet, csak még jobban felkavarod. Gondolkodsz, kavarod a hullámokat az agyadban. Hagyd egy kicsit abba, hagyd állni, majd magától megnyugszik.

KELLY Meggyőző, amit mondasz.

MILLS Valamit nem értek: pincér létedre honnan tudsz te ilyeneket? Gyanús vagy te nekem.

POLANSKI Nem voltam mindig pincér. Talán benetek csak annyi van, amennyi látszik? Nem hinném...

HIGHWOOD Engem egyszer elítéltek három hónapra óralopásért. A középiskolában tolvajnak kiáltottak ki, erkölcsi halottá tettek, és a barátaimat, meg az egész iskolát ellenem fordították. Akkor úgy éreztem, nincs értelme az életemnek. Megírtam a búcsúlevelet, amiben bebizonyítottam, hogy ártatlan vagyok, mert nem én loptam el az órát, aztán bevettem az egész házi gyógyszerárat. (Csend) Anyám nem tudott aludni azon az éjszakán... fölkelt, és észrevett mindent... Gyöngé féreg vagyok, mi? Olykor nekem is ez a véleményem magamról... Persze, belépéskor elhallgattam ezt a cég pszichológusánál. Éppen eléggé megaláztam magam, és éppen eléggé megaláztak már. Túléltem, s ez megalázó volt. Szívességeket kértem, sopánkodtam, hazudtam is, kérényeket, meg beadványokat fogalmaztam, és éjszaká-

kon át töprengtem, hogy hogy is van ez az egész...
Az utóbbi időben egyre többet gondolok arra, hogy
bárcsak sikerült volna.

KELLY George! Az isten szerelmére!

HIGHWOOD Garfield éppen a minap említette, hogy
ne aggódjak, bármi történjék is velem, mert ahogy
az alakomat elnézi, elférek majd a hullakamrában.

KELLY Fölmegyek és elvágom a torkát!

KINGSTON (*lefogja Kellyt*) Ne bomolj, James! En-
nek nem ez a módja! Ezt bízd csak rám.

KELLY Azt hiszi, hogy már mindent megengedhet
magának!

POLANSKI És te mit feleltél erre, George?

HIGHWOOD Idétlenül vígyorogtam... Mit mond-
hattam volna...

Garfield megjelenik a felső színpadon

GARFIELD Még mindig itt locsognak?! Kingston!
Azonnal vegyék fel a munkát!

KINGSTON (*biggadtan*) Attól tartok, Mr. Garfield,
ma már nem fogjuk.

Döbbent csend

GARFIELD Mi ütött magába, Kingston?! Elment az
esze? Ez... ez parancsmegtagadás!

KINGSTON Ide figyeljen, Mr. Garfield. Ha én egy-
szer azt mondom, hogy nem dolgozunk, akkor az
úgy is lesz. Tud követni engem?

GARFIELD Azonnal a gépházba!

KINGSTON Ne aggódjon, a főgép be fog indulni.
Én magam megyek le. De egy kérésem van: ma
már ne mozduljon ki a kabinjából, mert nem állok
jót magamért.

GARFIELD Ezt nem viszi el szárazon, Kingston!

*Garfield balra kimegy. Kingston összeszedi Highwood
olajos ruháit, és elindul kifelé*

WRIGHT Nahát, Michael...

KINGSTON (*visszafordul*) James! Vigyétek le George-

ot a kabinjába, és maradjatok mellette. Te meg, Polanski...

POLANSKI (*Kingstonra néz, de nem tud szólni*)

KINGSTON ... gondoskodj mindenről, amire szüksége lehet!

Kingston kimegy. Kelly, Wright és Mills lesegítik Highwoodot az asztalról, és kiviszik. Polanski tálcára teszi a csészéket, az üvegeket, és ő is távozik

Polanski, Kelly és Mills ülnek az asztalnál. Az asztalon egy magnetofon, poharak, pár üveg pálinka és néhány karton sör

MILLS (*Polanskihoz*) Ha ma nem, holnap mindent megiszunk! Egészség!

POLANSKI Egészség!

KELLY Egészség!

POLANSKI Micsoda sörnyitó! Megnézhetem?

MILLS Tessék. Fantasztikus, mi? Bangkokban vettem.

A reklámfotón egy thaiföldi nő pénisz alakú rúzzsal festi magát.

POLANSKI Nem rossz...

MILLS Ezeket nézd meg! (*Fényképeket vesz elő*) Alkalmi barátnőim Casablancából, Amszterdamból, Ceylonból, Bangkokból, Kuala Lumpurból, Indonéziából és máshonnan. Mind közül ez volt a legemlékezetesebb! A kép a hajón készült, a csaj nagyon szeretett fürdeni az úszómedencében. Fürdőruhát sosem hordott. Amikor Thaiföldön Phuket kikötőjébe érkeztünk, megszálltak bennünket a nők, s beköltöztek a kabinokba. A puffmama és azok a nők, akik nem keltek el, a pingpongasztalon vagy éppen ott aludtak, ahol helyet találtak. A jobbak persze azonnal elkeltek.

POLANSKI Mindenki vitt be magához nőt?

MILLS Aki sajnálta a tizenöt dollárt, az nem. Bezárkoztak a kabinjukba. Máig sem tudom, hogy bírták ki.

POLANSKI Gondolom, vérmérséklet kérdése.

MILLS Otthon, de nem itt a tengeren!

POLANSKI Csak a pénz tarthatja vissza az embert?

MILLS Á, dehogy.

POLANSKI A parancsnok mit szól ehhez?

MILLS A nőkhöz? Semmit. Nézd, ha nem engedi fel a kurvákat a fedélzetre, megeshet, hogy a hajót esetleg hetekre is mellőzik. Egyszerűen nem rakják ki vagy be.

KELLY Ázsiában a nők nagy része prostitúcióból él. De ez csak a mi fogalmaink szerint prostitúció. Számtalanszor előfordul, hogy a férj vagy az apa kint dolgozik a fedélzeten, a feleség vagy a leány pedig bent valamelyik kabinban. A hatalmas családjukat így tudják eltartani. A parancsnoknak pedig, de leginkább a cégnek az az érdeke, hogy a hajó minél kevesebb kikötőt látogasson és ott minél előbb végezzen.

POLANSKI Szegény áldozatok!

MILLS Nőt mi akkor is becsempésznénk a hajóra, ha a parancsnok éjjel-nappal őrizné a feljárót!

POLANSKI Nem sajnáljátok a pénzt?

MILLS Tíz-tizenöt dollárt? Nem. Néha osztályozzuk is a nőket. Akire azt mondjuk, egy napi keresetet is megér, az gondolhatod, milyen lehet.

POLANSKI Milyen az élet a hajón, amikor hemzsegnek a nők?

MILLS Csupa jóság-bőség! Beköltöznek a kabinokba! Te, én már a zuhanyozóban el szoktam kezdeni. De majd meglátod, ha leérünk Távols-Keletre. Akik ki akarnak maradni belőle, mint például George, jobb ha bezárkóznak a kabinjukba, és ki sem mozdulnak onnan, mert úgysem tudják megállni a dzsigi-dzsigit.

POLANSKI Mit?

MILLS Így nevezik a kefélést arrafelé. Meleg van, trópusi éghajlat, a nőkön szinte semmi ruha. Képzeld csak el! Hosszú böjtölés után még az is beszáll a buliba, aki úgy vélekedik, hogy ezzel megcsalja a feleségét.

POLANSKI Te is ezt mondod, James? Két gyermeked van...

KELLY Ezek nem tartoznak a hűtlenség fogalmába. Ha otthon tartanék szeretőt, az már más lenne.

POLANSKI És az asszonyok?

KELLY Féltékenyek. Persze, otthon a helyzetük még rosszabb, mint itt nekünk. Hónapokig, sőt sokszor másfél évig is egyedül kell maradniuk otthon, s ezért

nem kell csodálkozni, hogy előbb-utóbb megpróbálják őket lefektetni. Nemegyszer sikerrel, mondanom sem kell.

MILLS James, emlékszel Steve Colmer történetére?

KELLY Persze.

MILLS A felesége gyereket várt. Steve már nem bírt magával, állandóan arról beszélt, hogy milyen lesz a gyerek. Szabad idejében ajándékokat készített neki a hajón, tervezgetett, boldog volt. Egyszer végre megjött a távirat, hogy a gyermek megszületett, mehet haza. Nagy boldogan vitte az ajándékokat a kórházba és igencsak elcsodálkozott, amikor meglátta, hogy néger fiúcskát szült a felesége.

POLANSKI Ez pech.

MILLS Szerencsétlen örvöngött, széttörte az ajándékokat, de azért ő neveli a gyermeket.

KELLY Az ilyen félrelépések számát meg se lehet saccolni. A válaszokét sem. De én mégsem ítélem el a nőket. Azt szoktam mondani: különös állatfajta a tengerész, hogy így képes élni.

MILLS Minden nőt meg lehet kapni. Valaki ezért pénzt kér, s van aki ad érte. Nekem ha egy kikötőben kevés az időm, én is fizetek, mert ez a leg-egyszerűbb. De nagy barom az, aki nős ember lé-tére még mindig hajózik.

KELLY Bökd ki inkább, amit gondolsz!

MILLS Miért? A nőkről van szó és a mi pinaközpon-tú világnézetünkről! Az mégiscsak képtelenség, hogy mi itt a hajón önmegtartóztatva éljünk! Nem tartom magam numeravirtuóznak, csak egészséges embernek. Menetben rendszeresen lejárom a hatos raktárba, és leizzasztom magam. Karate-ingemből csavarom ki utána az izzadtságot.

POLANSKI A nők otthon kibírják?

KELLY Nem. Biológiai képtelenség lenne. Bár néhányról úgy hírlík: megvárják a férjüket. Persze, nem ám akármilyen áron, képzelheted! Sokan nem is sejtik, hogy milyenek a nők, amikor egymás kö-zött beszélgetnek.

MILLS Kielemezik az éjszakai numerákat, s ezzel ha-lálba tudják kergetni a magányos tengerészfeleséget.

POLANSKI Téged vár valaki?

MILLS Anyámmal élek. *(Előveszi a fényképét)* Már

elmúlt hatvanéves. Vigyáznom kellene rá! Apám már nem él, csak ő maradt nekem. *(Bekapcsolja a magnót. Ritmusos zene szól. Kelly két fadarabbal veri a taktust. Belép Wright)*

WRIGHT Sehol se találom a helyemet. Aludni akartam, de nem tudok. *(Kinyit egy doboz sört, megissza. Az üres dobozba aprópénzt tesz, és rázni kezdi, mint egy csörgőt)*

POLANSKI Frank! George egyedül maradt?

WRIGHT Nem. A rádiószobába ment. Végre rászánta magát, és megírta a kérelmét.

POLANSKI *(feláll)* Utána megyek!

WRIGHT Minek? George azt mondta, leadja a táviratot, és kijön. Ne izgulj! Már teljesen megnyugodott.

A zene egyre hangosabban szól

WRIGHT Ez az egész egy vicc! Mi itt szerencsétlenkedünk a vízen, a feleségek meg otthon nézik a plafont. Nekik sem jó, nekünk se! Haza kellene menni!

Wright egyre hevesebben rázza a csörgőt, majd táncolni kezd. Kelly dobol, és Mills is beáll táncolni

WRIGHT Gyerekek! Összegyűjtöttem egy kis pénzt, beindítom otthon a textilnyomó iparomat! Akkor lássam Garfieldet és Campbellt, amikor a hátam közepét!

Szinte eksztatikusan táncolnak. Polanski meredten nézi őket

MILLS Gyere, Polanski! Képzeld, mi lenne itt, ha nők is lennének!

Élesen és hosszan megszólal a riasztócsengő, de észre sem veszik. Kis idő múlva hátul megjelenik Garfield, Campbell, Thompson és Kingston. Garfield kezében elektronikus hangtölcsér

GARFIELD Wright! Mills! Azonnal hagyják abba!

Kelly kikapcsolja a magnót

GARFIELD Itt hóbörögnek, miközben George Highwood holtan fekszik a hatos raktárban!

WRIGHT George?! Ez nem lehet igaz! *(Elejti a sörsdobozt, felroban a lépcsőn)*

GARFIELD Wright! Azonnal jöjjön vissza!

WRIGHT *(lefelé indul)* George! Azt mondtad, utánam jössz, csak jöjjen ki nyugodtan!

GARFIELD Maguk álljanak ide! *(Felsorakoztatja az embereket)* A szolgálati szabályzat alapján, fegyelmi jogkörömnél fogva, nyomozóhatósági jogkört gyakorolhatok bűncselekmények elkövetésének alapos gyanúja esetén.

POLANSKI Semmi szüksége nem lesz rá! *(Előrelép)*

GARFIELD Mit beszél?

POLANSKI Mr. Garfield, most már elkerülhetetlen a bemutatkozás. Dr. Andrew Polanski bíró vagyok...

Kelly, Wright és Mills döbbenetben összenéznek. Garfield Campbellre néz értetlenül

WRIGHT Polanski!

KELLY Bíró?

GARFIELD Maga örült?

MILLS *(Wrighthoz)* Megmondtam én nektek, hogy nem pincér ez! Minden kártyánkat kijátszottuk. Most megnézhetjük magunkat!

POLANSKI Én az ön helyében, Mr. Garfield, már meggondolnám, hogy milyen szavakat használjak!

GARFIELD Álljon vissza a helyére Polanski! Még egy lépést közelít és lefogatom!

POLANSKI Úgy látom, nem értett meg engem, Mr. Garfield. Ismétlem: dr. Andrew Polanski vagyok, foglalkozásomra nézve igazságügyi szakértő és bíró...

GARFIELD Kingston! Vezesse el!

POLANSKI Egy pillanat, Mr. Kingston! *(A belső zsebébe nyúl és egy iratot vesz elő)* George Highwood írásbeli bejelentéssel fordult dr. Morley főbíróhoz, a Bírói Kamara elnökéhez. Highwood bejelentésére indult vizsgálat a hajó vezetése ellen.

Megbízásom e vizsgálat lefolytatására vonatkozik, de indokolt esetben a parancsnokság átvételére is. E pillanatban érkezett ennek az ideje is. Mr. Garfield! Parancsnoki megbízatása ezennel érvénytelen! GARFIELD Kingston, hajtsa végre a parancsot!
POLANSKI Mr. Garfield! Itt az írás a parancsnoki kinevezésének érvénytelenítéséről.
KELLY George mégsem képzelődött!
POLANSKI Ez az írás pedig a megbízólevelem. Óhajtja ezt is elolvasni? (*Átadja Garfieldnek*)
GARFIELD (*elolvassa és felnéz*) Nem, uram.

Kingston visszalép a helyére

POLANSKI Uraim, most már tudják, hogy nem vagyok tengerész. Kérek mindenkit, éppen ezért, hogy kellő figyelemmel végezzék a munkájukat, ahogy egy tengerészhez méltó itt az óceán kellős közepén.
KINGSTON Uram, várom az utasításait.
POLANSKI Mr. Kingston! Megszervezi a fedélzeti munka irányítását!
KINGSTON Értem, uram.
POLANSKI Kelly!
KELLY Igen, uram.
POLANSKI Fölmegy a parancsnoki hídra és átveszi a kormányállást!
KELLY Értem, uram.
POLANSKI Wright!
WRIGHT Igen, uram.
POLANSKI Fölmegy Mr. Campbell kabinjába és átveszi a gépház vezetését!
WRIGHT Értem, uram.
POLANSKI Thompson!
THOMPSON Igen, uram,
POLANSKI Visszamegy a rádióhoz! Félóránként mindenről beszámol Kellynek!
THOMPSON De uram?
POLANSKI Megteheti, hogy megtagadja a parancsot.
THOMPSON Nem óhajtom, uram.
POLANSKI Ugyanúgy végzi a munkáját a rádiónál, mind eddig, de Kellynek jelent!
THOMPSON Mindent értek, uram.
POLANSKI Mills!

MILLS Igen, uram!

POLANSKI Velem jön a hatos raktárba! Induljunk!

MILLS Megyek, uram.

Indulnak kifelé, elől Polanski, mögötte Mills. A többiek mozdulatlanul állnak a helyükön. Polanski visszafordul

POLANSKI Valami baj van, uraim?

KINGSTON Indulunk, Mr. Polanski.

POLANSKI Mr. Garfield! Mr. Campbell! Nem lesznek a kabinomban, ne feledjék! Ha megszomjaznak, szolgálják ki magukat!

Mind kimennek

MÁSODIK RÉSZ

Szín ismét a bátsó fedélzet, a pupa. Bejön Kelly és Wright

WRIGHT Nem ismered a szolgálati szabályzatot?

KELLY Hogyhogy?

WRIGHT Ha valaki kikötőben hal meg, el kell temetni, vagy az igazgatóság engedélye alapján haza kell szállítani.

KELLY De hát most nem erről van szó, Frank! George a nyílt tengeren halt meg.

WRIGHT Ha az egészségügyi feltételek adottak, ki kell vinni a holttestet a szárazföldre. De az igazgatóság engedélyével haza lehet szállítani...

KELLY Hol vagyunk még a szárazföldtől?!

WRIGHT Sajnos, elég messze.

KELLY És addig? Már nem lehet elviselni odalent a bűzt. Beszéltem Normannal, azt mondja, nem vállalja tovább a konyhát, ha hamarosan nem történik valami.

WRIGHT Hiába, teljesen szétrohadt a hullakamra, egyáltalán nem hűt. Csak most derült ki, hogy milyen állapotban van. Még szerencse, hogy nem kellett hetente használni.

KELLY Szolgáltam a Santa Cecília nevű hajón. A tengeri kikötőkből, Mar del Platá-ból, Montevideóból szállítottunk árut, fölfelé a Paraná folyón. Kis hajó volt, ott nem volt hullakamra... Buenos Airesben horgonyoztunk, amikor Fernando, a szakács, felkötötte magát. Szegényt mi vágtuk le a kötélről. Egy bádogkoporsóba tettük, úgy úsztattuk föl egészen Rosarióig, ott lakott a családja. Borzalmas volt! Majd belehaltunk a hullabűzbe. Az egész hajón terjengett, mindenütt érezni lehetett...

WRIGHT Szerintem ma befejeződik a vizsgálat.

KELLY Kihallgatások, tanúvallomások! Ezek már
úgysem hozzák vissza Georgeot!

WRIGHT Nagyon kimerült volt, haza akart menni.
Távira toz ni akart a cégnek, hogy váltsák le, de a
cápó széttépte a kérelmét.

KELLY A tengerbe kellene dobni a dögöt.

WRIGHT Ne félj, most véget ér a pályafutása! De a
captainé is. Persze, rajtunk is sok múlik most.

KELLY Én már elmondtam mindent.

WRIGHT Még egyszer el kell mondanod, mindenki
előtt!

KELLY Jó, csak vége lenne már.

WRIGHT Gondolj arra, hogy most egy kicsit az utó-
daink jövőjét is egyengetjük.

KELLY Ez biztos. Például azét, aki a helyemre jön
majd dolgozni.

WRIGHT Hogy érted ezt, James?

KELLY És is beadom a felmondásomat. Elég volt,
Frank!

WRIGHT Tudom, tudom. De kötelességed lesz meg-
indokolni, hogy miért döntöttél így! Sokan talán nem
tudják. És otthon a bírósági tárgyaláson is elmon-
dunk mindent.

KELLY Csak megkezdődne már! Te, James! Valamit
mégiscsak kellene csinálni ezzel a hullakamrával,
mert ez így képtelenség!

WRIGHT Nem tehetünk semmit, de valami csak tör-
ténni fog.

KELLY Mire gondolsz?

WRIGHT Ilyen helyzetben Polanski sem fog mást ten-
ni, mint...

KELLY Mint micsodát?!

WRIGHT A szolgálati szabályzat szerint indokolt eset-
ben a holttestet...

KELLY Folytasd, Frank!

WRIGHT ... a tengerészszokások szerint... Jaj, sze-
gény George!

KELLY Mondd már, Frank, a kurva istenit!

WRIGHT ... szóval be kell dobni a tengerbe.

KELLY Nem! Ezt már nem!

WRIGHT James, be kell látnod...

KELLY Semmit sem látok be!

WRIGHT Nyugodi meg, James!

KELLY (*balkan*) Nem tudod mégis megcsinálni azt a hűtőkamrát?

WRIGHT Értsd meg, nem lehet! Le kellene állítani az egész hűtőrendszert, hogy szét tudjam szerelni – legalább fél napra. Azalatt minden élelem megrohadna ebben a dög melegben, s akkor sem biztos, hogy meg tudnám javítani!

KELLY Minden megoldást végiggondoltál, Frank?

WRIGHT Igen... nincs más lehetőség.

Bejön Polanski, Kingston, Mills, Garfield, Campbell és Thompson

POLANSKI Tengerészek! Uraim! A vizsgálat utolsó szakaszához érkezünk. (*Előveszi a magnót és bekapcsolja*) Megállapítottam, hogy George Highwood halálának körülményei minden kétséget kizáróan azt a tényt támasztják alá, hogy önmaga vetett véget életének. De miért? Tegyük fel ezt a kérdést önmaguknak, s próbáljuk együtt átgondolni a történeteket. Beszélgetésünket magnetofonszalagra rögzítem. Anthony Garfield kapitány! Hajlandó-e ügyvéd jelenléte nélkül válaszolni néhány kérdésre?

GARFIELD Igen.

POLANSKI Köszönöm, Mr. Garfield. Megkérem, maradjon állva.

GARFIELD Hallgatom.

POLANSKI A hajó személyzete hogyan adhatja elő kérelmeit?

GARFIELD Csak a szolgálati út betartásával...

POLANSKI Minden jelentést, javaslatot vagy kérelmet?

GARFIELD Nem. A személyes jellegű és a munkaviszonyt nem érintő ügyek ez alól kivételek.

POLANSKI E rendelkezés szerint tehát George Highwood nem tartotta be a szolgálati utat.

GARFIELD Pontosan így történt.

POLANSKI George Highwood a leváltására vonatkozó távirati kérelmével egyenesen Mr. Jeremy Thompson rádióshoz fordult, s a rádiókabinban találta Mr. Campbellt is. Highwood nem Mr. Campbellhez fordult, mert úgy érezte, hogy problémáit fölöslegesen mondaná el.

- CAMPBELL (*felugrik*) Highwood szabálytalanul járt el!
- POLANSKI Mert nem volt bizalma önhöz fordulni, Mr. Campbell!
- WRIGHT Hogy is lett volna, hiszen maga már tolvajnak is nevezte!
- POLANSKI Highwood rosszul lett, eszméletét veszítette. Ön is láthatta, hogy ájultan hozták föl társai a gépházból.
- MILLS Mr. Campbell szerint részeg volt!
- POLANSKI Táviratban csupán azt kérte, hogy engedjék haza egy kis időre; rossz a közérzete, és pihenni szeretne. Ön, Mr. Campbell, válasz helyett eltépte ezt a kérelmet.
- CAMPBELL Igen, eltéptem! Otthon egészségügyi alkalmassági vizsgálatokat végeznek, tehát ide csak egészséges embereket küldenek!
- POLANSKI Nem gondolja, uram, hogy itt a hajón is megbetegedhet valaki?
- CAMPBELL Aki nem bírja, ne hajózzék!
- POLANSKI Azt mondják a gépápolók, könnyű annak, aki csak pár percre megy le a gépházba.
- CAMPBELL A személyzet mindig brekeg, nem kell odafigyelni rájuk! Senki sem hívta ide őket! De ha már itt vannak, végezzék, amit elvállaltak!
- POLANSKI Köszönöm, Mr. Campbell, leülhet. Egy hiteles szemtanú vallomása alapján tudomásom van arról, hogy mit mondott Mr. Campbell George Highwoodnak a rádióskabinban.
- CAMPBELL Hámis a tanúja, Polanski úr!
- POLANSKI Miből gondolja ezt? (*Csend*) Mr. Thompson! Álljon fel, kérem.
- CAMPBELL Maga az?!
- POLANSKI Mr. Jeremy Thompson! Mondja el kérem, mi történt azután, hogy Highwood belépett az ön kabinjába.
- THOMPSON Nagyon kimerültnek látszott, uram. Amikor megpillantotta a cápát, megijedt, de mégis nekem nyújtotta át a távirati kérelmét. Mr. Campbell azonban kikapta a kezemből, és elolvasta. Rettenetesen dühös lett, kivörösödött az arca, szikrázott a szeme.
- POLANSKI Csak a lényegét, Mr. Thompson!

THOMPSON Nos, nagyon ideges lett, és azt írta a kérelemre, hogy nem továbbítható. Egy szót sem szólt, csak visszaadta nekem. Nagyon sajnáltam Highwoodot, de nem tehettem érte semmit; a cápó ott állt mellettem, vissza kellett adnom a táviratot. George fájdalmasan azt mondta: értse meg, nagyon fáradt vagyok! Pihennem kell, mert már nem bírom!

POLANSKI Mit felelt erre Mr. Campbell?

THOMPSON Kiabált, mint mindig.

POLANSKI Mit mondott?

THOMPSON Azt, hogy én nem tekintem magukat embernek, meg hogy lejönnek a hajóra, darab-darab, mit számít, hogy ki! Csak bukjanak le a gépházba, és kész. Rendben menjenek a gépek, a többi nem számít. Erre George szólni akart valamit, de a cápó elvette a kezéből a papírt, széttépte és George arcába vágta.

POLANSKI Így történt, Mr. Campbell? *(Csend)* Feleljen! Így történt minden, ahogy Mr. Thompson tanúsítja?

CAMPBELL Így.

POLANSKI Köszönöm. Mr. Thompson! Ha nincs több mondanivalója, kérem, térjen vissza szolgálati helyére.

THOMPSON Nincs uram. Köszönöm. *(Kimegy)*

POLANSKI Mr. Garfield! Nem gondolja, hogy a George Highwooddal történtek elkerülhetők lettek volna, ha van itt hajóorvos, akihez a szolgálati út betartása nélkül is lehet fordulni?

GARFIELD Nem oldana még semmit. A személyzet egyik fele mindig beteget jelentene! És a hajón csak egy akarat lehet!

POLANSKI Az öné, ugye, Mr. Garfield?

GARFIELD Természetesen...

POLANSKI Köszönöm, foglaljon helyet. John Mills!

MILLS Igen, uram.

POLANSKI Mondja, George Highwood szerette az italt?

MILLS Megitta a magáét, akárcsak mi. Itt a hajón nincs jobb nyugtató. Szóval George sem volt tápszeres.

POLANSKI Hogy érti ezt?

MILLS Tápszeres az, aki nem bírja az italt, nyilvánvalóan azért, mert tápszeren nőtt fel. Súlyosan táp-

szeres az, aki még a sör, bor és pálinka mellett is üdítőt iszik. Persze, a legtöbb tápszeres a fogtechnikusok között van . . .

POLANSKI Kik között?

MILLS A fogtechnikusok között, akik úgy a fogukhoz verik a garast, hogy még hat dollárt is sajnálnak kiadni egy karton sörre. Persze, ők mást is elkerülnek . . . Ha kikötünk, ők azok, akik a hajón maradnak, nehogy elfogyjon a pénzük, amit bizony könnyen elvisz egy-egy short time vagy egy masszázssal egybekötött dzsigi-dzsigi. Márpedig ha valaki velünk jön a kikötőbe, ez a sorrend, uram: kocsmá, sör sörrel, jatata, aztán jön a szifkó vagy trikó.

POLANSKI Megmagyarázná az elmondottakat? Néhány kifejezése nem túl közkeletű . . .

MILLS Ja?! Hát a short time egy menet a kuplerájban, a jatata a kupleráj, a szifkó meg a tripper bizonyos betegségeket jelent.

POLANSKI És a dzsigi-dzsigi?

MILLS A kefézés, uram.

POLANSKI George Highwood a fogtechnikusok közé tartozott?

MILLS George egy csoda volt! Nagyon keményen tartotta magát. De én tudom, hogy mennyit szenvedett: csak ült a cellájában; és Mariner-dieselt kortyolgattott.

POLANSKI Hol és mit kortyolt?

MILLS A tengerész nem különb a gályarabnál, Mr. Polanski, ezért cellája van, esetleg kabinja. Igaz viszont, hogy önkéntes gályarabok vagyunk. Senki sem hívott ide minket.

POLANSKI Mariner-dieselt említett. Mi az?

MILLS A Mariner holland tisztaszesz, uram. Coca-Colával, üdítőitalokkal hígítva iható, de még így is nagyon rombol.

POLANSKI És mégis isszák?

MILLS Igen, uram, mert olcsó! Ez a fogtechnika, mint mondtam. Szóval George ezt itta, s megértem, hogy ivott, mert minden baja mellett még ráadásul dogwatch-ban dolgozott.

POLANSKI Nem értem, miben?

MILLS A dogwatch kutyaórség, uram. Déli tizenkettőtől négyig, aztán éjfél-től hajnali négyig tart ez a szol-

gálat. Azért hívják kutyaórségnek, mert kutyaül ki-fárasztja az embert. Este korán le kell feküdni, hogy éjjelig aludni lehessen valamit, de hajnali négy után még aludna az ember... de ha lefekszik, arra ébred, hogy ebédelni kell és nem reggelizni. Persze az alvás sem olyan a Haarlemben, mint másutt...

POLANSKI A legalsó szintről beszél?

MILLS Igen uram, ahol a matrózok, gépapolók cellái sorakoznak. Ott lakik a munkásosztály... Ott, ahol a gépzúgás a lehangosabb... A második szint is még részben a Haarlem, mert ott szoktunk enni, meg szívni a sört, ha van. A harmadik és negyedik szintre csak akkor megyünk, ha hívatnak minket... az már a púderos.

POLANSKI Miért hívják így?

MILLS Szájhagyomány, uram. A púderosban a siorok laknak, a fedélzeti és a géptisztek, akik csak a púdert hintik.

POLANSKI Járt már maga a púderosban?

MILLS Egyszer-kétszer, amikor rákényszerültem, uram.

POLANSKI Mit érzett, amikor ott járt?

MILLS Szédültem, uram. Túl magasan van. Én csak marinájó vagyok, akarom mondani: tengerész, Mr. Polanski.

POLANSKI Mondja, Mills, miért használ maga ennyi érthetetlen kifejezést?

MILLS Sok a szedett-vedett szó a mi beszédünkben, uram.

POLANSKI Köszönöm, Mr. Mills. Kérem, Mr. Kingston! Olvastam a kabinjában egy reklámszöveget. Valahogy így szólt: aki a hajózást választja, pihenéssel, szórakozással ajándékozza meg önmagát. Miért tette ki a falra?

KINGSTON *(feláll)* Hogy mosolyogjanak rajta, Mr. Polanski. Ezen minden tengerész mosolyog! Mi nem utasok vagyunk, hanem munkások, és elsősorban pénzt akarunk keresni, lehetőleg rövid időn belül minél többet, hogy lakást vagy telket vehessünk, vagy éppen elvált feleségünket minél hamarabb kifizessük.

POLANSKI A fizetésükkel elégedettek?

KINGSTON Örök fájó pontunk ez, uram! Ez nálunk központi kérdés, hiszen aligha irigylésre méltó körülményeket és életmódot kell vállalnunk érte. A heti

bérünk nem is azért kevés, mert a captainé jóval több, hanem mert alig megyünk vele valamire. Kétszázötven dollár szinte észrevétlenül tűnik el még egy viszonylag olcsó ázsiai országban is; ital, cigaretta, személyi szükségletek, ajándékok, a családnak, néhány szép holmi, mert üres kézzel mégsem térhetünk haza egy év után. De hát mindez képtelenség!

POLANSKI Az alapfizetések alacsonyok?

KINGSTON Meglehetősen, uram. Pedig itt nem a hagyományos körülmények között végzett munka bérezéséről van szó. Hogy ne magamról beszéljek, vegyük például Normant, a szakácsot. Neki akkor is az asztalra kell tennie a napi kenyeret, ha a hajó úgy mozog, hogy még a lábas is lecsúszik a platniról, meg akkor is, ha a trópusokon olyan forró a konyha, hogy a tojások maguktól megfőnek. És nevetséges fizetésért, uram!

POLANSKI Ezt az összeget, úgy tudom, egyben vehetik át otthon, és behajózási pótlékot is kapnak.

KINGSTON Egy összegben az veszi át, uram, akinek nincs családja! De nekem két gyerekem van! A behajózási pótlékról pedig jobb, ha nem is beszélünk. Ha valaki ezt említi, az nekem olyan, mintha kést döfnének a szívembe.

POLANSKI Miért?

KINGSTON Mindig csökkentik valamiért. Legutóbb a légkondicionálóra hivatkoztak, de a trópusokon azért gyakran eszembe jut, hogy hol is van a légkondicionáló, ami miatt laposabb lett a pénztárcám. És ilyenkor furdal a kíváncsiság; vajon az igazgatóság fizetése mennyivel csökkent, amikor odahaza a dolgozósobájukba is légkondicionáló berendezést szereltek fel, bár ők a trópusokat legfeljebb nyaraláskor keresik fel! Aztán, ha nekem is letelik a fél éves, egyéves szolgálat, s végre szabadságra mehetek, végre megtudom, mit jelent szombaton és vasárnap pihenni... De ilyenkor is készenlétben kell lennem, mert ha a cég érdeke úgy kívánja, lehet az karácsonykor, vagy a születésnapomon, újra mennem kell! Bármilyen időpontban, bármilyen messzire, de menni kell! *(Csend)*

POLANSKI Óhajt még mondani valamit, Mr. Kingston?

KINGSTON Nem, köszönöm.

POLANSKI Én köszönöm, Mr. Kingston. Leülhet. Mr. Frank Wright!

WRIGHT (*feláll*) Tessék, Mr. Polanski.

POLANSKI Hogyan vélekedik ön az alkalmassági vizsgálatokról?

WRIGHT A hajózás igencsak próbára teszi az ember szervezetét, de az egészségi állapotnál szerintem sokkal fontosabb, hogy lelkiileg bírjuk a strapát. Sokan csak azért jönnek, mert olvastak egy-két Verne-regényt... Aztán van, aki sokat csalódott, és menekülni akar otthonról, mert azt hiszi, majd a távoli vizeken újra talál valami értelmet az életben, de erre még nem volt példa. Annál inkább az öngyilkosságra, vagy az ivásra...

POLANSKI Nemrég egy igazgatósági rendelet tiltotta meg az italozást a hajón...

WRIGHT Az semmit sem ér! Ha valamit tiltanak, csak azért is csinálja az ember, pláne, ha más oka is van rá. Itt a hajón nincs az a rendelet, ami visszatartathatna valakit. Erre csak a feleség, a család lehetne képes... A saját akaratunkra támaszkodunk, de az meg sokszor olyan, akár a kártyavár.

POLANSKI A pszichológiai alkalmassági vizsgán kitartanak alkalmatlannak?

WRIGHT Aki a normálistól eltér, akinek labilis, gyenge az idegrendszere, aki pszichopata, neurotikus...

POLANSKI Ezt hogyan állapítják meg?

WRIGHT Kérdőíves tesztekkel.

POLANSKI Gondolja, hogy mindenki őszintén válaszol a kérdésekre?

WRIGHT Sokszor hazugságkérdéseket is alkalmaznak. A lényeg az, hogy a jelentkező kötélidegzetű, talpraesett, normális fickó legyen, és jól bírja a távollétet, az összezártságot.

POLANSKI Mi a véleménye, ezt meg lehet otthon állapítani?

WRIGHT Nem hinném. Szerintem minden itt derül ki. Olvastam valahol, hogy Svédországban egyhuzamban csak négy hónapig engedik hajózni a tengerezeket. Tovább nem, mert szerintük az már káros lélektanilag. És igazuk van, ezt észrevettem magamon is, hiszen mi sokszor tíz, tizenöt hónapig is ha-

józunk. Nehéz elképzelni, mit jelent ennyi idő! Nincs pihenés, se szombatunk, se vasárnapunk!

POLANSKI Ki az, aki egyértelműen alkalmatlan erre a munkára?

WRIGHT Például az öröklött depressziós hajlamú. Általában azok viselik könnyebben, akik sokáig laktak kollégiumban vagy a családjuktól távol éltek. Egyébként a hozzátartozók sem igen ápolják a mi lelkünket. Bármelyikünk kaphat olyan levelet, hogy – oké, kisapám, nem kell hazajönnöd, mert egyedül is el tudom intézni a válást. Nem csoda, ha az ember egy ilyen levél után magába zuhan, s itt, az óceán közepén nem látja a helyes kiutat egy ilyen helyzetből.

POLANSKI Mennyiben fontos az, hogy ki miért jelentkezik?

WRIGHT Ez döntő! Óvakodni kell a menekülőktől, akik szabadulni akarnak valamitől.

POLANSKI Például a megoldatlan lakáshelyzettől?

WRIGHT Mondjuk, igen. Sokan hajóznak emiatt, hisz itt teljes ellátást, szállást kapnak, a fizetést pedig átutalhatják egy bankszámlára. Így könnyebben összejöhet egy kis tőke, amire alapozni lehet. Persze, ennek fejében el kell fogadnia ezt az alárendelt viszonyt, mint a katonáknak, mégha mások is a körülmények. Persze, világot is akarunk látni, de lehet, hogy százszor kötünk ki Szingapúrban, de egyszer sem láthatom, mert úgy jön ki, hogy éppen szolgálatot teljesítek, és ki sem tehetem a lábam a hajóról. Szóval nem olyan ajándék ez, ahogy Kingston kabinjának falán olvasható! Nem romantika...

POLANSKI Melyik munkakör a legnehezebb?

WRIGHT Hát én semmi pénzért nem lennék szakács vagy pincér, mert ők kapják a legtöbb megjegyzést. A szakácsnak egyetlen könnyebb napja sincs, ki sem mozdulhat a konyhából. Mindenkinek ki van szolgáltatva, s ha jót főz, azt sem ismerik el... Én nem vagyok olyan rugalmas, hogy ezt el tudjam viselni.

POLANSKI Az alkohol milyen szerepet játszik a hajón?

WRIGHT Egy-két kivételtől eltekintve egyikünk sem iszik többet, mint mások, akik otthon munka előtt vagy után betérnek a kocsmába, esetleg otthon meg-

isznak néhány pohárkával. Mi látványosabban élünk! Egy-egy több hetes út után nagyobb csoportban, talán kissé felszabadultabban keressük fel a kikötői kocsmákat. Persze, nem is az a baj, hogy iszunk, hanem hogy sokszor nem vigyázunk egymásra... Aztán vannak, akiknek több az okuk, hogy mélyebben a pohár fenekére nézzenek. Sok a válás, az apa keveset van a gyerekekkel, aztán későn derül ki, hogy milyen alapvető bajok vannak velünk... (Csend)

POLANSKI Akar még valamit mondani, Mr. Wright?

WRIGHT Igen, uram. Csak annyit, hogy sok mindent megoldana, ha lenne a hajón orvos. Így mindenki csak a maga jogait és pozícióját védi! A céggel csak táviratilag van kapcsolatunk, s mit lehet elmondani egy táviratban?! Szinte semmit! Itt meg mindenki a maga peccsenyéjét sütögeti, a saját érdekeit védelmezi...

MILLS Ez a VS-mozgalom!

POLANSKI VS?

MILLS Védj a segged!

POLANSKI Köszönöm, Mr. Wright. Mondja, Mr. Campbell! Rendszeresen tisztítják a motorok elősűrítő tankjait?

CAMPBELL (feláll) Igen.

POLANSKI Nem ismernek korszerűbb tisztítási eljárást?

CAMPBELL Nem. De az emberek ezért a munkáért külön pénzt kapnak!

POLANSKI Mennyit?

CAMPBELL Harminc dollárt.

KELLY (feláll) Sok van, mi csodálatos, de az embernél nincs csodálatosabb! Nem jut más eszembe, uram, amikor arra gondolok, hogy milyen munka ez!

KINGSTON Van más eljárás is, uram! Az amszterdami kikötőben láttuk, hogy vegyi anyagot fújnak be a tankba, aztán utána egyszerűen vízzel ki lehet mosni az oldatot. Csak a belső falát kell szárazra törölni, de azt már fehér köpenyben is el lehet végezni.

POLANSKI Itt miért nem alkalmazzák ezt a megoldást?

MILLS Mr. Polanski! A felső vezetésnek minderről halvány gőze sincs! Egyébként nagyon jól meg tudnák magyarázni, hogy minden újítás pénzbe kerül, s

· abból kevés van! De az igazság az, hogy a gép-
ápoló mindig kéznél van, hát mi sem egyszerűbb,
csak le kell küldeni!

POLANSKI Nem kellett volna önöknek ezt már ko-
rábban szóvá tenniük?

WRIGHT Kinek, uram? Itt jobb hallgatni! Egyébként
is be kellene tartani a szolgálati utat, egyszóval nem
lett volna semmi értelme.

POLANSKI Miért nem jelezték ezt otthon a cégnél?

KINGSTON Uram, a hosszú hajózás után az ember
örül, hogy végre a családjának élhet, és boldog már
attól is, hogy tengerészetről egy szót sem hall! De hiá-
ba kezdeném én elmesélni a cégnél, már azt is el
kellene magyarázni nekik, mi az, hogy elősűrítő!

WRIGHT De a cégtől kilépőktől is megkérdezhetnék,
hogy miért mennek el, milyen gondjaik vannak és
voltak! De erre senki sem kíváncsi!

MILLS Frank is beadta a felmondását, amit szó nélkül
elfogadtak! De én is elmegyek, mert már elegendem
van ebből az egész francos hajóból! Ha nagyon meg-
piszkálná a dolgot, captain, kiderülne, hogy legszí-
vesebben mindenki felmondana!

KELLY Pedig nem felmondani kellett volna, hanem
ezeknek a pofájába vágni az igazságot, aztán bedobni
őket a cápák közé! Mi vagyunk a hibásak, te, te, te
meg én! Mi felelünk George haláláért!

*A felső színpadon megjelenik Thompson, lejön a lép-
csőn. Polanskihoz lép, valamit súg a fülébe, és átad
egy papírlapot*

POLANSKI Elnézésüket, uraim, néhány percre félbe
kell szakítanunk... Köszönöm Mr. Thompson (Ol-
vasni kezdi a táviratot)

KINGSTON Gyertek, addig igyunk valamit.

*Kingston, Mills és Wright balra, Garfield és Campbell
háttul kimegy. Thompson felmegy a felső színpadra, és
háttul eltűnik. Kelly előrejön a korláthoz, rágyújt, de
hamar el is dobja. Le-föl járkal a fedélzeten. Polanski
felnéz*

POLANSKI Mi a baj, James?! (Csend) Hallod amit mondok?

Kelly leül, tenyerébe temeti az arcát. Polanski odamegy bozzá

POLANSKI Mi bajod van, James?! Válaszolj!

KELLY (felugrik) Elegem van! Elegem van mindentől... tengerből, utazásból!

POLANSKI Nyugodj meg, minden rendbe jön!

KELLY Nem tudok megnyugodni! Érted?! Nem tudok és nem is akarok! George élettelenül fekszik, és a teste már oszlásnak indult... Mi pedig tehetetlenek vagyunk! Gyávák, ügyetlenek, tehetetlenek és szarháziak!

POLANSKI James, ne légy igazságtalan!

KELLY George a barátom volt! Hát nem érted?! Szegény Rosemary... Hogy fogok ezek után a szemébe nézni? Mit mondjak, hol a férje? Meg tudnád mondani? Mi?! (Csend) Nem válaszolsz, mert te sem tudsz, nagyokos...

POLANSKI Ne héréld magad, James, te nem vagy hibás semmiben!

KELLY Álljak Rosemary elé, és mondjam meg neki, hogy sajnálom, de Georgeot behajítottuk a tengerbe, mint Norman a krumplihéjat? Mert ez fog történni, nem lesz más választásod, hisz te vagy most a captain...

POLANSKI Még semmi bizonyosat nem tudni. Feleslegesen kínozod magad!

Balról bejön Wright

KELLY Ha mégis ez lesz, én... én megfogom Garfieldet meg Campbellt, és George után hajítom őket! Élve!

WRIGHT Mi van veled, James? Nem ismerek rád! Captain, mi történt?

KELLY Tűnj a szemem elől! Látni se akarlak!

WRIGHT Te nem tudod, mit beszélsz!

KELLY Nagyon is jól tudom! Egy nulla vagy, érted? Egy senki... szarházi! Végre megmutathattad volna, hogy milyen szakember vagy... de te csak egy pancser, egy senki...

POLANSKI James! Tűrtöztesd magad!

KELLY ... egy seggfej, egy nulla ...

WRIGHT *(elkapja Kelly ruháját, és megszorongatja)*

Hagyd abba, James! Hagyd abba!

KELLY Eressz!

WRIGHT Nem, addig nem, amíg meg nem nyugszol!

KELLY Eressz!

Kelly nagy erővel szétfeszíti Wright mindkét kezét, és hasba rúgja. Wright megtántorodik. Polanski birtelen közéjük ugrik, mialatt Kelly egy kötél darabot emel fel a földről

POLANSKI Hagyjátok abba!

WRIGHT Álljon félre, captain! Ez a kettőnk ügye.

POLANSKI James! Az isten szerelmére! Tudod, mit tettél?

KELLY *(elejti a kezéből a kötelet)* Tisztára begolyóztam ...

WRIGHT *(odalép Kellyhez)* James! Nem vagy dilis, csak tehetetlenek vagyunk ... George halála viselt meg minket ... *(Átöleli Kellyt, aki a vállára baltja a fejét)*

Kingston, Mills, Garfield és Campbell visszajönnek

KELLY *(sírva)* Ne haragudj, Frank!

WRIGHT Semmiség! Oké, James, felejtjük el.

POLANSKI *(odalép Wrighthoz és Kellyhez, a vállukra teszi a kezét)* Minden rendben van, kispajtás?

(Kelly bólogat) Akkor folytathatjuk, uraim! Mr. Garfield! Lenne önhöz néhány kérdésem!

GARFIELD Válaszolni fogok rájuk, Mr. Polanski! Ha már elkezdtek ezt a játékot, járjunk a végére!

POLANSKI Az a mondás járja, hogy isten után ön az első itt a hajón.

GARFIELD A kezemben futnak össze a szálak.

POLANSKI Akkor önnek mindenről tudnia kell, ami itt folyik a hajón. Nos, tudja, mióta dolgozott itt George Highwood?

GARFIELD *(gondolkodik)* Nem emlékszem rá biztosan ...

POLANSKI Tudja, hány éves volt?

GARFIELD Hát talán... (Csend)

POLANSKI Tudja, mi volt a foglalkozása?

GARFIELD Nem.

POLANSKI Csupán annyival egészíteném ki az ön válaszait, Mr. Garfield, hogy George Highwood négy évvel ezelőtt szerzett mérnöki oklevelet, de ezt el kellett titkolnia!

Mills és Wright csodálkozva néznek egymásra

GARFIELD Nézze, Mr. Polanski...

POLANSKI Köszönöm a válaszait, Mr. Garfield! Nincs több kérdésem önhöz. Üljön le kérem. Tehát, amint láttuk, a parancsnok munkája, jogköre, felelősége igen szerteágazó és sokoldalú...

GARFIELD A parancsnok a hajó egyszemélyi felelős vezetője, és közvetlenül az igazgatóság irányítása alatt áll!...

KELLY Csakhogy az igazgatóság mit sem tud az itteni életről! Hisz maga miről értesítette őket?! A bajok ott kezdődtek, hogy maga elvesztette emberi értékrendszerét! Heteken, hónapokon keresztül feszítette a hűrt! Ön, Mr. Garfield, még a hónapokkal ezelőtti behajózottak nevét sem tudja! Ön az, Mr. Garfield, aki az előre jóváhagyott és kifüggesztett étrendet egy tollvonással megváltoztatta! Beszélgetett már valaha egy tengerésszel?!

GARFIELD Ahogy hallgatom magát, egyre nevetségesebbnek látom. Kelly, maga a hőzöngő tengerész tipikus példája. Az ilyenek semmi sem tetszik, legfőként a munka.

KELLY Napi nyolc órában ütjük-verjük, csiszoljuk le a rozsdát, ha netán észrevette volna legalább egyszer az ablakából, s mindegy, hogy a trópusokat járjuk vagy a hideg tengereket. Mások pedig már festik is a hajót. Minden nap, minden átkozott nap ugyanúgy! Vakarjuk, festjük! Mire a végére érünk, kezdetjük újra. A sós tengervíz hamar felfalja a festéket, s újra rozsdásodik minden. Létezik jobb festék is, de az már nagyon sokba kerül, ugye, Mr. Garfield?! Persze, a matróz olcsóbb, verje csak a rozsdát és fessen naponta. Ön ezek után úgy gondolja, hogy kétféle ember létezik a világon: az egyik a

festéket gyártja, a másik pedig fölkeni, s mi ez utóbbihoz tartozunk. Ön, Mr. Garfield, még a besúgóját sem becsülte, akitől megtudhatott mindent, hogy ki mennyit ivott és hol, mennyi pénzt vertünk el este, ki mit mondott az ebédről!

GARFIELD Jól fontolja meg, hogy mit beszél! Később még megbánhatja!

KELLY Semmit sem fogok megbánni! Sokkal előbb kellett volna ezt elmondanom!

GARFIELD Mi tartotta vissza?

KELLY Hogy mi? Ön, Mr. Garfield! Ön! Aki azt csinált itt a hajón, amit csak akart! Emlékszem, egy délután Campbellel borozgatott a hűvös szalonban, s mert kedvükre való volt a csapra vert bordói, nótázni kezdtek, de egy strófa sehogy sem jutott eszükbe. Kapóra jött Plumb, a volt pincér, aki aztán begyűjtötte a legénységtől a nóta pontos szövegét. Erre ön megkérdezte Plumbtól: mit kérsz, jutalmat vagy egy üveg Ballantínest? Plumb a whiskyt választotta, hisz tudta, jutalmat amúgy is kap öntől.

CAMPBELL De nagyon jól tájékozott!

KELLY El sem képzelem, mi mindenről tudunk mi, haarlemiek. Önt Mr. Campbell, mint gépüzemvezetőt csakis cápónak nevezzük, és e névnek még véletlenül sincs köze a hajdani koncentrációs táborok cápójához... bár túlkapásokban a tengerész cápók sem maradnak alul...

CAMPBELL (*felugrik*) Tiltakozom!

KELLY Én is, Mr. Campbell! Tiltakozom mindazok miatt, amiket önök ellenünk elkövettek! (*Csend*)

POLANSKI Köszönöm uraim! A vizsgálatot a magam részéről befejezettek tekintem. Jelentéseimet a legközelebbi kikötőből továbbítom felettesséimnek. Az itt elhangzottakat, mint előre jeleztem, magnetofon-szalagra rögzítettem. Szavaik, gondolataik és a birtokomban levő tárgyi bizonyítékok alapjául szolgálnak majd a bünvádi eljárásnak, amelyet indítani fogok Anthony Garfield kapitány és Robert Campbell gépüzemvezető ellen, hatásköri túllépés büntetésében!

GARFIELD és CAMPBELL Tiltakozom!

CAMPBELL Ehhez nincs joga!

POLANSKI Tisztában vagyok a jogaimmal. Bár önök is ennyire tisztán látták volna emberi jogaikat és kö-

telességeiket! Itt most nem a jogi, hanem a morális értékítéletet mondtuk ki önök felett. (Csend) Még egy fontos bejelentésem van, amely a hajó személyzetét érinti. A lefolytatott vizsgálat közben táviratilag értesített az igazgatóság, hogy Mr. Stanbridge kapitány és Mr. Collins gépüzemvezető személyében új vezetőjük lesz, akik már aláírták megbízatásukat. Mindketten néhány éve végeztek a Tengerészeti Akadémián.

WRIGHT A végén még megváltoznak a dolgok!

MILLS Várok még én is a felmondásommal.

POLANSKI Mr. Garfield és Mr. Campbell! Önök velem együtt hagyják el a hajót, miután Stanbridge kapitány és Collins gépüzemvezető beszálltak.

Bejön Thompson, táviratot hoz

THOMPSON Távirat érkezett, Mr. Polanski! (Átnyújtja)

POLANSKI Köszönöm. (Elolvassa, majd Thompsonhoz) Mr. Thompson! Szóljon az ügyeletesnek, hogy intézkedjen! Maga menjen fel a rádióstúdióba, és készítse elő a zenét!

Lassan, csendben valamennyien felállnak

POLANSKI Tekintettel a körülményekre, engedélyt kaptunk arra, hogy elhúnyt társunkat... a tengerészszokások szerint... a vízbe temessük.

WRIGHT Hát mégis?!

POLANSKI Az előírások szerint... két aláírással kell igazolnunk. Ki vállalkazna rá? (Csend) Induljunk... a jegyzőkönyvet később is elkészíthetjük...

Valamennyien kimennek

A felső színpadra behozzák George Highwood múmia-szerűen betekert bolttestét. Az alsó színpadon bejön Polanski, Kelly, Wright, Mills, Kingston, Garfield és Campbell, utoljára Thompson. Halk gyászzené szól

KELLY Szegény George halála kellett ahhoz, hogy a dolgok rendbe jöjjenek.

POLANSKI Vegyünk utolsó búcsút tőle.

Felmennek a lépcsőn. Lassan mind elvonulnak a holttest előtt, utoljára Polanski és Kelly

POLANSKI (*lassan, félbangosan, inkább csak magának mondja*) Szabadság embere, tengert imádni hű! Szeresd csak, tükröd ő! Hullámozó végtelenje minthogyha parttalan, bús lelked képe lenne, s ő is, mint szellemed, örvénylőn keserű. Képmásod mély ölen alámerülsz gyönyörrel, szem és kar rásimul, s felejtí már saját háborgását szíved, figyelve ősz zaját, mely egyre féktelen és vad panaszbá tör fel. Mindkettőtök setét s rejtelmes rideg: ember, örvényeid kinek van mérni ónja? Tenger, néma kincseid napfényre felki vonja! A meghitt titkokat irigyen őrzitek.

A zene egyre erősödik. Mills és Wright megfogják a tetemet, és lassan leengedik hátul

Hazatérők

Színjáték két részben.

SZEREPLŐK

NYÍRÓ Miklós
GAÁL János
TÓTH Mihály
ZOVITY Antal
PARANCSNOK
NŐ, a parancsnok felesége
TÁBORNOK

Történik az első világháború utolsó éveiben, egy távolkeleti fogolytáborban, illetve a „Scharnhorst” fedélzetén

ELSŐ RÉSZ

1. KÉP

A fogolytábor egy földbarlangjában NYÍRŐ és ZOVITY

ZOVITY Jobban vagy?

NYÍRŐ Dehogy! Rosszabbul, mint voltam. Küszködöm a lázzal, csak úgy égeti a testem.

ZOVITY Gyógyszer kellene. *(Leül NYÍRŐ mellé, és fölemeli a beteg fejét)*

NYÍRŐ Ezt én is tudom! Még akkor is, ha nem végeztem el az orvosi egyetemet! Igen, de honnan vegyünk.

ZOVITY Tegnap önkénteseket toboroztak, de sajnos, lekéstem róla. Szobákat kellett volna festeni a faluban. Talán akkor szerezhettem volna. *(Borogatást tesz NYÍRŐ homlokára)*

TÁBORNOK *(kintről)* Igazuk van azoknak, akik ezt a földbarlangot temetőbarakknak nevezik!

Belép a tábornok és a parancsnok

TÁBORNOK Hányan vannak a táborban?

PARANCSNOK Gondolom, legalább kétezren, tábornok úr.

TÁBORNOK Micsoda összevisszaság! Micsoda fertő! Ahogy elnézem ezeket a szerencsétleneket, a fele sem jut többé haza.

PARANCSNOK Tudja, tábornok úr, a legfőbb gondunk az, hogy nincs elég emberünk. A súlyos betegek közül többen azért halnak éhen, mert annyi erejük sincs, hogy az ételt magukhoz vegyék. *(Csend)*

TÁBORNOK *(hallgatózik)* Hallja ezt?

PARANCSNOK A tetőn egy kissé megolvadt a jég, és most csurog be valahol a víz.

TÁBORNOK (*odalép NYÍRŐ ágyához, megfogja a matracot*) Nedves! Ha így megy tovább, valamennyien itt pusztulnak!

PARANCSNOK Mi minden tőlünk telhetőt megteszünk, tábornok úr!

TÁBORNOK A foglyoktól hallottam, hogy ugyanazzal a lovaskocsival szállítják ide a konyhának a húst, amivel a hullákat viszik a tömegsírokba. Nos, ezredes úr, igaz ez?

PARANCSNOK Részben, részben, tábornok úr, de hamarosan megváltozhatnak a körülményeink, ha...

TÁBORNOK Sok háborút megéltem már, sok mindent láttam, de ekkora disznóságot soha nem tapasztaltam! Ide figyeljen, parancsnok úr! Ha nem teremtet rendet a táborában, azonnal, haditörvényszék elé állítatom! Én... én lecsukatom magát! Megértette?!

A tábornok és a parancsnok kimegy

ZOVITY Egész délelőtt itt hevert két hulla a barakk előtt, födetlenül.

NYÍRŐ Egyre több a hulla meg az örült. Éjszaka az egyik nagyon ordított, nem tudtunk aludni miatta. Azt üvöltözte: te voltál az, te bitang, te csábítottad el a feleségemet, megöllek. Aztán rárontott kint az örrre, hogy az kénytelen volt lelőni, hisz majdnem megfojtotta. Reggel benyitott egy német. Az édesanyját kereste. Kérdezgette, nem láttuk-e, merre ment.

ZOVITY Mi lett vele?

NYÍRŐ Megsajnáltuk, és azt mondtuk neki, hogy csókoltatja őt az édesanyja, és azt üzeni, hamarosan visszajön érte, addig csak várjon türelemmel.

Belép TÓTH, nagy zsákkal a hátán

TÓTH Na, mit hoztam a mi kis betegünknek?

NYÍRŐ Nem tudom, de nélkületek már régen elpusztultam volna.

TÓTH Tejet, komám, tejet! Tíz kiló tejet! Képzeljétek, kilóra adták! Ilyen ez a Szibéria! A tejesaszony baltával darabolja, és úgy méri, mérlegen, kilóra! (*ZOVITY lesegíti a zsákot*)

NYÍRŐ És mit csinálunk ezekkel a jégdarabokkal?

TÓTH Hát megmelegítjük! Van ez olyan jó, mint az otthoni. Kóstold meg, ez már felolvadt. *(A zsebéből elővesz egy üveget)* A többit meg jó helyen elásom kint a hóban, meg ne savanyodjon. Annyit ihatsz, amennyit csak akarsz!

ZOVITY Micsoda mutatvány!

NYÍRŐ *(elveszi az üveget)* Köszönöm, Mihály! Jó vagy hozzám! *(ZOVITY felemeli a fejét, megitatja)*

TÓTH Finom meleg már, ettől rendbe jössz!

NYÍRŐ Bár úgy lenne! De a malária alattomosabb, mint gondolnánk.

ZOVITY Szörnyű dolgokat látni a táborban. Rengeteg a maláriás, a tífuszos meg a diftériás, aztán ha meghalnak szép csendesen, olykor napokig az ágyukban hagyják őket. Persze hogy olyan sokan megkapják...

TÓTH *(NYÍRŐ-höz)* Próbálj most elaludni.

Belép GAÁL, kopott, fekete csuhában

GAÁL Hogy van a beteg?

ZOVITY Rosszabbul. Nagyon lázas.

GAÁL Szereztem egy kis kinint. De mivel adjuk be?

TÓTH Ne aggódj, hoztam tejet. *(Újabb üveget húz elő)*

ZOVITY Miklós! Vedd be a gyógyszert. *(Felemeli NYÍRŐ fejét, és beadja)*

NYÍRŐ Köszönöm, hogy így gondoskodtok rólam...

GAÁL Meglátod, hamarosan meggyógyulsz.

NYÍRŐ ...és köszönöm, hogy így vigasztaltok, hisz nagy szükségem van rá.

GAÁL Ne gondolj most erre. Pihened kell.

NYÍRŐ Nagyon jók vagytok hozzám. Ha arra gondolok, hogy talán csak mi maradtunk az ezredből, akkor szerencsésnek érzem magam, még így, betegen is, még ha tengődök is... Élek! Ez a fő!

GAÁL *(leül NYÍRŐ mellé)* Most ne beszélj, tartogasd az erődöt.

NYÍRŐ Igazi jó barátok vagytok... igazi... *(Elaluszik)*

ZOVITY Végre, most talán alszik egy kicsit.

TÓTH Csak nehogy örökre elaludjon.

ZOVITY Mi vajon hogyan végezzük? Ma végigmen-

tem a lágeren, s mindenütt szétfagyott hullákat láttam, mintha itt húzódná a frontvonal. Félmeztelen, sárgára fagyott hullák, iszonyú!

GAÁL Két nap alatt ezernél több halottat temettünk. Már éjjel, nappal temetünk. A holttestek hetek óta fekszenek egymás hegyén-hátán. Nincs elegendő szán, amivel a megboldogultakat kivihetnénk a temetőbe. A szánokat nem lehet túlterhelni, az embermagasságnyi hóban nem jutnak előre a lovak. Sírt sem tudunk eleget ásni, sziklakeményre fagyott a föld.

TÓTH A hullaház már régóta tele, s arra sosem jut idő, hogy onnan is eltemessék a szerencsétleneket. A sírásók csákánnyal meg vasrudakkal dolgoznak, azaz feszítik szét az egymáshoz fagyott tetemeket.

ZOVITY Felismertél valakit a micink közül?

GAÁL Láttam Holzmann, Egrit, Verébet... Egyszerre három-négyszázat temettem, koporsó nélkül. Szégyenlem magam, hogy ilyen temetésben kellett részt vennem.

ZOVITY Ki az ördög győzne annyi koporsót készíteni?!

GAÁL *(eltakarja az arcát)* Bedobálták őket, aztán meszet öntöttek rájuk, és *requiescant in pacem!* *(Keresztet vet)*

ZOVITY és TÓTH *(keresztet vetnek)* Nyugodjanak békében.

TÓTH *(felveszi a zsákját)* Megyek, elásom a tejet.

GAÁL Azt beszélik, egy asszony érkezett a faluba. Levelet írt a parancsnoknak, hogy szeretne találkozni a férjével, aki itt fogoly.

ZOVITY Hát ezt nem hiszem el!

TÓTH Miért? Semmi sem lehetetlen.

GAÁL Ma kísérik a férjét a faluba. Engedélyt kaptam, hogy én is vele mehessenek. Állítólag az asszony híreket is hozott.

ZOVITY Milyen híreket?

GAÁL Majd estére megtudjuk.

TÓTH De szeretnék már egy jó hírt hallani!

GAÁL és TÓTH *kimegy*

2. KÉP

A földbarlangban ZOVITY és TÓTH szalmazsákot tömnek, NYÍRŐ alszik

ZOVITY Hogy ilyen hideg legyen március közepén!

TÓTH Ez is melegít majd valamicskét. Igaz, hogy a szalma jobb, de talán a sás is megteszi. Tudod, engem nem is a hideg kínoz a legjobban, hanem a honvágy meg a rabság. Rosszabb itt, mint egy börtönben, mert a fegyenc legalább tudja, hogy hány évre ítélték. Nekünk sejtelmünk sem lehet. Talán ma? Talán egy év múlva szabadulunk? Vagy akkor, ha ez a gyalázatos háború véget ér? Volt egy prágai főhadnagy. Már a hatodik napon, hogy ideérkeztünk, sírógörcsöt kapott és két napig egyvégtében zokogott, mert nem ihatott sört. Mindenki csak röhögött rajta, de én nagyon együttéreztem vele. Tudod, nekem is hányszor összefut a nyálam, ha eszembe jutnak a hazai borozgatások, azok az ízek, illatok! Mit nem adnék most egy üveg jó hazai borért!

ZOVITY El tudom képzelni. Csak éppen elszednék tőled. Nálunk tegnap volt házkutatás. Feltúrták az ágyamat, a polcomat, a ládámat, elvettek tőlem minden papírneműt.

TÓTH Nekem kettős fenekű a ládám, abban elférnek a rajzaim. De vájtam egy üreget a falba is, meg a padló alatt. Ott őrizgettem ezt a zsákot is.

ZOVITY Vigyázz, ha alapos a vizsgálat, megtalálhatják.

TÓTH Azt ugyan nehezen, de azért óvatos leszek. Olyan dolgot rejtegetek, amiért le is lőnének, de azonnal.

ZOVITY Akkor miért mondod el nekem?

TÓTH Mert megbízom benned, és még nagy szükségünk lehet arra a levélpapírra meg pecsétre...

ZOVITY Miféle papír meg pecsét?

TÓTH Nemrég egy takarítóbrigádban dolgoztam, és többször is bejutottam a parancsnoki barakkba. Az ór nem sokat törődött velünk, kint sétálgatott a folyosón, mi meg végeztük a munkát. Mikor először takarítottam a parancsnoki szobát, magamhoz vettem egy tábori levélpapírt, olyat, amire a közleményeket meg engedélyeket szokták írni.

ZOVITY Olyanokat szoktak kifüggeszteni, ugye?

TÓTH Igen, azaz. Aztán persze rájöttem, hogy bármit kezdenék ezzel a levélpapírral, pecsét és aláírás nélkül az egész semmit sem érne.

ZOVITY Csak nem szökni akartál?

TÓTH Mostanában gyakran gondolok erre.

ZOVITY De hát innen? Ez teljesen reménytelen. Azt sem tudjuk, hány ezer kilométerre vagyunk az ott-hontól, s azt sem, hogy merre van. Ebben a hidegben, ilyen rongyokban... Élelem meg pénz nélkül? A temetőig jutna el az ember.

TÓTH Nem kell más, csak egy kis pénz és élelem.

ZOVITY Az első járőr elkapna!

TÓTH Igen, erre gondoltam én is. Igyekeztem másodszor is bejutni a parancsnoki barakkba. Mikor az őt éppen cigarettát sodort, elvettem a pecsétet, és egy kis lopott gittbe nyomtam. Jókora pecsét volt, kör alakú, rézbe vésett betűkkel. Gyorsan letisztítottam, párszor rányomtam a tintapárnára, nehogy véletlenül valamit észrevegyenek. Ez két évvel ezelőtt volt, úgyhogy biztosan semmit sem sejtjenek. Volt azóta bőven időm, hogy egy darab gumiból kifaragjam a minta alapján. Hála a mesteremnek, aki még a betűmetszésre is megtanított.

ZOVITY Művész létedre hogy mertél ilyet csinálni? Nem féltél?

TÓTH De, nagyon! Az egész Nyíró ötlete volt.

ZOVITY Ketten akartatok szökni?

TÓTH Nem, négyen!

ZOVITY És ki a másik kettő? Vagy ez titok?

TÓTH De nehéz a felfogásod! Hát te meg Gaál!

ZOVITY A fenébe is, ezt jól kiterveltétek!

TÓTH A titoktartás hozzátartozott az előkészületekhez. Úgy terveztük, hogy csak akkor szólunk nektek, ha már minden készen áll az induláshoz. Eredetileg Miklós egyedül akarta az egészet megcsinálni, de neki nem sikerült bekerülnie a takarítóbrigádba. Akkor szólt nekem.

ZOVITY Azért elmondhatta volna.

TÓTH Kerülni akart minden kockázatot. Azt mondta, ha ő lebukik, mi hárman még megmenthetjük az életünket. Tudod, ez azon a napon volt, amikor éppen ötödik éve voltunk itt a táborban. Emlékszem, na-

gyon el voltunk keseredve, különösen ő (NYÍRŐ-re néz), aki nem tud egy kicsit sem hozzászokni az ilyen körülményekhez.

ZOVITY A szibériai hidegben való éhezéshez én sem tudok hozzászokni!

TÓTH Nem úgy gondoltam, te is tudod.

ZOVITY Tudom, persze. Ne haragudj.

TÓTH Ő nehezen bírja ezt a fizikai és lelki megterhelést, ezt a bánásmódot. Szerencsére az esze megmaradt, s abból jóval több adatott neki, mint nekünk.

ZOVITY És Gaál? Ő miért nem tudhatott róla?

TÓTH Mert pap, és mert féltünk, hogy ha lebukunk, hivatásánál fogva ő talán nem lesz képes hazudni. De ha az utolsó pillanatban tudja meg, és minden sikerül, akkor...

ZOVITY Mégis, hogyan gondoltátok az egészet?

TÓTH Nyíró úgy képzelte, hogy a táborparancsnok nevében ír egy nyílt parancsot a moszkvai katonai bírósághoz, amiben mi szerepeltünk volna név szerint, hogy meg kell jelennünk kihallgatáson. Nyíró már le is másolta a parancsnok kézírását egy hirdetményről. Úgy megtanultam én is, mintha a sajátomé volna.

ZOVITY Sokat értek vele! Ti úgy beszéltek oroszul, mint én japánul.

TÓTH Nyíró megtanult volna két okból is. Egyrészt hogy meg tudjuk írni a nyílt parancsot, másrészt pedig ő lett volna az őr, aki Moszkváig kísér bennünket.

ZOVITY Ezt meg hogy képzelte?

TÓTH Szerintem óriási ötlet. Az örök éppúgy meghalnak, mint a foglyok. Tegnap reggelre itt fagyott meg az őr a barakk előtt. Nyíró pedig többször is dolgozott már mint orvos. Nem volt nehéz egyenruhához jutnia, amit most én rejtegetek. A terv más részleteit nekem se mondta el pontosan, csak annyit tudok, hogy együtt mentünk volna a faluba. Ott pénzért hozzájuthattunk volna egy puskához, ami az örökhöz illik.

ZOVITY Pénzért tényleg kapunk...

TÓTH Aztán gyalog, vonaton vagy bárhogyan elindulunk. Igazoltatáskor meg csak felmutatta volna a nyílt parancsot.

- ZOVITY De ehhez nagyon meg kellene tanulni a nyelvet!
- TÓTH Ez volt a legnagyobb gondunk! Sehogyan sem tudtunk nyelvkönyvhöz vagy szótárhoz jutni.
- ZOVITY Pedig anélkül nem megy. A kiejtést, a hangsúlyt meg lehet tanulni az öröktől, hisz magam is gyakran beszélgetek velük.
- TÓTH Könnyű neked, az apád szerb. Persze Nyíró szerint éppen ezért, ha oroszul megszólalnál, azonnal észre lehetne venni a beszédeden, hogy más szláv nyelven tudsz.
- ZOVITY Sajnos, igaza van.
- TÓTH De mióta beteg, már nem is szól a tervről. Talán ha egy könyv lenne!
- ZOVITY És mi lett volna Moszkvában?
- TÓTH A svéd nagykövetségen vagy a vöröskeresztnél akart jelentkezni.
- ZOVITY Fantasztikus!
- TÓTH Az, de most már inkább álomnak tűnik. Nézd, milyen állapotban van.
- ZOVITY Miért beszéltél róla! Most aztán nem lesz maradásom! Jól felzaklattál! Csak arra volt jó, hogy lássam, mennyire nincs kiút! Hogy mennyire kilátástalan minden! Igen, itt fogunk megdöglenni valamennyien!
- NYÍRÓ *(álmában)* Pincér... pincér... pezsgőt kérek...
- TÓTH Magához tért.
- ZOVITY Egy fenét! Félrebeszél.
- NYÍRÓ Eltörött a hegedűm...
- TÓTH Miklós! *(Megfogja a karját, rángatja)* Miklós, az isten szerelmére, térj magadhoz!
- ZOVITY *(borogatási tesz NYÍRÓ homlokára)* Adj neki tejet!
- TÓTH *(a zsebéből üveget vesz elő, itatja NYÍRÓ-t)* Igyál, még, még!
- NYÍRÓ Elég volt...
- ZOVITY Magas a láza.
- NYÍRÓ Fizetek... elég volt...
- TÓTH Miklós! Finom tej, igyál még! *(NYÍRÓ magához tér, TÓTH felemeli a fejét, újra megitatja)*
- NYÍRÓ Köszönöm nektek...
- TÓTH Ne erőltesd a szót.

NYÍRŐ Köszönöm, hogy még élek.
ZOVITY Hamarosan lemegy a lázad. Ápoltam én már néhány maláriást.
NYÍRŐ Jólesik, hogy ezt mondod... Az otthoni évekről álmodtam.
ZOVITY Már nekünk is csak az ad erőt, ha az otthonról álmodunk.
NYÍRŐ Minden előttem van, a barátok, a diákévek, az éjszakai mulatságok... minden. Csak a feleségem... órá gondolni sem merek! Hat éve már!
ZOVITY Nemsokára hazamegyünk.
TÓTH Biznod kell! Fölepülsz, és megvalósítjuk a zseniális tervedet.
NYÍRŐ Mit fecsegsz?! Csak nem árulkodtál?
TÓTH Épp hogy említettem. Ha Antiban nem, hát kiben bízunk?
NYÍRŐ Nem erről van szó!
ZOVITY Nyugodj meg! Hamarabb is beavathattatok volna a tervetekbe. Tudtam volna segíteni.
NYÍRŐ Gaál is tudja?
TÓTH Nem, ő még nem.
NYÍRŐ És mit gondoltatok ki?
TÓTH Jobb lenne, ha megmondanánk Jánosnak is. Ő meg tudna tanulni oroszul, mivel...
NYÍRŐ Gondoljátok?
ZOVITY Biztos vagyok benne.
TÓTH Én is.
GAÁL (*belép, kezében imakönyv*) Hogy érzed magad, Miklós?
NYÍRŐ Fogytán az erőm, nincs mibe kapaszkodjam.
GAÁL Akkor éppen idejében érkeztem. Nagy híreim vannak. Olyanok, amikről álmodni sem mertünk.
NYÍRŐ Egy hír lehetne ilyen, mégpedig az, hogy hazamegyünk.
GAÁL Akkor egy ilyen hírt mondok: hazamegyünk!
TÓTH Micsoda?
ZOVITY Nem, nem lehet igaz!
NYÍRŐ Beszélj már, ne titokzatoskodj!
GAÁL Az első csoport elindult haza.
TÓTH Hogyan?!GAÁL A bécsi asszony újságolta, hogy elindult az első hajó Európa felé.
TÓTH Mikor?

GAÁL Március tizennegyedikén.

ZOVITY Négy napja?!

GAÁL Igen, de így nem tudom elmesélni...

NYÍRÓ Beszélj már, az istenit neki!

GAÁL *(szigorúan NYÍRÓ-re néz)*

NYÍRÓ Bocsánat.

GAÁL Tehát az asszony azért kereste a férjét, mert tudta, hogy nincs az első szállítmányban. Ezért idejött, hogy találkozzék vele. Egy ugyanolyan nevű foglyot kísértünk le a faluba, de nem ez a fogoly volt a férje. Szerencsétlen asszony, a fél világot beutazta, hogy találkozzon szerettével, és akkor elévezetnek egy vadidegen férfit. Meg sem tudott szólalni, csak zokogott...

ZOVITY És mi van a hazautazással? Erről beszélj!

GAÁL Vlagyivosztokból indultak, a Dr. Pierre Benoit óceánjáróval.

NYÍRÓ Pierre Benoit...

ZOVITY Hihetetlen!

TÓTH Hallgassátok!

GAÁL Triesztben köt majd ki a hajó. Az Indiai-óceán felé hajóznak, aztán átmennek a Szezei-csatornán.

NYÍRÓ Nemsokára hazaérnek!

GAÁL Ötven-hatvan nap múlva.

ZOVITY De kik kerültek fel a hajóra?

GAÁL Egy másik táborból vitték a foglyokat.

TÓTH És mit hallottál? Velünk mi lesz?!

NYÍRÓ Egyelőre nem látom, mi ebben a jó nekünk!

GAÁL Az asszony elmondta, hogy ősszel indítják a második hajót. Arra már mi is fölkerülhetünk!

NYÍRÓ És akkor lehet, hogy karácsonyra otthon leszünk?! *(Erőlködve fölül)*

TÓTH Hazamegyünk! Tudtam, tudtam, hogy haza fogunk menni!

ZOVITY Megyünk haza!

NYÍRÓ Végre, végre elmegyünk innen!

GAÁL Szerintem minden reményünk megvan erre. *(Összeölelkeznek)*

NYÍRÓ *(sírva fakad)* Hazamegyünk! El sem tudom hinni.

GAÁL Hat éven át együtt voltunk jóban-rosszban, ezért most esküdjünk meg, hogy hazaérkezésig már

nem hagyjuk el egymást. Mondjátok utánam! *(Kinyújtja a kezét, a többiek ráhelyezik jobb kezüket)* Az élő igaz istenre, baráti becsületszavunkra esküszünk, hogy egymást minden körülmények között segítjük, a rászorulót támogatjuk, egymás között mindenben osztozunk, rosszban, jóban, élelemben, ruházatban, s míg haza nem érünk, egymást el nem hagyjuk! *(Az eskü szövegét mindhárman mondják utána)* Úgy legyen!

MIND Úgy legyen!

3. KÉP

A helyszín mint az előző képben. NYÍRÓ és TÓTH a priccsen ül

NYÍRÓ Csak a hideg ne kínozna már.

TÓTH Nemsokára itt a jóidő. Emlékezz, két éve is így volt. Vacogott a fogunk, a vizeletünk odafagyott a barakk aljához, aztán hirtelen kisütött a nap.

NYÍRÓ Bárcsak most is így lenne!

TÓTH Az egész láger felbolydult, mindenki csak a hazautazásról beszél.

NYÍRÓ Én is csak erre tudok gondolni. Itt fekszem egész nap, s képzeletemben magam is hazafelé tartok a tengereken azzal a hajóval. De ha lesz is következő transzport, arra csak akkor kerülhetek fel, ha meggyógyulok. Biztosra veszem, hogy nem a fertőző betegeket fogják behajózni és hazaszállítani. Gondolom, erre más is rájött. Az egyetlen, amiben reménykedhetünk, az a nyár közeledte, hogy egy kicsit fölerősödjünk a napon.

TÓTH Reggel egy hirdetményt akasztottak ki a falra, hogy megindul a foglyok hazaszállítása. Lökdösődtek, tolakodtak a hirdetmény előtt. Órákig ácsorogtak, fagyoskodtak ott a dermedt hidegben, mert még a szemüknek sem akartak hinni. Pedig már napok óta keringenek a hírek...

NYÍRÓ A parancsnokság biztosan elejét akarta venni a vérmes reményeknek, hogy már talán holnap indulunk.

TÓTH Hát erről szó sincs, hogy ilyen hamar... töb-

ben elégedetlenkedtek, hogy a mi táborunkból miért nem került be senki az első csoportba, és hogy vajon ki dönti el a következő összetételét, de néhányan kétségbe vonták, hogy egyáltalán lesz-e következő szállítmány.

NYÍRŐ Eszerint hiba volt nyíltan előre megmondani... Bár ki tudja, ha nem teszik közzé, talán még nagyobb pánik tör ki, hogy miért hallgatnak.

TÓTH Aztán az örök lefogtak egy szerbet, mert ordítani kezdett, mint aki elvesztette az eszét. Előbb csak motyogott, hogy a hajó hamarosan Triesztbe ér, s onnan ő már gyalogszerrel is hazaérne. De egyre izgatottabb lett, ordított, a földre vetette magát, úgy rángatózott, mint a csirke, amikor elvágják a torkát.

NYÍRŐ Epilepsziás roham lehetett.

TÓTH Az örök lefogták, és elvitték. De a tömeg maradt, még mindig ott állnak, és azt hiszik, most mindjárt történni fog valami.

NYÍRŐ Elszabadult a fantáziájuk. Itt az egyik osztrák fogoly viszont nagyon okosan érvelt. Szerinte hamarosan haza kell jutnunk nekünk is, hiszen az első szállítmány nem lehetett véletlen, egyszeri eset. Azt mondta, a háború bizonyára véget ért, és már békét is kötöttek. Ám ha megtörténtek a béketárgyalások, biztosan előteremtették a pénzt is a foglyok hazaszállítására, s akkor nekünk már csak várunk kell.

TÓTH Várnunk, várnunk! Ezt tesszük öt éve! *(Csend)*
No, de igazad van. Persze várjuk meg Gaálékat, ők is hozhatnak híreket.

NYÍRŐ Hova mentek?

TÓTH Le, a faluba. Reggel két festőt kerestek, és Zovity magával vitte Gaált.

NYÍRŐ Zovity egészen belejött a szobafestésbe. Te miért nem mentél?

TÓTH Mentem volna, de inkább úgy döntöttem, melletted maradok.

NYÍRŐ Elvagyok egyedül is. Már csökkent a lázam, és az erőm is több. Jó ötlet volt ez a szalmazsák.

TÓTH Nem szalma ez, te, hanem sás.

NYÍRŐ Akármí, mindegy. Nekem megteszi. Hamarabb is eszedbe juthatott volna. No, nem azért mondom.

Mihály! Segíts, szeretnék járkálni egy kicsit. *(Föláll, TÓTH segít neki)*

TÓTH Csak óvatosan.

NYÍRÓ Menjünk az ajtó felé.

TÓTH Sok lesz az egyszerre!

NYÍRÓ Áért csak menjünk!

4. KÉP

GAÁL és ZOVITY egy parasztház előtt, hátukon zsák

GAÁL Nincs nagyobb ára semminek a tüzelőnél ilyen nagy hidegben, talán csak a kenyérnek. Ezért a prima feketeszénért annyit fogunk kapni, hogy az bőven elegendő lesz mindenre, ami az úthoz kell.

ZOVITY Csak vigyázzunk, nehogy rossz helyen keressünk! A parasztok persze hogy vesznek, örülnek pár kilónak is. De nagy a rizikó. Ha elvétjük, az kész öngyilkosság!

GAÁL Ide menjünk be.

ZOVITY Ide? Várj! Előbb nézzünk körül! Nekem gyanús ez a ház! Túl szépek a függönyök.

GAÁL Így sosem adunk túl rajta. *(Bezörget)*

ZOVITY Úgy érzem, a vesztünkbe rohanunk.

A kapu kinyílik, és kilép a tábor parancsnoka. Nem ismer rájuk azonnal. GAÁL és ZOVITY mereven állnak

PARANCSNOK Menjenek az udvarba! *(Visszamegy a házba)*

ZOVITY Mit gondolsz, felismert minket?

GAÁL Nem hülye, azonnal rájött, kik vagyunk.

ZOVITY Kell, hogy legyen valami menekvés.

GAÁL Ilyen pechet! Épp amikor egy kis remény csillant előttünk, hogy hazajutunk.

ZOVITY Meneküljünk! Fussunk vissza a táborba!

GAÁL Ez örütség lenne! Maradnunk kell.

A parancsnok újra kijön, kezében pisztollyal

PARANCSNOK Azt mondtam, menjenek az udvarba.

(GAÁL és ZOVITY némán állnak) Mit akarnak?
Hogy mertek kiszökni a táborból? (Odalép ZOVITY-
hoz, és belenéz a zsákba) Ezt honnan lopták?

ZOVITY Én... én loptam egyedül, a tisztelendő úrral
csak utána találkoztam...

PARANCSNOK Mit keresnek a faluban?

ZOVITY Dolgozni jöttünk, és elvégeztük a munkát,
amikor visszaindultunk a tábor felé, de én közben
loptam, és aztán itt találkoztam az atyával, és be-
zörgettünk, hogy...

PARANCSNOK Egy szavát sem hiszem el! Lelövöm,
mint egy kutyát! Tolvaj gazember!

GAÁL (*higgadtan*) ... és bezörgettünk, hogy engedé-
lyét kérjük, szeretnénk hazamenni Magyarországra.
Mi akár gyalog is...

*A parancsnok kibiztosítja a pisztolyát. Abban a pillan-
tatban megjelenik a parancsnok felesége az ajtóban*

GAÁL (*a nőhöz fordul*) Excuse moi, Madame! Parlez
vous francais?

NŐ Oui, Monsieur.

GAÁL Madame, nagyon kérem, mentse meg a barátom
életét! Ő még fiatal ember, alig látott valamit az élet-
ből, tizenkilenc éves kora óta hadifogoly. Családja
van, s a felesége öt éve várja már, s mostantól fogva
talán hiába. Asszonyom, én pap vagyok, isten szol-
gája, és ha a mindenható úgy ítél, hogy elveszi éle-
temet, én meghajlok akarata előtt. De könyörgöm,
ennek az ártatlannak mentse meg az életét. Én vet-
tem rá, hogy jöjjünk ide, és én kopogtam be önök-
höz. Madame, nagyon kérem, beszélje rá a férjét,
hogy engem öljön meg, és csak engem.

A nő a parancsnokhoz lép, és halkán beszél hozzá.

GAÁL és ZOVITY egyre idegesebb

ZOVITY (*súgja*) Mit mondtál neki? (GAÁL a sze-
mével int)

PARANCSNOK Össze-vissza hazudoztok! Egy szava-
tokat sem hiszem!

GAÁL Madame, higgyen nekem.

NŐ De atyám, ön pap létére lopott.

GAÁL Madame, mi csak az életünket mentjük. Csak néhány kopejkát akartunk gyűjteni, hogy ha majd hazafelé megyünk, az úton legyen mit ennünk. Az élet törvénye erősebb, Madame, mint isten parancsa.

A nő a férjéhez fordul, sűg valamit a fülébe, és könnyörgő szemekkel néz rá. A parancsnok megnyugszik, besétál a házba, a nő követi. GAÁL és ZOVITY rémülten állnak, mozdulatlanul. A nő újra megjelenik, kezében egy könyvvel

NŐ Menjenek békével, atyám.

GAÁL Köszönöm, asszonyom. (GAÁL és ZOVITY sietősen elindulnak kifelé)

NŐ Atyám! Egy pillanatra még!

Megfordulnak, GAÁL visszamegy

NŐ Ön gyönyörűen beszéli a nyelvemet. Fogadja ezt tőlem ajándékba. Puskin versei.

GAÁL Köszönöm, Madame.

A nő bemegy a házba. GAÁL fölkapja a zsákokat

ZOVITY Mit csinálsz?! Gyerünk innen! Hagyd a fenébe! Siessünk!

GAÁL Azt hiszed, ha már megúsztuk, itthagynom? Tudod, hogy kell a pénz.

ZOVITY A végén még kijön megint a férj! Fussunk! Képes lennél itt órákig diskurálni!

GAÁL Csendesedj! Örülj, hogy ép bőrrel megúsztuk. Ez az asszony megmentette az életünket.

5. KÉP

GAÁL, NYÍRÓ, TÓTH és ZOVITY a földbarlangban

TÓTH És a szenet is eladtátok?

ZOVITY Csak nem gondolod, hogy eldobtuk? A pénzt már be is varrtam a bélésembe, a többi mellé.

NYÍRŐ *(nevetve)* Atyám, maga még Mihályon is túl-
tesz!

TÓTH És mi van a könyvvel?

GAÁL Itt van a zsebemben. *(Előveszi a könyvet)*

NYÍRŐ Hadd nézzem!

GAÁL Tessék. *(Odaadja)*

NYÍRŐ *(belelapoz)* Nahát! Hisz ez kétnyelvű!

TÓTH Mutasd! *(Belenéz a könyvbe)* Fantasztikus!

Oroszul és franciául! Hát ez óriási!

NYÍRŐ Hónapok óta erre vártunk!

GAÁL Nos, akkor nekilátunk?

NYÍRŐ Már te is tudsz róla?

GAÁL Engedelmeddel, Anti beavatott.

ZOVITY Ne haragudj, Miklós, de...

NYÍRŐ Nem kell mentegetőznöd, előbb-utóbb én is
elmondtam volna.

GAÁL Tehát nem adtad még fel?

NYÍRŐ Nem, mert mindenre fel kell készülnünk.

GAÁL Nem bízol benne, hogy együtt hazajutunk?

NYÍRŐ Szinte új életre keltem a lehetőségtől, de óva-
tosnak kell lennünk. Megesküdtünk, hogy segítjük
egymást, és én ezt úgy is értelmezem, hogy együtt
kell kijutnunk innen, különben nincs segítség! De
egyáltalán nem biztos, hogy mind a négyen fölke-
rülünk a következő hajóra, ha lesz következő...

GAÁL Higgyünk benne!

NYÍRŐ Én sem tudok mást tenni, de gondolkodnunk
is kell! Bármilyen történjék, el kell jutnunk a tenger-
partra. Ha ott leszünk, úgy érzem, semmi sem jöhet
közbe.

MÁSODIK RÉSZ

1. KÉP

A földbarlang bejárata előtt GAÁL és ZOVITY szóltanul, lehangoltan állnak, NYÍRÓ kezében könyv

NYÍRÓ (ZOVITY-hoz) Miért nem mondd el? (Csend)
Tudnom kell, mi történt!

GAÁL Hazamegyünk.

NYÍRÓ És ezt csak így mondd?!

ZOVITY Ma reggel kifüggesztették a névsort. Több mint kétezren mennek a Scharnhorst-on, ami most már francia gőzös...

NYÍRÓ És mikor indul?

GAÁL Október ötödikén, Vlagyivosztokból.

NYÍRÓ Megőrültetek? Akkor miért vagytok így kétségbeesve? Hát nem erre vártatok?

GAÁL Te nem kerültél fel...

NYÍRÓ És ettől vagytok úgy beszarva? Hisz ezt tudtam, és előre meg is mondtam nektek! A haldoklókat nem fogják hazaszállítani, csak azért, hogy ott-hon temessék el őket.

ZOVITY Még nem tudsz mindent. Amikor Mihály meglátta, hogy te nem kerültél a listára, berontott a parancsnokhoz...

GAÁL Azt akarja elérni, hogy te menj haza helyette.
(Csend)

Belép TÓTH, lehajtott fejjel

NYÍRÓ Neked elment az eszed! Nem kellett volna odamenned!

TÓTH Téged akartalak menteni, de...

NYÍRÓ Szóval téged is kihúztak a névsorból, mi? Te megőrültél! No de nem adjuk fel ilyen könnyen!

Figyeljete! Nem Moszkva felé szökünk, hanem Vlagyivosztokba.

GAÁL Ezt hogy képzeled?

NYÍRÓ Kiírták az indulási időt?

GAÁL Holnap délelőtt lesz a gyülekező a táborban, aztán levonulás az állomásra. A szerelvény csak délután indul... Egyébként az út két hétig fog tartani.

NYÍRÓ Hát akkor nem sok időt hagytak a felkészülésre.

GAÁL Persze, már biztosan régóta tudják az időpontot, csak velünk nem közölték... Láttad volna, mit műveltek, akik nem kerültek fel a listára.

NYÍRÓ Képzelem...

GAÁL De mi a terved?

NYÍRÓ Mihály! Ma este elhozod a rejtekhelyről a levélpapírt meg a pecsétet.

TÓTH És ha éppen éjszaka fognak házkutatást tartani?

NYÍRÓ Akkor rajtavesztünk. De nem valószínű. Amit ma rendezni fognak az ittmaradók, az úgy leköti majd az őrséget, hogy nem lesz idejük kutatni.

TÓTH Igazad van. Már is előkészíték mindent.

NYÍRÓ Várj! Nem beszéltünk meg mindent. Majd én megírom a nyílt parancsot, mely szerint Tóth Mihály és Nyíró Miklós utólagos engedéllyel elhagyták a tábort és úton vannak a vlagyivosztoki kikötőbe, hogy behajózzanak a Scharnhorst-ra. Persze ezt majd estére pontosan megfogalmazom.

GAÁL Gondolod, hogy ki tudunk jutni a táborból? A távozókat megszámlálják...

NYÍRÓ Úgy beszélsz, mintha ma érkezted volna ide. Gondolj bele, hogyan zajlik a sorakozó. Kész színház az egész.

ZOVITY Ez igaz. Az egyik név cseh, a másik magyar, a harmadik német. Az ember azt sem tudja, kinek a nevét olvassák! Egyszerűen követhetetlen.

NYÍRÓ Állítom, hogy soha, egyetlen alkalommal sem sikerült pontosan megállapítaniuk, hogy hányan is vagyunk tulajdonképpen. Vagy többen, vagy kevesebben vagyunk, mint a listájukon. Még véletlenül sem egyezik, és nem is törődnek már vele.

GAÁL Most nagyon fognak figyelni.

NYÍRÓ Nem merném az ellenkezőjét állítani, de ha

résen leszünk, a nagy kavarodásban biztosan lejutunk az állomásra.
 TÓTH De ott már nemcsak a tábori őrk lesznek.
 NYÍRÓ Akkor vesszük elő a nyílt parancsot.
 GAÁL Az nagyon kockázatos! Az ilyen dokumentumokat gépelni szokták.
 NYÍRÓ Valami rizikót vállalni kell!
 ZOVITY Persze, nincs más választásunk.
 NYÍRÓ Mennyi pénzünk van?
 ZOVITY Nem tudom, de már elég sok lehet.
 NYÍRÓ Ha nem szerzünk élelmet, gyógyszert, sosem érünk haza.
 ZOVITY De mikor tudnánk lemenni a faluba?
 NYÍRÓ Le kell jutnunk! Még ma!
 GAÁL A kapuknál megkettőzték az őrséget. Egy hangya sem jutna át.
 NYÍRÓ Pedig meg kell tenni! Tinta is kell, meg toll... hiszen itt a lista, szénporral írtam meg. *(Elővesz egy papírt)*
 GAÁL *(elveszi a papírt)* Ennyi minden? Ehhez több nap kéne...
 ZOVITY A faluban van már egy-két ismerősöm, de oda lejutni...
 NYÍRÓ *(TÓTH-hoz)* Mihály, te mit mondasz?
 TÓTH Képtelenség innen kijutni.
 NYÍRÓ Akkor vége! Minden összeesküdött ellenünk, és az utolsó reményünk is odaveszett! *(Földhöz csapja a könyvet)* Hacsak...
 GAÁL Mi jutott az eszedbe?!
 NYÍRÓ Hacsak a parancsnok nem segít!
 ZOVITY A táborparancsnok?
 TÓTH Azok után, ami történt?
 NYÍRÓ *(felveszi a könyvet)* Úgy bizony...

2. KÉP

A parancsnoki barakkban

GAÁL Parancsnok úr! A kedves feleségétől kaptam kölcsön egy könyvet. Minthogy holnap indulunk haza, szeretném visszaadni.
 PARANCSNOK Jó, tegye az asztalra. *(Csend)*

GAÁL Parancsnok úr! Személyesen szeretném átadni, hogy illendően megköszönhessem. Számomra nem mindennapi ajándék volt ez a kötet. Sohasem fogom elfelejteni a táborparancsnok úr és felesége könyörületét és jóindulatát. Isten áldását fogom kérni...

PARANCSNOK Sehova sem engedhetem! Minden órra szükségem van most, egyet sem tudok nélkülözni ilyen semmiségért. Adja ide...

GAÁL Megértem, parancsnok úr...

PARANCSNOK Adja ide, majd én elviszem.

Csend. GAÁL és ZOVITY egymásra néznek

GAÁL Parancsnok úr! Legalább azt engedje meg, hogy pár köszönő sort írhassek a könyvbe, hogy kifejezhessen a madame-nak mély hálámat.

PARANCSNOK Nem bánom, de gyorsan! Nincs időm magukkal foglalkozni. Mire visszajövök, fejezze be! *(Kimegy)*

ZOVITY Nagyon ingerült. Aki nem került fel a listára, biztos mind beszélni akar vele. Nem tudjuk Miklóst kicsempészni!

GAÁL Nincs más választásunk.

ZOVITY Te még azt hiszed, sikerülni fog?

GAÁL Ami azt illeti, a szénlopás nem egy jó ajánlólevél. De úgy látom, nem is érdemes most könyörögni.

ZOVITY Pedig kellemes társalkodó partnert küldhetne a feleségének, s tudod, hogy egy feleség kedélyállapota egy férjnek sem lehet közömbös.

GAÁL Nem tudom...

ZOVITY Persze, bocsáss meg, te ezt nem is tudhatod.

GAÁL De ilyenekkel ő most úgysem törődik.

ZOVITY Akkor mi lesz?

GAÁL Este szépen hazaviszi a könyvet, és mi várunk reggelig. Nincs más lehetőség.

ZOVITY És ha ma elfelejti átadni? Vagy megnézi, amit a könyvbe írunk?

GAÁL Nem tud franciául, ez biztos!

ZOVITY De lefordíttathatja a feleségével.

GAÁL Az asszony egyszer már segített rajtunk, most sem fog másként tenni.

ZOVITY Bár úgy lenne. De írd gyorsan, mert mindjárt visszajön.

GAÁL *(félhangosan mondja is, amit ír)* Tisztelt madame. Hatévi szenvedés után holnap végre hazaindulok. Szeretnék öntől kérni valamit. Tudom, hogy az illendőség határát ezzel messze túllépek, de csak egy dologra hivatkozhatom: ez a háború száműzött minden illetet, s az emberi sorsokkal – miként az önével is – olyat tett, ami az emberi fajhoz méltatlan. Emberségében bízva arra kérem, tegye meg nekem, hogy megszerzi az alábbi néhány dolgot, amikre oly nagy szükségem lenne holnap reggelig. Imádkozni fogok önért, madame. *(Csend)* Úgy. Most pedig ide a listánkat. *(Beleteszi a könyvbe)*

PARANCSNOK *(belép)* Készen van?

GAÁL Igen, parancsnok úr.

PARANCSNOK *(belenéz a könyvbe)* Elmehet.

GAÁL és ZOVITY kijelé indulnak

PARANCSNOK *(GAÁL-hoz)* Maga itt marad!

3. KÉP

NYÍRÓ, TÓTH és ZOVITY a földbarlang előtt

ZOVITY Micsoda hat év! Semmi sem történt ennyi idő alatt, most pedig minden perc tele izgalmmal, félelmekkel. Csak már a hajón lennének! De addig még két hét! S ha hibázunk, ki tudja, talán örökre ittmaradunk. Uram, istenem, sokat vétkeztem ellened! Hitetlen és gyarló voltam, meg is tagadtalak, káromoltalak, most mégis hozzád fordulok. Irgalmazz nekünk, nyomorultaknak! Kérlek, bocsásd meg bűneinket, és segíts minket vissza az otthonunkba...

NYÍRÓ Hány óra?

TÓTH Hajnali öt lehet.

NYÍRÓ Akkor már csak pár óránk van.

ZOVITY Úristen, hová jutottam! Hisz imádkoztam az előbb!

TÓTH Magamban néha már én is szoktam.

ZOVITY Ha az ember kétségbeesésében, félelmében fohászodni kezd, elveszíti a józan esztét, a tiszta

gondolkodást, a helyes logikát, márpedig most ez a fegyverünk. Enélkül elveszünk.

NYÍRÓ Ha pontosan végrehajtjuk a tervünket, megláthatjuk Trieszt kikötőjét . . .

TÓTH A barakkokban senki sem alszik, mindenki az indulást várja.

NYÍRÓ Hol késhet ennyi ideig?

TÓTH Mindent kimentettem a rejtékhelyről. Azt hittem, a többi is ilyen simán fog menni.

NYÍRÓ Nem értem, mi történhetett!

ZOVITY Már tízszer elmondtam, hogy hogy volt! Én sem értem!

NYÍRÓ Talán bezárta volna?

ZOVITY De miért? Nem csinált semmit!

NYÍRÓ És tényleg elment? Te is láttad, Mihály?

TÓTH Igen. Az egész láger elkísérte a kapuig a kocsiját. Láttam! A tömeg éljenezett, a parancsnok meg visszaintegetett nekik.

NYÍRÓ Biztosan ő volt?

ZOVITY (*idegesen*) Igen!

NYÍRÓ Gaált nem láttátok a kocsiban?

TÓTH Nem, csak a sofőr volt vele.

NYÍRÓ Akkor csak a barakkban maradhatott.

ZOVITY Óriási! Erre én is rájöttem!

NYÍRÓ Mit idegeskedsz?! Te rajta vagy a listán!

ZOVITY A parancsnok nem hülye! Most eszébe jutattuk az egész szénlopást. Jánost már le is fogatta! Szerintem egyszerűen kihúzott bennünket a listáról.

NYÍRÓ Zagyvaságokat beszélsz! Hisz a felesége megmentett benneteket.

ZOVITY Az semmit sem jelent! Elérte, hogy a férje ne lőjön agyon ott helyben. De láttam a szemén, nem felejtette el a dolgot!

NYÍRÓ Ne veszítsd el a józan eszedet! Mihály!

TÓTH Tessék?

NYÍRÓ Menj a parancsnoki barakkhoz, de óvatosan! Az őr nehogy észrevegyen!

ZOVITY Majd inkább én megyek!

NYÍRÓ Ez nem volna okos dolog! Te már nem kockáztathatsz, és ilyen állapotban könnyen hibáznál.

TÓTH Jó, akkor megyek. (*Kimegy*)

ZOVITY Miklós! Bocsáss meg, hogy így kifakadtam.

NYÍRÓ Nincs miért. Megértem Mihályt is, meg téged

is, hisz ha én nem vagyok, nyugodtan ülhetnétek a barakkban, és várhatnátok a reggelt.

ZOVITY Mégis, nem Mihályt kellett volna küldened.

Lehet, hogy már én sem vagyok a listán...

NYÍRŐ Félttem, hogy valami ostobaságot csinálsz. De ha akarsz, reggel elmehetsz a többiekkel.

ZOVITY *(nekirott NYÍRŐ-nek)* Mit beszélsz? Te!

NYÍRŐ *(lefogja)* Maradj nyugton!

ZOVITY Mit képzelsz te rólam? Hiszen én is meg esküdtem!

NYÍRŐ De bizonyos határon túl az önfeláldozás már örültség!

ZOVITY Te mondod ezt?! Te, akit tiszteltünk, becsültünk? Te, aki a vezetőnk voltál? Most egyszerűen azt akarod elhiteni velem, hogy egyedül is elmehettek? Soha, soha nem hagynám itt Jánost! Se téged! Se Mihályt!

NYÍRŐ Jól van. *(Átöleli)* Nyugodjunk meg. Még nincs veszve semmi. Várjuk meg Mihályt, várjuk meg a reggelt. Még bármi megtörténhet...

4. KÉP

A táborparancsnok barakkja előtt. GAÁL a pinceablakon át suttogva beszélget TÓTH-tal

GAÁL És nem bízott meg bennem. Azt mondta, maga csak maradjon itt reggelig, és ha a feleségem üzen valamit, azt majd átadom.

TÓTH A fene egye meg! És nem próbáltál meg másként...

GAÁL Hajthatatlan volt. Annyit tudtam kinyögni, hogy nekem is készülnöm kellene az indulásra.

TÓTH Erre mit szólt?

GAÁL Úgyis barakkonként indítjuk magukat, ne agódjon! Lesz rá ideje. Ha pedig be akar csapni, úgysem indul haza. Mondtam, hogy de mi az első barakkhoz tartozunk. Legyintett, hogy az nem számít, akkor megyek majd a harmadikkal vagy a tizedikkel. Aztán bezárt ide a pincébe.

TÓTH De miért nem engedett el? Nem értem...

GAÁL Azt hiszi, hogy ez valami újabb trükk. Nem

bízik meg bennem. Várj! Pszt! Azt hiszem, most lesz
őrségváltás! Valaki jön! Menj gyorsan! Majd reggell

TÓTH riadtan néz körül, és kisiet

5. KÉP

NYÍRÓ, TÓTH és ZOVITY a földbarlang előtt

NYÍRÓ Jobb a helyzet, mint reméltem.

TÓTH Eszedbe jutott valami?

NYÍRÓ Módosítani kell a terven. A vasútállomásra
külön megyünk.

ZOVITY De hogyan?

NYÍRÓ Neked van egy-két barátod vagy ismerősöd
a szerb barakkban.

ZOVITY Persze, van néhány.

NYÍRÓ Nos, Mihály és én beállunk az első barakk-
hoz. Névsorolvasáskor én leszek Gaál János, Mihály
pedig Zovity Antal.

ZOVITY És mi?

NYÍRÓ Ha addigra János is itt lesz, akkor ti addig
elvegyültök a szerbek között, míg rájuk nem kerül a
sor. Mire a szerbekhez érnek, vissza kell lopóznatok
az első barakkhoz.

TÓTH Ez nagyon veszélyes.

NYÍRÓ Tóni, vállalod?

ZOVITY Igen. Legfeljebb lefizetem őket. Van miből.
(*A kabátjára mutat*)

NYÍRÓ Jól van. Ha valami történne, azt mondjátok,
hogy lemaradtatok.

ZOVITY Bízd csak rám. De hol fogunk találkozni?

NYÍRÓ Lent az állomáson.

TÓTH Értesíteni kellene Jánost is.

NYÍRÓ Ezt most neked kellene vállalnod.

ZOVITY Csakhogy bízol bennem!

NYÍRÓ Jól van, jól van! Indulj. Mondd el Jánosnak
az új tervet.

ZOVITY És a nyílt parancs?

NYÍRÓ Ha megkapjuk a csomagot, az állomáson majd
megírom.

TÓTH És ha nem?

NYÍRŐ Akkor vállalnunk kell az életveszélyt.

ZOVITY Indulok. (NYÍRŐ-höz lép, megöleli) Sok szerencsét!

NYÍRŐ Ne búcsúzzunk, nem örökre válunk el!

ZOVITY (megöleli TÓTH-ot) Járjatok szerencsével!

ZOVITY kimegy

6. KÉP

A vasútállomáson TÓTH és NYÍRŐ a földön ülnek

TÓTH Eddig minden jól ment.

NYÍRŐ El ne kiabáljuk. Jánosék még sehol.

TÓTH Nem láttam a szerbek között Antit, és közénk sem jött vissza. Lehet, hogy baja esett?

NYÍRŐ Nem hinném, hisz nem volt névsorolvasás.

TÓTH Mindenre gondoltam, csak arra nem, hogy egyszerűen megszámlolnak minket.

NYÍRŐ Antinak itt kell lennie, ahogy őt ismerem.

TÓTH (feláll) Biztosan minket keresnek! Ebben a tömegben nem könnyű megtalálni valakit.

NYÍRŐ Vigyázz, nehogy felhívd magadra az örök figyelmét.

TÓTH Már megkezdték a bevagonírozást. Minden vagon mellett áll egy tiszt... egyenként engednek fel... ott! Ott vannak a szerbek!

NYÍRŐ És a mieink?

TÓTH Nem látom őket. Talán ők... Megvan! Ott van Zovity! (Integetni kezd)

NYÍRŐ Megörültél? Úgy integetsz, mintha búcsúban lennél!

TÓTH Jönnek már! Az örök nagyon el vannak foglalva. Körülvették az állomást. Élőlény innen ki nem jut, de be sem.

NYÍRŐ Ez az! Ha lebukunk, végünk van.

TÓTH Megálltak! Mégsem láttak meg az előbb?! (Leveszi a sapkáját, integetni kezd)

NYÍRŐ (elkapja TÓTH karját, és lerántja a földre)

Neked elment az eszed! Maradj már nyugton!

TÓTH Csodálatos! Minden nagyszerűen ment.

TÓTH János! Anti!

NYÍRÓ Még egyszer nem élném túl ezt az izgalmat.

TÓTH Hol voltatok?

ZOVITY *(leül)* Abban a rohadt táborban.

NYÍRÓ Nem tudtál kijönni a szerbekkel sem?

ZOVITY Azt gondoltad, hogy Jánost otthagynom?

NYÍRÓ Miért? Mi történt?

GAÁL *(leül)* Megfeledkezett rólam a parancsnok. Már vonultatok kifelé a kapun, amikor végre megjelent Anti.

ZOVITY Korán elmentem Jánoshoz, és mindent elmondtam neki. Aztán beszéltem a szerbekkel. A kivonulás alatt figyeltem a parancsnoki barakkot, de János csak nem jött ki.

GAÁL Az örök már mind elmentek.

NYÍRÓ Miért nem szöktél meg?

GAÁL És a csomag?

NYÍRÓ Tényleg? Hol van? Megkaptad?

GAÁL Meg.

ZOVITY Mondom tovább! Aztán kerestem egy őrt, ami nem volt könnyű, és mondtam neki, hogy a barátom várja a parancsnokot, mert ő is rajta van a listán, és nem szeretne lemaradni. Az őt bólintott, mondta, hogy tud róla, majd előkeríti a parancsnokot. Ahogy elment, visszasiettem a pincéhez.

GAÁL Sokáig vártunk, órák telhettek el, mire a parancsnok megérkezett. Szólt az őrnek, hogy engedjen ki. Magához hívatott. A feleségem küldött magának valamit – mondta. Köszöni a könyvet és az üdvözlő sorokat. Egész este jött-ment, keresgélt a házban, és ezt csomagolta magának. Na, itt van, vigye!

TÓTH És hogyan jöttetek az állomásra?

GAÁL Anti odakint elbújt és várt, majd amikor az őrrel kiléptünk a barakkból, Anti csatlakozott hozzánk. A kapunál az őr beszólt az ügyeletes tisztnak, hogy a parancsnok utasítására két foglyot kell elkísérnie az állomásra, mert azt hitte, hogy Anti csak értem jött vissza.

NYÍRÓ Az ügyeletes tiszt látott titeket?

GAÁL Nem, ki sem jött a barakkból.

NYÍRÓ Az ablakon keresztül sem láthatott meg?

ZOVITY Biztos, hogy nem. Én láttam az ő arcát, nem nézett fel az irataiból. De most itt van az állomáson, én felismertem.

NYÍRÓ Nagyszerű!

ZOVITY Nem értem, micsoda.

NYÍRÓ Az, hogy felszállhatunk arra a vagonra, ahol ez a tiszt ellenőrzi a névsort. Azt mondom majd neki, hogy Mihály és én vagyunk az a két fogoly, akit külön kísérték ide.

GAÁL Ez fantasztikus!

ZOVITY Micsoda ötlet! Hisz ha gyanakodna, amit amúgy sem hiszek, megkaphatja a nyílt parancsot.

NYÍRÓ Gyorsan meg kell írnom, ha van mivel.

GAÁL Itt a csomag. *(Előveszi, és kipakol belőle)* Még én sem láttam, mi van benne! *(Kotorászik)* Tessék, itt a tinta meg a toll!

NYÍRÓ A többit csomagold gyorsan vissza, nehogy feltűnjön.

ZOVITY eltünteti a csomagot

TÓTH Írd már, nincs sok időnk!

NYÍRÓ írni kezd

GAÁL Fejből tudja, mit kell írni?

TÓTH Egész éjszaka olvasgatta a mintát.

NYÍRÓ Így ni. Most jöhet a pecsét!

TÓTH *(rálehel a pecsétre, és a levélre nyomja)* Kész.

GAÁL Hadd nézzem!

ZOVITY Akár meg is élhetnénk belőle, olyan jól sikerült.

NYÍRÓ *(fújja és rázza a levelet)* Mindjárt megszárad. Addig tüntesd el a pecsétet. Próbáld meg széttépkedni, és kaparj néhány kis lyukat a földbe.

TÓTH a fogával tépkedi a pecsétet, majd elássa

NYÍRÓ *(feláll)* Készüljetek. *(Mind felállnak)*

GAÁL Ha elkerülünk egymás mellől, a kikötőben találkozunk.

ZOVITY A csomag maradjon nálatok, szükségetek lehet rá. Nálam meg van pénz. (*Mosolyog*)
GAÁL Előbb induljatok ti.

NYÍRŐ és TÓTH kimegy

ZOVITY Tel János! El sem búcsúztunk tőlük. És ha...
GAÁL Hiszen együtt utazunk velük.

GAÁL és ZOVITY kimegy

7. KÉP

A hajón, egy nagy élelmiszerraktárban. Belép GAÁL, majd TÓTH és ZOVITY behozza NYÍRŐ-t

GAÁL Itt megbújhatunk. Gyertek.
TÓTH Csak nehogy észrevegyenek, amikor berakodnak.
ZOVITY (*körülnéz*) Úgy látom, lesz mit ennünk.
TÓTH Jó helyre jöttünk!
ZOVITY Nézzétek, krumpli!
GAÁL Tegyétek ide. Óvatosan! (*TÓTH és ZOVITY leteszi NYÍRŐ-t*)
ZOVITY Fekvőhelyeket kell készítenünk majd.
TÓTH Eddig minden remekül ment. A tiszt szó nélkül fölengedett minket a vonatra. Félig már otthon vagyunk, de nem tudok örülni szegény Miklós miatt. Úgy elkapta a láz az úton, hogy nem segített se a borogatás, se a lázcsillapító. Végig eszméletlenül fektült, s már attól tartottam, leszállítanak minket a vonatról.

Kívül hangos kiáltozás, zörgés, léptek zaja

GAÁL Csönd! Jönnék vissza! A ládák mögé, gyorsan!
TÓTH De Miklóst hová tegyük?!

A zajok erősödnek

GAÁL Hallgassatok!

Kívül becsapódik egy vasajtó és csend lesz

GAÁL Ránkzárták az ajtót.

ZOVITY Legalább nyugtunk lesz.

GAÁL Az élelemért be fognak jönni.

ZOVITY Csak alig van itt levegő!

TÓTH Kell, hogy legyen szellőzés egy raktárban.

(Körbejár) Itt mintha fény szűrődne be! Anti, segíts! *(Odébbtolnak egy ládát)* Egy ablak.

GAÁL *(odamegy, és kinéz az ablakon)* Látni a kikötőt!

ZOVITY Hogyan lehetne kinyitni?

TÓTH *(az ablak forgókarját csavarja)* Ezt kicsavarjuk és kiakasztjuk a kampóból. *(Kinyitja)*

ZOVITY *(kinéz az ablakon)* Hát mégiscsak hazamegyünk! Nézzétek! Már kifutottunk! A tengeren vagyunk! *(Örömeben ugrál)*

TÓTH Szinte hihetetlen! Hazamegyünk! *(Mindbárman ölelgetik egymást, örömeben, majd ZOVITY sírni kezd)*

GAÁL Nyugodj meg! Gyere! *(NYÍRŐ mellé támogatják)*

TÓTH Igyál ebből! *(Elővesz egy üveget)* Jófajta pálinka! Úgy loptam.

GAÁL De ne sokat!

ZOVITY *(elveszi az üveget, iszik)* Ez jólesik. Ti nem isztok? *(Átadja TÓTH-nak)*

TÓTH A hazautazásra! *(Iszik, majd átadja az üveget GAÁL-nak)*

GAÁL Miklós egészségére! *(Iszik, majd leteszi az üveget)*

TÓTH *(NYÍRŐ-re néz)* Nem tudom, mi lesz vele. *(Mégfogja NYÍRŐ homlokát)* Csupa tűz! Borogatás kellene!

GAÁL De nincs vizünk!

TÓTH Erre az egyre nem gondoltunk!

ZOVITY *(az ablakhoz lép)* Van elég a tengerben.

GAÁL Édesvíz kell!

ZOVITY Megpróbálok fölmászni a fedélzetre. *(TÓTH odamegy, segít neki. ZOVITY eltűnik)*

TÓTH *(kidugja a fejét az ablakon)* Mi az ott fönt?

ZOVITY *(kintről)* Egy mentőcsónak.

TÓTH Vissza tudsz majd jönni?

ZOVITY (*kintről*) Vissza! Ne aggódj!

GAÁL Gyere el az ablaktól!

TÓTH Nem vettek észre. Mi félnivalónk lehetne? Ha ránk találnak, a tengerbe úgysem fognak dobni.

GAÁL De kitehetnek a legközelebbi kikötőben.

TÓTH Eddig minden úgy ment, ahogy Miklós elképzelte.

GAÁL De mi lesz vele?! Orvos kellene.

TÓTH Nagyon erős volt; a saját lábán jött fel a hajóra. Láttad volna az arcát! Minden erejét összeszedte, hogy ne tűnjön fel senkinek. Pedig egy-két órával előtte úgy kellett leemelni a szerelvényről, mert lábra sem tudott állni.

GAÁL Minket meg azonnal betereltek a fertőtlenítő barakkba.

Kintről nagy csapódás hallatszik. GAÁL és TÓTH ijedten az ablak felé néznek, ahol egy kötél en ereszkedik le ZOVITY

ZOVITY Minden rendben.

TÓTH Nem láttak meg?

ZOVITY Nem. (*Egy üveget vesz elő*) Itt a víz.

TÓTH (*egy rongyot vesz elő*) Talán ez segíteni fog.

GAÁL Mit láttál odafent?

ZOVITY Keresnek minket.

TÓTH Miért? Lebuktunk? (*Borogatást tesz NYÍRÓ bomlokára*)

ZOVITY Találkoztam Matossal, a kettes barakkból.

GAÁL És? És mit mondott?

ZOVITY Megkérdezte, hol a fenébe' vagyunk, miért mentünk külön.

TÓTH Mit feleltél?

ZOVITY Mondtam, majd megkeressük őket.

TÓTH Nem gyanakodott?

ZOVITY Nem. Érdeklődött felőled is.

TÓTH Hogyhogy?

ZOVITY Csak mert tűvé teszik miattad a hajót.

TÓTH Megmondtam nektek! Ha elkapnak, végem van.

ZOVITY Nem azért keresnek, amiért te gondolod, hanem mert rajta vagy a listán!

GAÁL Saját szemünkkel láttuk, hogy kihúzták a nevet!

ZOVITY A parancsnok csak megijesztette őt.

GAÁL Ne viccelődj! Ez nem lehet tréfa!

ZOVITY Komolyan beszélek. Én sem akartam elhinni, de Matos elkapta a kezemet, odacipelt egy tenge-részhez, egy francia tiszthez. Nála volt a magyarok névsora, és rábökött Mihály nevére. Aztán megkér-dezte, engem hogy hívnak.

TÓTH Ez nem lehet igaz!

ZOVITY Aztán végigböngészte a névsort, és rámuta-tott János meg az én nevemre. Azt mondta, hogy maguk még nem voltak védőoltáson, és ha a mai napon sem jelentkeznek a hajóorvosnál, elővezette-tem magukat. Megértették? – mondta erélyesen.

GAÁL Most mit tegyünk? Miklóst nem hagyhatjuk egyedül.

TÓTH Akkor egyenként fölme gyünk.

ZOVITY *(leül NYÍRŐ mellé)* Majd csak jobban lesz. Épp eléggé kijutott neki az izgalmból. Azt hiszem, hogy ettől is lázasodott be annyira. *(Mefogja NYÍ-RŐ kezét)* Szegény barátom... *(Ijedten elkapja a kezét)* Hideg! Hideg a keze!

TÓTH Hisz az előbb még csupa tűz volt a teste! *(Tenyerét NYÍRŐ homlokára teszi)* Miklós! Miklós! Mi történt veled?!

GAÁL *(meghallgatja a szívverését. Lassan feláll)* Meg-halt. *(Imádkozni kezd)*

TÓTH Szegény testvérünk.

ZOVITY Nyugodj békében.

GAÁL *(befejezi az imát, majd balkan)* Hazaérünk, Miklós, ahogy megálmodtad.

Ady

Kollázsjáték

SZEREPLŐK

ADY ENDRE
BÖLÖNI GYÖRGY
BÍRÓ LAJOS
DODÓ (Diósy Ödön)
1. IFJÚ
2. IFJÚ
3. IFJÚ
I. FÉRFI
II. FÉRFI
III. FÉRFI
SCHÖPFLIN ALADÁR
HATVANY LAJOS
FENYŐ MIKSA
DR. KRAUS
FÉRFI
ÚJSÁGÁRUS
PINCÉR
1. KÜLDÖTT
2. KÜLDÖTT

LÉDA (Brüll Adél, Diósy Ödönné)
CSINSZKA (Boncza Berta)
BUBI (Brüll Berta)
NŐ
VOJNICA, szobalány

Történik Párizsban és Magyarországon. Korabeli dokumentumok felhasználásával készült

1. KÉP

ADY és ADÉL egy nagyvárad i kávéházban. Az asztalon kávé és sütemények

ADÉL Lépjen ki ebből a vidéki életből! Jöjjön Párizsba!

ADY Nem tudom, mit tegyek. Úgy érzem, alaposan kijátszott ember vagyok, egy kopott riporter. (*Kávét iszik és rágyújt*) Mostanában azon tépelődöm, hogy vajon melyikünk nézi le jobban a másikat: a világ engem, vagy én a világot.

ADÉL Mozduljon ki innen! Meglátja, meg fog változni maga körül minden.

ADY Szeretem ezt a várost. Becsülöm és sokra tartom.

ADÉL (*idegesen*) Egyáltalán nem értem magát! (*Rágyújt*) Kijátszott embernek érzi magát... De hát az isten szerelmére! Ezeket mind itt szerezte, minden baját ebben az igazán magyar és modern városban.

ADY Ennek a városnak csodás szerepe van... Kicsiben teljes képe ennek az országnak, s a társadalom szüntelen megújuló küzdelmeihez nagyon sok anyagot kínál.

ADÉL Témát Párizsban is talál.

ADY Igen, tudom. De Nagyvárad a lázas vágyakozások, akarások városa. Itt nyüzsgő-mozgó az élet, és sokkal intelligensebb, mint egy vidéki magyar városhoz illenék.

ADÉL Nem értem magát, miért ragaszkodik ennyire ehhez a városhoz?

ADY Mert itt egészen sajátos és érdekes művészete fejlődött ki az életnek és együttélésnek.

ADÉL Mire gondol?

ADY A nagyvárad i életművészet specialitására, arra, hogy itt egymásra találhatnak az emberek... És itt mindent számon tartanak; a francia kultúrharcot, a legkisebb színházi affért, az amerikai nagy sztrájkot, a legkisebb nagyvárad i zsúrt.

ADÉL (*mosolyogva*) Most már mindent értek! Ady, maga egyszerűen egy nagy lokálpatrióta. Szenved, de ugyanakkor azonnal beletörődik mindenbe. Azt

mondja, hogy itt mindenről értesülnek? Nos, tudja, Párizsban élnek az életet, és én inkább élem, mint számon tartom. (*Feláll, járkálni kezd*) Párizs maga Európát Párizst elárasztja a világkiállítás ízlése és divatja. Az utcákon megjelentek az első autók. A levegőben repülőgépekkel kísérleteznek. A föld alatt a metró két vasútvonala mellé harmadikat építenek. Az utcákon hódítanak már a művészi plakátok, a legnagyobb festők reklámokat készítenek. Ott van a rajz nagymestere, Toulouse-Lautrec, és Yvett Guilbert szonzeit az egész város dúdolja. A Chat Noir és más kabarék mérközni kezdtek a hivatalos irodalommal... (*Mosolyog*) De azért még olvasnak Baudelaire-t, Verlaine-t, Rimbaud-t is.

ADY Utaznék én, örömmel, de nem tehetem. Jól tudom, hogy ott kellemesebb az élet, s kellemesebb bizonyára a Tátrában is, vagy a normandiai hűvös partokon vagy valamelyik skandináv fjord táján. Sokszor vágyakozom Abbázia, Róma, Nápoly, Kairó után. Néha egyszerűen szeretném kidobni magam a világba, és szelni a tengert saját yachtomon, közlőről nézni a pálmákat, kóborolni a pápuák között, sátorban aludni a vad beduinokkal. Szeretném látni a varázsos Japánt is, és repülni szeretnék végig a Pacific-vasúton. Ibsent, Tolsztojt otthonukban szeretném megismerni. Teleraknám lakásomat képekkel, szobrokkal, igaziakkal! Mennék én Párizsba, akár azonnal is, de nem tehetem.

ADÉL De miért? Mi köti ehhez a vidéki városhoz? (*Csend*) Párizsban minden más, az utcák élete mozgalmasság és csodálatosan tarka; utcai árusok, kofák, székfonók, köszörűsök, üvegesek, az utcasarkokon a nap minden szakában énekesek dalolnak. Schol sem születik annyi dal, mint Párizsban. A Quartier Latinben szunnyad még a hajdani bohémság. A diákok, írók és festők fején nagy karimájú, puha kalap, lábukon lötyögős, bő bársonynadrág, bozontos a bajuszuk, és állukon hatalmas szakáll. Így néz ki a híres „hugenotta” André Gide is.

ADY (*ingerülten*) Nem érdekel a párizsi költő urak öltözete! És Párizsba sem mehetek, mert dutyiban fogok ülni három napig, bizonyosságául annak, hogy a nagyváradi kanonok urak nem ingyenélők!

ADÉL Mi? Miről beszél?

ADY Kivételes jó érzés fog el, hogy az én kicsi erőm és egyszerű szavam is meg tudta vadítani a klerikális sereget.

ADÉL Nem értem! Tulajdonképpen miről van szó? Miért kell magának börtönbe menni?

ADY Két éve történt, hogy cikket írtam a Szabadságba. Vasárnap délutáni kis sétára invitáltam az olvasókat. Közeledett a május. Zöldellő és virágos fák csalták az embert úgyis a szabadba, ezért sétát javasoltam a Schlauch-park és az úgynevezett Káptalan-sor felé. Ugye tudja, merre van?

ADÉL Hogyne...

ADY Azt ajánlottam, nézzék meg a Kanonok-sort, és gondolkozzanak. Az előkelő, feszingő, jómódról való paloták redőnyei le vannak bocsátva. Lakói a legmihaszna, legingyenélőbb emberek. Wolafka kanonok úr például dolgozik? Igen. De hogy? Felekezeti harcot szít a kálvinista Rómában. Az a nagyváradi hájú kövér pap, aki csupa erő és vér és fanatizmus, többet árt, mint ezer kétfejű sas. A többi is egytől egyig, mert haszontalanul vonják el ezer és ezer éhezőtől a kenyeret.

ADÉL Brávó, ez aztán a cikk!

ADY Nos, röviden ez a Kanonok-sor. És még azt is javasoltam, hogy sétáljanak el aztán bármely külvárosi részbe, de erősítsék meg a szívüket, mert nyomort, bűnt és piszkot látnak. Megtudhatják, mennyi nyomort lehetne enyhíteni, s mennyi könnyet letörölni a kanonok pénzével. Ha ezt meglátják és átgondolják, eredményes volt a vasárnapi séta. Ezt írtam nyomatékosan. *(Ismét rágyújt, és issza a kávéját)*

ADÉL Remek! Maga igazán harcos ember!

ADY Sokszor haragszom is magamra, mert ez vagy fiatalság, vagy betegség.

ADÉL Magának az élet kell, a harcmező! Szépen leüli a büntetését, utána erőt gyűjt, és mindent folytatni fog ugyanúgy, mint eddig.

ADY Gratulálhatnak önmaguknak a nagyváradi káptalan nagyságos és méltóságos tagjai. Mától kezdve nincs köztük mihaszna, ingyenélő. Ezt ítéletben

mondta ki a tekintetes törvényszék. Jó, hogy akasztó-fára nem kerültem!

ADÉL Tényleg, miért is nem akasztják fel magát ezért?

ADY Tudja, Adél, már az is megfordult a fejemben, hogy nem szúrok meg senkit a tollammal többé, sem hájas kanonokokat, sem pisztolyos feudális urakat, senkit. Miért legyek én örült spanyol Kisásziában? Hát szükségem van erre? Mégis, egyelőre nem kívánom az eszemet csöndes sutra tenni. Megvanak a magam törvényei!

ADÉL Ez a beszéd! De azt sem mondhatja, hogy egyedül van. Vannak ebben az országban még sokan, akik nem törődnek bele könnyen. Hallom, most Jókait támadják második házassága miatt.

ADY Ebben az országban az is megtörténhet, hogy meggyalázzák, besározzák az ország legszentebb öreg emberét.

ADÉL És maga mégis itt akar élni? *(Csend)*

ADY Újra és újra az a gondolat foglalkoztat, hogyan tudjak én a maga életébe úgy beilleszkedni, hogy abban bántó akadály ne legyek, de megértő, megosztó és kibékítő. Édes gyötrelmem, egyetlenem...

ADÉL Sajnos, mennem kell, pedig elhallgatnám még magát sokáig. Még ma utazom vissza, Párizsba.

ADY Követni fogom! Itthon rendezem a dolgaimat, és legkésőbb januárban Párizsban leszek. *(Megcsókolja Adél kezét)*

ADÉL Azt szeretném, hogy maga legyen Magyarország első költője. *(ADY vállára hajtja a fejét, ADY átöleli)*

2. KÉP

Egy nagyváradi kávéházban ADY és BÍRÓ Lajos beszélgetnek

ADY Ez a helyzet, Lajoskám. Búcsúzom a Nagyváradi Napló közönségétől. Párizsba megyek.

BÍRÓ Valóban itthagysz mindent?

ADY A dolgok rendje hozta ezt így, s talán már régebben elmegyek, ha ezt a várost, ezt a közönséget,

- s ezt a lapot olyan igazán nagyon nem szeretem.
- BÍRÓ Hiányozni fogsz.
- ADY Éveimnek egy darabja itt marad. Ha akar, ha nem, megtart magának ez az intelligens, modern Nagyvárad. Csak egy toll cserélődik ki.
- BÍRÓ Csakhogy ez a toll nem akárkié volt, s nem akármiről írt.
- ADY Nyolcadik esztendeje járom a kiszabott utat. Vallom és hirdetem, hogy nincs értékebb, hatalmasabb és szebb, mint az élet. Mindig szép és mindenütt, de kell a változás, a változtatás, mert mindig új és új magasságai jönnek az életnek. Az élet a sárban is szép, a szűz havasi tetőn is. A múltamból nem siratok semmit, még a csúnya, bormámoros éjszakákat sem, amikbe fiatal vérem kergetett.
- BÍRÓ Nincs mit szégyenlened.
- ADY Csak önmagamot akartam megtalálni, s ma már úgy érzem, büszke, szabad és bölcs vagyok. Küzdöttem ideáért, és szerettem. Amikor szerettem, nagyon szerettem; ha gyűlöltem, nagyon gyűlöltem; ha szenvedtem, nagyon szenvedtem.
- BÍRÓ Az első nagy stációt befutottad. Már két versköteted megjelent, és a szentlélek lovagja voltál, becsületes újságíró.
- ADY Tudod, csupa nagyszerűségeket látok az életben. Az agyam, a szívem nagy tervek kohója. Ki akarok rohanni a legzúgóbb életbe, Párizsba, kevés babérral ugyan és pénztelenül, de szabad szemekkel, hittel és kedvvel.
- BÍRÓ Semmi pénzed nincs?
- ADY Miért? Csak nem adni akarsz?
- BÍRÓ Bandikám, ismerhetnél már. Én legfeljebb anynyit adhatok, amiből most a kávéét kifizeted.
- ADY Az is valami. Add csak ide!
- BÍRÓ A szüleid nem támogatnak?
- ADY Hazulról egyelőre nem kérek. *(Rágyújt)* Hatszáz koronám már van, a vármegyétől kapom. Egyébként Pestre járok, úton vagyok, mint egy kezdő vigéc. Képzeld! Tisza Istvánnál is voltam.
- BÍRÓ Tiszánál?! Te? És nem rúgott ki?
- ADY Nem, nagyon szívélyes volt, ő maga ígerte meg, hogy megerősítve küldi le a határozatot a vármegyéhez. Persze, másnap azt mondta Bölöninek, hogy

(*Tisza parancsoló modorát utánozza*) ... emlékszem én jól rá, hogy Ady szidta a Tiszákat, mikor Lóránt Dezsővel korteskedett, de én nem vagyok bosszúálló!

BÍRÓ (*nevet*) Ó, micsoda jellem!

ADY Szólj hozzá! És talán a Vidéki Hírlapírók Szövetsége ad még kétszáz koronát, és úgy már összesen nyolcszáz.

BÍRÓ Nem valami sok.

ADY Nem, de kimegyek még akkor is, ha csak nyolcszáz lesz.

BÍRÓ Mit intéztél még Pesten?

ADY Tárgyaltam a Budapesti Hírlappal, és ha sikerrel járok, esetleg egy esztendőnél is tovább maradhatok Párizsban. Meg Rákosi Jenővel is békét kötöttem.

BÍRÓ Komolyan mondd?

ADY Nagyon kedves volt hozzám, és sok reményt nyújtott. Az öreg Kiss József is igen szívesen fogadott, és a Budapesti Naplónál mindenképpen meg akartak fogni. Vészi azzal kecsegtetett, hogy egy év múlva én leszek az egyik legismertebb publicista.

BÍRÓ Ez nagyon is valószínű.

ADY Engem nem lelkesít túlságosan. És még azzal is biztatott, kötelezi magát, hogy egy év múlva teljes fizetéssel kiküld Párizsba.

BÍRÓ Ez óriási lenne!

ADY Biztos, de engem most csak az érdekel, hogy kész munkatervvel menjek Párizsba. Úgy gondolom, az első hónap az elhelyezkedése és a magamhoz térése lesz. Aztán ha a francia tudásom kissé nő, ott akarok lenni minden nevezetes tumultusnál, mivel a Budapesti Hírlapnak úgyszólván levelezője leszek. És szeretnék egyfajta távoli és magasabb nézőpontot kapni Párizsban, hol dolgozni, írni, hazalátni jobban és szabadabban lehet. El akarok járni premierekre, és jelesebb színházi estékre, és szeretnék ezekről tudósításokat írni haza.

BÍRÓ Hatalmas tervek ezek, Bandi! Tudod, nagy emberhez méltók.

ADY (*feláll*) Lajoskám! Mindig a régi szeretettel fogok gondolni rád.

BÍRÓ Már a napokban indulsz?

ADY Nem. Előbb az édesanyámhoz megyek Érmind-

szentre, néhány hétre. Kiutazásomig ott, abban a csöndes kis faluban fogok élni és dolgozni. Már megérkeztek a francia könyveim, pár hét múlva valószínűleg francia levéllel fogom úntatni vagy mulattatni azt az asszonyt, akit oly igazán megszerettem. (*Megöleli BÍRÓ-t*) Búcsúzom tőletek!

3. KÉP

Párizsban, a Café de la Paix-ben ADY egy asztalnál ül. Rubázata elegáns, de nem a párizsi divat szerinti. Belép BÖLÖNI

BÖLÖNI Ady Endréhez van szerencsém?

ADY Igen, uram. Óhajt valamit?

BÖLÖNI Bandi! Te vagy az? Ha igen, ne tréfálj velem!

ADY Szervusz, öregem! Ne haragudj, de olyan előkelő modorban szólítottál meg, hogy nem tudtam ellenállni.

BÖLÖNI Egyszer már megjártam veled.

ADY Velem? Hiszen még nem találkoztunk, csupán levélben.

BÖLÖNI Persze, mert az előző megbeszélte találkára nem jöttél el. Vártalak a Grand Café-ban, s még csodálkoztam is, hogy vajon miért épp az a divatjamúlt kávéház a törzshelyed.

ADY Kényelmes, nagy...

BÖLÖNI Ez igaz. Különösen nyáron kellemes, kint a kertben. A terasz előtt vonul el egész Párizs.

ADY Hát ezért! A többi engem nem érdekel. Különben már hetek óta itt tanyázom, a Café de la Paix-ben. Tehát miért nincs velem szerencséd?

BÖLÖNI Igen... ott vártalak akkor délután. Annyit tudtam, hogy egy fiatal, jó megjelenésű, barna férfit várok. Hosszú, hullámos haj, borotvált, barna arc. Sokáig üldögéltem, egyre türelmetlenebbül, mert két óra már elmúlt, amikor egy karcsú, kissé kreolos, sötét hajú, szép fiatal férfi lépett be. Figyelmesen körülnézett, mintha valakit keresett volna, aztán egy asztalhoz ült, és várt. Néha rámnézett, ezért aztán odamentem hozzá. Szervusz, Bandi – köszöntöttem, de ő csak értetlenül nézett rám. Hiába szóltam ma-

gyarul, franciául, nem is válaszolt. Hiába kérdezősködtem, magyarázkodtam, semmit sem értett belőle az a fiatal hindu.

ADY *(nevet)* Egy hindu?! Nagyon kedves. *(Rágyújt és iszik)* Mióta vagy kint Párizsban?

BÖLÖNI Egy éve. De csakhogy végre találkoztunk. Lesz miről beszélgetnünk. Tudod, még februárban levelet kaptam Lajos öcséd-től, Érmindszentről. Apámtól tudta meg a címemet. Arra kért, keresslek meg téged, mivel én már biztosan otthon érzem magam Párizsban, és megírta a címedet.

ADY Lajos nagyon aktív, szervező ember. Tanárnak készül...

BÖLÖNI Azt is kérte, én keresselek téged.

ADY *(csodálkozva)* Hiszen nem is ismertél?!

BÖLÖNI Nem, de most itt a ragyogó alkalom, hogy megismerkedjünk.

ADY Olvastál már tőlem?

BÖLÖNI Az új termésedből alig láttam valamit, de a régebbiekből sokat. Emlékszem a pár évvel ezelőtti vitádra Somogyi Endre barátommal a Szilágyban, ami jó ideig beszédtema tárgya volt közöttünk. Somogyi azt írta rólad: Van nekem egy kedves kollégám odalent vidéken...

ADY ... egy csupaszképű, borzas poéta-fió, akiből, ha ő is úgy akarja – egyéb szükségesek megvannak – nagy poéta leszen egyszer. *(Nevetnek)*

BÖLÖNI Aztán máig a fülemben cseng egy versed: Mit bánom én, ha utcasarkok rongya, de elkísérjen egész a síromba. Álljon előmbe izzó, forró nyárban: téged kereslek, te vagy, akit vártam... Hogy is van tovább?

ADY Legyen kirugdalt, kitagadott céda, csak a szívébe láthassak be néha...

BÖLÖNI Igen, már tudom... Ha ott fetrengnek lenn, az utcaporban... Tudod, hogy mennyire tetszett ez nekünk, diákoknak? És emlékszem a tanításaidra is, amiket egy tárcában Lajos öcsédnek írtál: Légy okos, hideg és számító...

ADY Döbbenetes, hogy mikre emlékszel!

BÖLÖNI De olvastam a Műhelyben című egyfelvonásosodat is, amit Nagyváradon bemutattak, s amit aztán Osvát közölt a Magyar Génuszban.

ADY Tökéletesen tájékozott vagy Ady-ügyben. De ha ennyi mindent tudsz, vajon mi lehet az, amit ugyan csak tudsz, de elhallgatod?

BÖLÖNI *(nevet)* Egészségedre! *(Iszik)* Te hogy élsz Párizsban?

ADY *(feláll, járkálni kezd)* Csodálatos nagy és szent ez a város! Barangolok az utcákon, barangolok, és azt akarom, hogy az enyém legyen. Ő az én lelkemnek szerelmes nyugtalansága, és én benne érzem az életet, a bolondot, a haszontalant, a szomorút, a szépet.

BÖLÖNI Úgy látom, Párizs megint megnyert magának egy költőt!

ADY Nem kellett megnyernie, én hódoltam be neki. Párizst nem a bédekkeri nevezetességek teszik Párizzsá. Ez a város ezer apróság, millió serege a pályáinak.

BÖLÖNI A te Párizs-képed más, mint általában...

ADY Tudod, néha hazaáruháson kapom magam...

BÖLÖNI Hogy érted ezt?

ADY Fojtogatja a lelkem a keserűség, s nem bírok egy gondolattal, ami újra és újra föltámad bennem, s azt mondja, hogy semmi sincs jól odahaza. Valahogy félve és borzongva gondolok arra, hogy majd egyszer csak otthon kell élnem és dolgoznom. Mi lesz akkor? Sok megaláztatást már nemigen fogok kibírni. Úgy nevelik nálunk az írómesterség szerencsétlen fiataljait, hogy kézcsókra lépdeltetik elő, s mindent elkövetnek, hogy kiforgassák önmagukból őket. A kis országokban általában gyilkolják az egyéniségeket, de otthon már valóságos irtóhadjárat folyik, s rettenetes, hogy a nagy dolgokra termett talentumokból milyen rohamosan irtják ki éppen azt, ami e talantemukat talentumokká teszi: az újat, a színeset, az érdekeset, az erőset.

BÖLÖNI Az áldozatokat maga a feudális rend követeli. Itt kint a burzsoáziáé a hatalom; övé a bank, a börze, az ipari, üzleti vállalkozás, kezében vannak a közhivatalok, a parlament, a politika, a sajtó, a művészetek, minden.

ADY Ez igaz, csillog a világ sarkaiból Párizsba ömlő kozmopolitizmus, kápráztat a mulatók világa, a jólét. De új hajtóerő lépett fel, a proletárság.

- BÖLÖNI Igen, de ez az erő még nem aktív, még nem cselekszik, csak távoli kísértet, de nem ijesztget.
- ADY Azért nem kell lebecsülni, már érik a mozgalmá, és indulóban van.
- BÖLÖNI Tán rosszul látom, de nem érzem lázító-nak azt, hogy a polgár elfödi előlünk a munkást. Hiszen ez a polgár, aki ott a bankban számolgatja az aranyakat és itt italozik, nos ez a polgár eltakarította a feudalizmust.
- ADY Nekem mindenesetre megnyugvás lenne a jogok, a vagyon és a hatalom birtokában uralkodni látni azokat, akiket a hatalom, a püspöki palást, a vármegyei uraság mukkanni sem enged.
- BÖLÖNI Persze, itt a francia viszonyok tükrében éle-sebben látni a magyar valóságot.
- ADY Én már látom a vállalt feladatom kötöttségeit, de kiszolgáltatottságomat is.
- BÖLÖNI Mire gondolsz?
- ADY Tudod, talán még sohase voltam kétségesebb és nyugtalanabb lelkű, mint most.
- BÖLÖNI Hogyhogy?
- ADY Úgy érzem, gyalázatos dolgokat művelek. Magamat folyton elnyomom. Alkuszom az írásaimban, a napi életemben, a kenyérért. S emellett nincs nyugovásom, nincs eredményem.
- BÖLÖNI Vannak, lehetnek rossz napok is!
- ADY Restségből és keserőségből nem úgy élek, mintha gyümölcsötteni akarnám a párizsi tartózkodásomat. Francia társaságba ritkán megyek, az ajánló levelek még mindig a tárcámban. Nincs pénzem, s a reménytelenség és a kedvetlenség lekötözve tartanak.
- BÖLÖNI Nem dolgozol sehová?
- ADY A Budapesti Hírlappal állandó összeköttetésben vagyok, de gondolhatod, milyen nehéz a hírlap iskolája szerint dolgozni.
- BÖLÖNI El tudom képzelni. Ismerem Rákosi fő-szerkesztő úr ósdi ideáit.
- ADY Eddig talán háromszáz frankot tudtam tőle ki-dolgozni. A Pesti Napló pimasz és nem fizet. A Szilágytól kaptam százat, a Héthez nem juthatok, mert jó verseket írok. *(Nevet)* Mondd meg, mit csinálnak?
- BÖLÖNI Egyszer csak be fog indulni, meglátod.

ADY Hazamenni, nyomorogni a Budapesti Naplónál?
Nem. Csak végre rá tudnám már szólni magam,
hogy írjak egy iszonyú, vad és botrányos könyvet. Ez-
zel a kísérettel még tartozom magamnak.

BÖLÖNI Látod, ez az! Ez az egyetlen megoldás, amit
tehetsz. Dolgozol, és nem engeded, hogy víz alá
nyomjon a pillanatnyi kétségbeesés. Ady Endre tud-
ja, mit akar, őt nem törhetik meg átmeneti pénzza-
varok, időleges akadályok. Gondolj a terveidre, az
okokra, amik Párizsba űztek! Gondolj azokra a lázas
hetekre, amikor kiutazásodra készültél. Kijöttél, mert
akartál valamit!

ADY Való igaz, elkövettem mindent, hogy itt le-
gyek.

4. KÉP

*Párizsban, a Café de la Paix-ben egy asztalnál ADY
és BÖLÖNI beszélgetnek*

BÖLÖNI Szeretném megismerni Adélt. Találj rá al-
kalmat.

ADY Találkozni fogtok.

BÖLÖNI Mikor?

ADY Mindjárt. Idejön a férjével. Bármelyik percben
itt lehetnek.

BÖLÖNI Minden kívánságom így teljesüljön! Végre,
megismerhetek egy parisiennét!

ADY Nagyon tévedsz. Adél nem parisienne, Adél...
minden. Nem mindennapi jelenség. Elég magas,
egyenes tartású, kissé molett, elegáns. Amerre megy,
megfordulnak utána a férfiak.

BÖLÖNI Észrevetted?

ADY Tudod, Párizsban szokatlan az ilyen típusú nő.
Adél itt úgy hat, mint egy dél-amerikai. Délies, aki-
ben nincs semmi, ami elárulhatná a párizsi szem-
nek zsidós származását. Ovális, finom, kreolos arc,
amit feltűnővé tesz az erős orrnyereg a különös, raj-
zos orrlükeival. Rúzsos ajk, fekete szemöldök, fe-
kete szempilla, sötétbarna haj... Ah, majd meglá-
tod.

BÖLÖNI És szép?

ADY Több annál! Érdekes, megnézni való, csodálat!

De még ennél is több: különösség!

BÖLÖNI Nagyváradra?

ADY Igen, előkelő, gazdag zsidó családja van. Bécsben tanult, neves intézetekben. Ideje sem volt magába szívni a váradai levegőt. Egész fiatalon külföldre ment férjhez, Szófiába.

BÖLÖNI Ki a férje?

ADY *(tréfálkozva)* Mondd, nem vagy túl kíváncsi?

BÖLÖNI Nos?

ADY Név szerint Diósy Ödön. Dodó szintén nagyváradai, kisebb polgári, egészen elmagyarosodott zsidó családból való. Az apja becsületes iparos vállalkozó. Dodó eleven, európaias, igen ügyes kereskedő. Nem pénzes, bár nagy parti hírében állt, amikor Adélt Szófiába vitte. Ott a Magyar Kereskedelmi Múzeum képviselője lett. Aztán az angol-búr háború kitörésekor valami rossz börzespekulációba kezdett, és tönkrement. Összecsaptak a feje fölött a hullámok, és szinte menekültek Szófiából. Úgy tudom, csupán néhány értékes perzsaszőnycgük maradt.

BÖLÖNI Hogy kerültek Párizsba?

ADY Marseille-ben kezdtek új életet, helyesebben csak Dodó, egyedül. Adél hazautazott Nagyváradra. Aztán Dodó Párizsba jött, mert itt szerencsés üzleti lehetőség kínálkozott, közeledett a világkiállítás éve. Hamarosan Adél is kijött, és levelezői munkát vállalt egy irodában.

BÖLÖNI Dodó mivel foglalkozik?

ADY Képeslevelezőlap editőr.

BÖLÖNI Ez most nagy divat.

ADY Dodónak nagy kitartással kell dolgoznia, hogy ki tudja elégíteni Adél származásának és fiatalságának igényeit, hogy megteremtse mindazt, amit az elűszott hozomány biztosíthatott volna.

BÖLÖNI Gondolom, Adél nagy társasági hölgy...

ADY Nem szereti a társaságot, egyszerűen nem tűri. Az egyedüliséget kedveli és benne saját kényelmét és önmagát, mert így nem kell alkalmazkodnia, s kiélheti sokféle asszonyi szeszélyét. Nagy-nagy hiúságok dúlnak benne! Egy-két barát a társasága, s minden nőben vetélytársat sejt. De, tudod, vonzza őt a természet, nem a szépsége, hanem a relatív sza-

badság. Az erdőben megszűnik számára a világ, Hiába a Bois de Boulogne a legszebb illúziók adója.
BÖLÖNI Ezt magam is tapasztaltam már.
ADY Ó egy királynő! Ha módosabb lenne, lovat tartana és naponta kilovagolna a Bois-ba.

Bejön ADÉL és DODÓ, színes papírokba csomagolt, tarka szalagokkal átkötött dobozokkal. BÖLÖNI észreveszi őket

BÖLÖNI Nem ők azok?

ADY Jó szemed van, öregem.

BÖLÖNI Milyen különös Adél... Mint egy fekete pillangó. Hány éves lehet? Huszonöt?

ADY Nálam öt évvel idősebb, harminckettő. *(Feláll, utána BÖLÖNI is. ADÉL és DODÓ az asztalhoz lép)*

ADÉL *(fáradtan)* Végre itt vagyunk. Már nagyon elfáradtam.

ADY *(elveszi a csomagjait)* Bemutatom a barátomat. Bölöni György, újságíró, a szentlélek lovagja, szegény skribler, mint én.

ADÉL méltóságteljesen biccent, és kezét csókra nyújtja. BÖLÖNI kezét csókol

ADY Diósy Ödön, de nekünk csak Dodó.

BÖLÖNI és DODÓ kezét fogják

DODÓ Szervusz.

BÖLÖNI Szervusz. Örülök, hogy találkoztunk.

ADY Üljetek már le. Miért állunk? Máris hozatom a kávé. Pincér!

Bejön a pincér

PINCÉR Parancsoljanak, kérem.

ADY Két kávé kérek.

PINCÉR Igenis, uram. *(Kimegy)*

ADÉL Kibeszélték magukat?

BÖLÖNI Sok mindenről szó esett, de még többről nem.

ADY Nagyon kíváncsi a barátom.

DODÓ Eljöhetnél hozzánk egyszer. Otthon alaposan kibeszélhetnétek magatokat.

ADÉL Remek ötlet! Tényleg, jöjjön el!

BÖLÖNI Nagyon kedves... köszönöm a meghívást.

Most találkozunk először, s máris...

ADÉL Csak ne kéresse magát, látogasson el hozzánk!

Ady úgylis mindig ott tanyázik.

ADY Ez igaz. Jól tartanak.

Bejön a pincér

PINCÉR Parancsoljanak. *(Az asztalra teszi a csészéket)*

ADY Köszönöm. *(Rágyújt. A pincér kimegy)*

ADÉL Most nagyon sietünk, Dodónak üzleti megbeszélése lesz. Úgyhogy legyen szerencsénk valamikor. *(ADÉL és DODÓ megisszák a kávé)* Hm, ez jólesik.

DODÓ A Rue de Lévis-en lakunk, a kilencvenkettőben, harmadik emelet.

ADY *(Bölonihez)* Még nem mondtam, hogy én is abban a házban béreltem szobát. Igazán úriás, fürdőszobás, kényelmes.

DODÓ A tizenhetedik kerületben van, a Parc Monceau és a Batignol között. De mit is beszélek, itt a névjegyem. Parancsolj.

BÖLÖNI Köszönöm, meg fogom találni.

ADY Az utca közepe táján van egy kis tér, s a téren egy kedves kis virágárus bódé.

ADÉL *(Ady felé kedvesen)* Ahonnan naponta virágot hoznak nekem.

BÖLÖNI Bandi, te ekkora gavallér vagy? *(Nevetnek)*

ADÉL Nos, akkor legközelebb nálunk, Böloni úr! *(Felállnak valamennyien)*

BÖLÖNI Még egyszer köszönöm a meghívást, s örülök, hogy megismerhettem. *(Kézét csókol ADÉL-nak)*

DODÓ *(kifelé int a pincérnek)* Fizetek! Nos, akkor nálunk! *(Kézét fog BÖLÖNI-vel)*

BÖLÖNI Szervusz.

DODÓ Bandi, te még maradsz?

ADY Mi még maradunk.

Belép a pincér. DODÓ fizet. ADÉL és DODÓ kifelé indulnak

PINCÉR Köszönöm szépen. Legyen máskor is szerencsénk. *(Kimegy)*

ADÉL *(visszafordul)* De nehogy megint igyon!

ADY Nem, kedvesem, ne aggódjon! Nem iszunk már többet!

ADÉL és DODÓ kimegy

ADY *(kifelé int a pincérnek)* Pincér! Kérem, hozzon egy üveg pezsgőt! De hideg legyen!

5. KÉP

Három fiatalember egy budapesti kávéházi asztalnál ül, és egy könyvet lapozgat

1. IFJÚ Ezt hallgassátok meg!

2. IFJÚ Olvasd!

1. IFJÚ *(olvassa)* Góg és Magóg fia vagyok én,
Hiába döngöttek kaput, falat
S mégis megkérdem tőletek:
Szabad-e sírni a Kárpátok alatt?

Verecke híres útján jöttem én,
Fülembé még ősmagyar dal rivall,
Szabad-e Dévénynél betörnöm
Új időknék új dalaival?

Fülembé forró ólmot öntsetek,
Legyek az új, az énekes Vazul,
Ne halljam az élet új dalait,
Tiporjatok rám durván, gazul.

De addig sírva, kínban, mit se várva
Mégiscsak száll új szárnyakon a dal
S ha még elátkozza százszor Pusztaszer,
Mégis győztes, mégis új és magyar.

2. IFJÚ Óriási vers! Ilyen jót még nem olvastam!

3. IFJÚ Ady nevétől hangos az egész ország. Az írói

körökben, a szerkesztőségekben róla vitatkoznak, róla beszélgetnek a modernebb irodalom olvasói.

2. IFJÚ Írt már róla Miklós Jenő, Fenyő Miksa, Schöpflin Aladár!
1. IFJÚ Szavamra mondom, Magyarországon nagyobb feltűnést még nem okozott író és könyv.
3. IFJÚ Irodalmi siker ez a javából.
1. IFJÚ Ady az uralkodó osztályok világfelfogása és érdekei ellen támad! Ady a mi emberünk, egy új magyar szellemi előretörés vezére. Forradalmi író!

Belép egy újságárus

ÚJSÁGÁRUS Megjelent az Ország! Itt az Ország legújabb száma! Megjelent az Ország!

2. IFJÚ Kérek egyet! (*Elveszi és kifizeti*) Nézzük csak, mi hír van... (*Lapozgat*)

ÚJSÁGÁRUS Megjelent az Ország legfrissebb száma! Ország! Megjelent az Ország! (*Kimegy*)

2. IFJÚ Itt is Adyról írnak.
3. IFJÚ Olvasd fel!
1. IFJÚ Ki írta?
2. IFJÚ Fülep Lajos. Azt írja: (*olvassa*) a tilinkós álparasztok és a finom kultúrlegények sivár zsivalya után és között egy ősmagyar arisztokrata lélekben fogamzott meg az új magyar vers, a jelené és a jövőé. Elragadó erejű dal, az ősi ritmus új melódiája. Evóé, szent ősláng, Napisten! Hát mégis maradt annyi erő a sugaraidban, hogy kicsíráztattál egy új és magyar költőt a mi földünkön? Már azt hittük, csak pondrókat keltesz ki mindig e mi halott földünkön.
3. IFJÚ De szépen ír.
1. IFJÚ És igazat!
2. IFJÚ Várjatok, még nincs vége. Így folytatja: (*olvassa*) megölték nálunk a magyar dalt, a magyar verset, megfakították a költészetet, elszívták erejét. Ady Endre az új magyar vers megtalálója, avagy az új magyar vers találta meg Ady Endrét. Olyan embert, aki láthatólag sokat viaskodott az étellel, sokat küzdött a környezetével, megjárta a magyar ugar gízgázos kálváriáját, önnön lelke vergődésével tett meg minden lépést célja felé.

1. IFJÚ Nagyon jól látja.
2. IFJÚ Ne szakítsatok mindig félbe. Tehát: *(olvassa)* lelkében ezer év visszhangja keveredik össze a ma szerelmével, a ma gyönyörével, a ma fájdmával. Csekély ezer évig felejtkeztünk meg ezekről a dolgokról, ezekről a nagy érzésekről, nem tudtuk, mi fáj, mi sajnó bennünk...
3. IFJÚ Ady segített ezt megértetni velünk...
2. IFJÚ *(olvassa)* És most már vele bizakodunk a Holnapban együtt várjuk a megváltást, a megtisztulást, az új gyönyöröket, a ma szenvedései után. Ma köszöntöm a Holnap hőseit.
1. IFJÚ *(feláll, kezében pohárral)* Köszöntjük a Holnap hőseit!

Feláll a 2. és 3. ifjú

2. IFJÚ Éljen a költő vezér!
3. IFJÚ Igyunk Ady Endrére! *(Koccintanak és isznak)*

6. KÉP

Párizsban, dr. Kraus rendelője előtt. Belép ADY és BÖLÖNI

ADY Hetek óta nyomorultul vagyok, fizikailag, lelkileg, mindenképpen. Annyi fajta betegség jött rám, és ezek miatt úgy meglazultak hitvány idegeim, hogy veszedelmesen közel vagyok a megőrüléshez. *(Rágyújt)*

BÖLÖNI Ne izgasd magad, mindjárt odaérünk. Kraus doktort személyesen ismerem, az osztrák-magyar követség orvosa.

ADY Még a kiállítás megnyitójára sem mentem el, pedig látni szerettem volna azt a szobrot...

BÖLÖNI A Gondolkodó-t? Majd megnézed máskor.

ADY Az is bánt, hogy a Rue de Lévis-en feszült, ideges a hangulat. Nem beszélünk egymással. Ekorkora összezördülés még nem volt közöttünk.

BÖLÖNI Miért? Mi történt?

ADY Rajtam mindenféle kiütések és pattanások jöttek ki, és nem múlnak el.

BÖLÖNI Mutasd, hol?

ADY A házban lakó örmény orvos megvizsgált, a patikában kenőcsöket sóztak a nyakamba, de semmi sem használt. Ezért sürgönyöztem neked, hogy találkozzunk.

BÖLÖNI Rendbe jössz, meglátod.

ADY Adél, Bubi meg Dodó mind engem ápoltak, kötözgettek, kenegettek, de a kiütések nem múltak el. Az arcom, a nyakam, az egész testem tele van ezekkel. Dolgozni sem tudok, se éjjelem se nappalom. Nincs kedvem semmihez, Párizst sem bírom. Legszívesebben hazamennék.

BÖLÖNI Előbb bemegyünk Kraus doktorhoz.

Orvosi rendelő. Dr. KRAUS az asztalnál ül. Belép ADY és BÖLÖNI

KRAUS *(feláll)* Szervusz Gyurka!

BÖLÖNI Szervusz. *(Kezet fognak)*

KRAUS Csakhogy végre látlak. Mostanában felém sem nézel.

BÖLÖNI Szerencsére egészséges vagyok. S mint jeleztem, most sem magam miatt jöttem. Bemutatom költő barátomat.

ADY Ady Endre.

KRAUS Dr. Kraus. *(Kezet nyújt)* Miben állhatok a rendelkezésedre?

BÖLÖNI Kérlek, vizsgáld meg a barátomat.

KRAUS Mi a panasz?

ADY Már hetek óta tele vagyok kiütésekkel...

KRAUS Üljön ide, kérem. *(ADY leül)* Hadd nézzem az arcát! Köszönöm. Most gombolja ki az ingét, és tegye szabaddá a mellkasát.

ADY kigombolja az ingét, KRAUS megvizsgálja és az arca elkomorul

ADY Nos, mi a véleménye, doktor úr?

KRAUS Ön, sajnos, komoly beteg. Gyógyítására nem is vállalkozhatom. Specialistára van szüksége.

BÖLÖNI És tudsz valakit, aki...

KRAUS Persze, persze, egy megbízható szakorvoshoz küldelek benneteket. Írok pár ajánló sort. *(Az íróasztalhoz megy, ír, majd a levelet borítékba teszi, és átadja BÖLÖNI-nek)* Tessék a levél.

BÖLÖNI De hát mondj valamit! Csak így szó nélkül... mégis, mit találtál?

KRAUS A levélben mindent leírtam. Kérlek, induljatok máris! Tessék, itt a kollégám címe. *(Kezet fog BÖLÖNI-vel, majd ADY-val)* Szervusztok. Viszontlátásra. Mihamarabb gyógyuljon meg.

ADY Köszönöm, doktor úr. Viszontlátásra.

ADY és BÖLÖNI kijön a rendelőből

ADY Mit írhatott a levélben?

BÖLÖNI Nem tudom. *(ADY birtelen kitépi BÖLÖNI kezéből a levelet, felbontja és olvasni kezdi)* Mit csinálsz?! Add vissza! Gyerünk az orvoshoz!

ADY A fenét! Úgyis tudtam, mi bajom van, de látni akartam, mit írt. *(A kezével eltakarja az arcát)*

BÖLÖNI Add ide, hadd olvassam! *(Elveszi a levelet)* Cher ami, je me permets de vous attirer l'attention a un écrivain hongrois, Endre de Ady, chez qui j'ai constaté les symptomes du „Syph. Sec.”

ADY Vége mindennek... vége az életnek, jövőnek, karriernek, Párizsnak, szerelemnek, mindennek! Mi jöhet más, mint a halál... Persze, gondolhattam volna.

BÖLÖNI Gyere induljunk! Meg fogsz gyógyulni!

ADY Gyógyulás?! Soha. A mi familiánkon fátum ül. Az anyámét értem.

BÖLÖNI Gyere Bandi, induljunk.

ADY Áh, mindennek vége! Nincs más kiút, csak a halál. El kell tűnnöm Párizsból! *(Csend)* Az egyik nagybátyám remek költő volt, aztán mikor kispap lett, egy éjszakán lepuffantotta magát... a nagynéninket a színpad ölte meg... A vérben van a baj, érted? A vérben!

BÖLÖNI Bandi, Bandi, nyugodj meg! Meg fogsz, meg kell gyógyulnod! Csak higgyél bennel! Vissza tudsz emlékezni, hogy kitől kaphattad a betegséget? Még otthon... vagy itt...

ADY Otthon... (*Rágyújt*) Rienzi Mária... Orfeumi énekesnő. Fekete és okos lány volt. Nem csináltam titkot belőle, hogy bolond vagyok szerelem közben, hisz a legszebb siheder voltam akkor. Tudod, szabad bejárásom volt a hotelba, ahol lakott, s ő beengedett olyankor is, amikor vad, fekete, kemény haját rendezgette mindenféle fésűkkel. S én odaültem mellé, s nagy csinált szerelmi dühvel hirtelen megmártam az ajkát. Miközben hullt a vére, elkezdte mondani, hogy (*a nőt utánozva*) ismerem magukat, tudom, hogy hiába beszélnek, sírnék, ellenkeznek, hogy nekem ez nem kell, mert fáj és nem mulattat, de maguk ilyenek. Én még mindig meglakoltam, valahányszor férfival volt dolgom, különösen eggyel, akit utáltam, de muszáj volt, s aki a testemet is megölte. (*Saját modorában*) Hallottam és nem hallottam, amit beszélt, mert már a papucsait csókolgattam.

BÖLÖNI És nem volt megállás...

ADY Az ember nagyon szomorú állat, aki akkor is tud szeretni, amikor az előbb még nem kívánta... Rienzi Mária lehajolt, finoman megcsókolt, és azt mondta, most már úgyis mindegy, te akartad, én megmondtam neked...

BÖLÖNI (*dühösen*) És te csak csókoltad, mintha mi sem történt volna, az istenit!

ADY Igen jó csók volt. Most már mindennek vége... Dodóéknál egy percig sem maradhatok, s mennem kell Párizsból.

BÖLÖNI Veleđ tartok! Kocsiba ülünk, s kihajtunk a Bois de Boulogne-ba, az Acacias-ra, a kedvenc utadra. Már fakadoznak az akácvirágok.

ADY Minden, minden odalett.

7. KÉP

*A II. és III. férfi egy budapesti kávéházi asztalnál ül.
Belép az I. férfi*

I. FÉRFI Uraim, óriási hírem van!

II. FÉRFI Mi történt?

III. FÉRFI Gyere, ülj le és mesélj!

I. FÉRFI *(leül és egy újságot vesz elő)* A Pesti Hírlapban a jó öreg Tóth Béla barátunk megtámadta a moderneket, főleg Ady Endrét.

II. FÉRFI Mutasd, hol van?

I. FÉRFI Várjatok, felolvasom. *(Olvassa)* Wilde aforizmái. A Wilde-bálványozáshoz képest okos a legostobább divat is, például a szavaknak értelem nélküli való, de ritmusos és betűrímes vagy kadenciás csoportosítása, sub titulo legmodernebb poézis. Az ilyen adyendreségekre *(mindbárman nevetnek)* mi öregek, ha csúfolódnunk akarunk, azt mondjuk, hogy bennünk van a hiba, ha nem érjük fel ésszel ezeket az új nagy dolgokat. Ám legyünk szent primitívek, pólyásbabák, sőt azt sem bánom: térjünk vissza a darwini őskorba, mikor még nem volt se gondolat, se nyelv, és a legmodernebb költők kottázzák le a majmok makogását. *(Óriási nevetés)* Avagy nyúljanak vissza a fejlődésnek még tisztesebb korú fokozataiba, mikor mai sejtálmazunk még csak a halig ért el. Vagyis verseljenek halnyelven, azaz hallgassanak. *(Nevetnek)*

II. FÉRFI Verseljenek halnyelven! Szenzációs!

III. FÉRFI Még ilyen szellemeset!

I. FÉRFI Pedig még folytatódik. *(Olvassa)* Ez legalább eredeti. S mi, vén salabakterok bámulunk, tönkre vagyunk hatva. Szent Isten, milyen új és csodálatos portéka ez! De mikor nekünk a legközönségesebb biedermeier-holmit akarják beadni újság és modernség gyanánt, akkor véget ér a türelmünk.

III. Ragyogó! Egyszerűen briliáns szellem!

8. KÉP

ADÉL, BUBI és DODÓ párizsi lakásukban

ADÉL Hol lehetnek ennyi ideig? Ennyi idő alatt a ház összes lakóját megvizsgálhatta volna az orvos.
BUBI Csak nem történt vele valami? Hol lehet Bandi délelőtt tíz óra óta?!

ADÉL Halljátok? Konflis jön.

BUBI Megnézem. *(Az ablakhoz szalad)* Már a ház elé

ért... Megáll! Ők azok! Bandi és Bölöni! (ADÉL és BUBI kisértnek)

DODÓ (idegesen rágyújt, megindul kifelé, de aztán megáll) Mi történt?

Belép ADÉL, BUBI, ADY és BÖLÖNI

ADÉL Azonnal feküdjön le! Hol van az a levél?! Mutassa! (ADY odaadja a levelet. ADÉL hangosan kezdi olvasni) Kedves barátom...

ADY Átmegyek a szobámba. (Kimegy)

ADÉL Felhívom a figyelmét egy magyar íróra, Ady Endrére, akinél a vérhaj tüneteit konstatáltam. (Fel-néz) Hol van Ady? Bubil Menj utána! Ne hagyjuk most magára. (BUBI elindul kifelé) Várj! Jövök én is.

ADÉL és BUBI kimennek

DODÓ Ne ácsorogjunk, foglalj helyet. Iszol valamit, Gyuri?

BÖLÖNI Köszönöm, kérek. Ma már épp eleget izgultam.

DODÓ Magam is. (Italt tölt) Egészségedre! (Isznak)

BÖLÖNI Egészségedre... Tudod, Dodó, én már sejtettem, hogy mi baja lehet.

DODÓ Minden rosszra gondoltam, csak erre nem.

BÖLÖNI Nem értem, hogy jelentkezhett ilyen előrehaladott állapotban éppen Bandinál, aki pedig nyílt, őszinte, és minden titkát egyszerre feltárja!

DODÓ Mit mondott a szakorvos?

BÖLÖNI Nem voltunk nála.

DODÓ Hogyhogy nem voltatok?!

BÖLÖNI Nem akart elmenni. Iszonyúan lesújtotta, úgy érezte, minden elveszett, s nem jöhet más, csak a halál.

DODÓ És akkor hol voltatok ennyi ideig?

BÖLÖNI Elsétáltunk a Montmartre felé... ki kellett öntenie a szívét. Aztán délben betértünk ebédelni egy kis kocsmába. Ott egy kicsit rendbeszedte a gondolatait, de ráborult a szörnyű kétségbeesés. Minden józan tanács hasztalan volt, ő nem lát más kiutat, csak a halált. Az ebéd, a bor, a kávé s az a kevés likőr, amit fogyasztottuk, aztán mégis jobb

kedvre derítették. Kocsiba ültünk, s elmentünk a Bois de Boulogne felé. Ám az Etoile-nál Bandi a kocsist az Eiffel-torony felé parancsolta. Hiába ellenkeztem, már mentünk is a Trocadéro felé.

DODÓ És aztán mi történt? Mondd már!

BÖLÖNI Rettogtem, nehogy levesse magát a toronyból. De mire felértünk a tetejére, lehiggadt, megbékélt. Bámult, gyönyörködött a halkán morajló, muzsikás Párizsban, elfeledkezett, s átütött rajta az új élet érzése, ami odafent az emberen átcikázik. Megint kocsiba ültünk, s kihajtottunk a Bois de Boulogne-ba. Leültünk az Ermenonville pavilonban.

DODÓ Én itt közben már alig bírtam a nőekkel!

BÖLÖNI Gondolom. Az a szerencse, hogy itthon van, és egyben van. Az sem érdekes nekik, hogy a specialistához nem mentünk el.

DODÓ Majd keresünk valami jó orvost.

BÖLÖNI Szeretnék én is segíteni, de tudod, hogy holnapután Londonba kell utaznom.

DODÓ Utazz el nyugodtan, majd mi gondját viseljük.

BÖLÖNI Most nagy szüksége van rátok, ti tartani tudjátok benne a lelket. Bandi könnyelmű, nincs akaratereje ahhoz, hogy orvosi vizitekre járjon. Inkább pezsgőre szórná a vizitek meg az orvosságok árát. No és pénze sincs.

DODÓ Én vállalom a költségeket.

Belép ADÉL, BUBI és ADY

ADÉL Miért ne lehetne?

ADY Már tudnak védekezni ez ellen a pestis ellen? Ez már nem is francia, hanem rettenetesen internacionális nyavalya.

ADÉL Igen, tudnak.

ADY És miért nem védekeznek? Magyarországon például miért csak az orvosok mernek erről a nyavalyáról diskurálni, és azok is csak diszkrétan? Miért nem beszél erről a tisztelt publikum? *(Rágyújt)*

ADÉL Itt annyit már beleoltottak a köztudatba, hogy ez a betegség nem gyalázóbb, mint bármelyik is. Gyógyítani kell és lehet is gyógyítani. Már csak egy buta breton fiú rémül halálra, ha meghallja, hogy vörös pestis...

ADY Otthon gyilkosságba és öngyilkosságba kergetett egy jogakadémiai professzort. De hány és hány tragédiát okoz még!

9. KÉP

Az 1., 2., és 3. ifjú egy budapesti kávéházban

1. IFJÚ Olvastátok, mit ír megint a lexikon bölcs Náthánja a Pesti Hírlapban?
2. IFJÚ Azt hittem, szétrobbanok a dühtől. Már majdnem ott tartottam, hogy kihívom azt a vén...
1. IFJÚ Nyugalom.
2. IFJÚ Kihívom és megsemmisítem!
1. IFJÚ Csak nyugalom! Ady egyelőre hallgat, de tudom, hogy készül valamire.
3. IFJÚ Hogy érted azt, hogy a lexikon bölcs Náthánja?
1. IFJÚ Nem tudod? Tóth Béla a Pallas Lexikon munkatársa is volt.
3. IFJÚ Én csak azt tudom, hogy ha a nevét hallom, már remeg a gyomrom.

Belép egy újságárus

- ÚJSÁGÁRUS Óriási szenzációval megjelent a Budapesti Napló! Megjelent a Budapesti Napló legfrissebb száma! Óriási szenzáció! Ady Endre válasza Tóth Bélához! Megjelent a Budapesti Napló!
2. IFJÚ Kérek egyet! (*Elvesz egy újságot, kifizeti, majd gyorsan lapozni kezd*)
- ÚJSÁGÁRUS Óriási szenzációval a Budapesti Napló! (*Kimegy*)
1. IFJÚ Megmondtam, hogy Ady nem hagyja szó nélkül.
 2. IFJÚ Ezt hallgassátok meg!
 3. IFJÚ Mit ír? Olvasd!
 2. IFJÚ (*olvassa*) A Pesti Hírlap Tóth Bélájának teljék hát végre kedve: válaszolok neki. Hónapok óta piszkálja már Ady Endrét, az adyendrészkedést. Tóth-Bélásan, beteg hörcsög...
 1. IFJÚ (*nevet*) Hörcsög! Ez találó!
 2. IFJÚ (*olvassa*)...beteg hörcsög módjára, egy bo-

londnak az ő csökönységével. Ady Endre, szegény, a maga személyéért, bizony isten ma sem ütne vissza. Ady Endrének, jómagamnak, van két magyar igazságom... Akit Rákosi Jenő föl nem fedezett, de akit Tóth Béla már megmart, annak a jég-eső sem árthat. Ez az egyik. A másik úgy szólna valahogyan: sokat kell azért a dicsőségért szenvedni, hogy az ember magyar.

3. IFJÚ Szép gondolat!
2. IFJÚ (*olvassa*) Hiszem és vallom, hogy a forradalmi megújulás kikerülhetetlen Magyarországon. Itt van már a csodálatos, áldott vihar az ő hírnökeivel, szent sirályaival. Társadalomban, politikában még csak a nyugtalanság sikoltoz. De irodalomban, művészetben, tudományban már itt van a villám-tüzes bizonyosság...
1. IFJÚ Ez kell, ilyenek kellene és nem a párbaj!
2. IFJÚ (*olvassa*)... Az új magyar lélek a leendő, új Magyarország virága lesz. De a deret már hullatnák rá a csúnya október-lelkek. Akadémiáról, Kisfaludy-társaságokról ne beszéljünk. Ez az ország még Magyarországon sem maradhatott a szellemi kooperáció rostájában. Ezek sajnos, már végleg semmik, és végleg nevetségesek. Áll azonban veszedelmesen minden újulások elébe a kis rablócsapatokon kívül két nagy had. Persze, hogy az egyik a Rákosi Jenőké. Ez a magyar erekbe ömlött sváb veszedelem...
3. IFJÚ Majd ezt tegye zsebre!
2. IFJÚ (*olvassa*)... A másik hadtest lóhúspuhító, nyilas sereg, s veszedelemnek komolyabb. Ez már Ázsia, egészen Ázsia, s tatár Ázsia. Tóth Béláék egy új urambátyám-féle generációért dolgoznak. Bettyárosabbért, vadabbért, mint a régi volt. Baudelaire, Verlaine és Maeterlinck is kikapnak. Nekik az a szerencsájük, hogy Ady Endrén ütni kell. Tehát Tóth Béla annyit koncedál, hogy Baudelaire, Verlaine és Maeterlinck is világcsalók, de értelmesebbek, mint Ady Endre. És ez a kiválogatás – óh, mennyire rávall Tóth Béla tudására és zsenijére...
3. IFJÚ Inkább a szegénységi bizonyítványára!
2. IFJÚ (*olvassa*)... Ezt akarja jelenteni: látjátok, ez az Ady Endre valami olyan kíván lenni, mint Baude-

laire és Maeterlinck, s hát én mondom nektek, hogy ezek az urak sem érnek semmit, nem szólva arról, hogy Ady egy verses meglepetéseket hajszoló majom. Lelkemre, bús életemre, mindenre esküszöm: könnyes a szemem. Szégyenlem, de sírnom kell ilyen nagy vaddisznóság láttán. És szívemben érzem mindazokat a megbántott szíveket, akikhez én, a kicsiny, méltatlan vagyok...

1. IFJÚ Gyönyörűen fogalmaz.
2. IFJÚ (*olvassa*)... Ezt se magamért írtam, de a megbántott nagyokért s azért a kis magyar táborért, amely talán nem gyűlöli úgy az adyendreségeket, mint Tóth Béla. Lehet, s ez ma Magyarországon még mindig üdvös: hazaárulás, nyegle kozmopolitizmus vádjával jönnek rám. Ujjé, milyen vértezett vagyok én az ilyen piaci váddal szemben. Jöjjön a vád Tóth Bélától, vagy jöjjön akárki mástól.
3. IFJÚ Ez a beszéd! Adyt nem lehet a víz alá nyomni.

10. KÉP

Párizsban, DODÓ-ék lakásán. A szobában ADÉL, BÖLÖNI, DODÓ és ADY, aki egy kanapén fekszik, és újságot olvas

DODÓ Az editör-üzletet már rég eladtam. Bizományi irodát nyitottam, a finom csemegeáruk képvisletét vettem át.

ADÉL Kitűnő kaviárja van, amiből orosz nagyhercegek falatoznak. Angol teákat, lazacot, balatoni fogast, magyar szalámit és tokaji bort árul.

BÖLÖNI Tokajit Londonban is láttam.

ADÉL Tényleg, Bölöni, maga járt Londonban!

BÖLÖNI Rég volt.

ADÉL Mondja Ady, maga tulajdonképpen miért jár hozzánk? Feljön, előveszi az újságjait, lefekszik erre a díványra, és senkihez nem szól egy szót sem. Ezért kár Párizsba jönni. Hogy is lehet ilyen rest?!

ADY Rest vagyok restelni.

BÖLÖNI Megint támadnak valamiért?

ADY (*rágyújt*) Nem.

- ADÉL És állandóan dohányzik. Teljesen tönkreteszi az egészségét.
- ADY Amikor rágyújtok, mindig eszembe jut az első cigarettafüst. Az majdnem olyan édes, mint az első csók. Tulajdonképpen a férfiember ágaskodik bennünk, amikor gyerekfejjel rágyújtunk a magunk félkrajcáros cigarettájára, s szívjuk addig, amíg teljes és helyes fogalmakat szerzünk magunknak a tengeribetegség igazi voltáról.
- DODÓ *(nevet)* Igen, az első cigaretta emléke... azt nem lehet elfelejteni.
- ADY Sokszor gondolok arra, bárcsak a számba dugták volna az első cigaretta tüzes végét, bár később ittam volna az első pohár pezsgőt, s bár ne siettem volna úgy az első csókkal...
- ADÉL Úgy beszél, mintha olyan nagyon fiatalon kezdte volna!
- ADY Nekem hároméves koromban már nem kellett más, csak leány játszótárs. Vigyázatlanságból és szerencsétlenségemből rettenetesen korán elém tárult a legnagyobb titok, s én már hároméves koromban nem voltam ártatlan. Hároméves korom óta mindig szerettem. Hétéves koromban meg akartam halni, mert nem csókolt meg az a lány, aki az én szomorú szerelmem hősnői közül ma is a legékeesebb.
- BÖLÖNI A pszichológusok hangoztatják is, hogy a gyerekkor mennyire meghatározó.
- ADY Különös volt a mi nemzedékünk. Mi már hatéves korunkban tisztában voltunk az egész golyateóriával, nyolcéves korunkban már csalódott szerelmesek voltunk, és tizenhárom évesen Boccacción túljutva afféle életcsömört éreztünk. De ez biztosan ritka kivétel. A kis emberek csodálatos módon, álomszerűen érzik át mindazt, amit egy emberlény kaphat az élettől. Ezt nem volna szabad a nagyoknak elfelejteni.
- ADÉL Maga szerint baj az, hogy a gyermekek szerelmesek?
- ADY Nem baj, legyenek. A szerelem ellen nincs metódus, nincs pedagógia, s nem is kell. A gyermekek mindig szeretnek. A nemi titok sejtései egymáshoz terelik a fiúcskákat és lánykákat. Örködve, barátkoz-

va, bizalmat ébresztve foglalkozunk lelkükkel, s neveljük őket együtt.

ADÉL Ez tetszene magának! Együtt!

ADY A rejtegetés, a titkolózás, a megfélemlítés hány gyermeket cibált már ki a maga bolondos gyermekségéből, s tett koravén emberkévé.

BÖLÖNI A gyermekkori emlékek nem tűnnek el nyomtalanul. Beépülnek sejtjeinkbe, és előjönnek álmainkban.

ADY Emlékszel, Gyurka, mi volt a szokás Erdélyben, a mi időnkben a kálvinista kollégiumban?

BÖLÖNI A tizenhat esztendő diákkölyköt legénnyé ütötték. Aki nem bukott meg a vizsgán, s hat gimnaziális klasszist maga mögött hagyott, nagy ünnepséggel diákká avatták.

ADY Botot, sétabotot fogtunk a kezünkben, brittanika szívart füstöltünk a szánkban, és bámultattuk, irigyelttük magunkat a fiatalabb diákokkal. Nagyszerű volt... *(Rágyújt)*

ADÉL Hát maga javíthatatlan!

ADY Léda kedves, maga elképzelni sem tudja, milyen idők voltak azok. Június végén, vasárnapon, a pusztító, áldó, édes nyár délutánján hatan-heten sétáltunk együtt, valamennyien királyi méltósággal, és öntudattal, csodálatos gyermekes mámorral. De valamennyien más örömökre gondoltunk, amikor az öröm parancsszava hangzott, mert valamennyien választottunk már lányt ebben az időben, leendő feleséget.

BÖLÖNI Szokás szerint a férfi és a nő fiatalon, gyermeköntösben szemelték ki egymást.

ADY Mi is választottunk, aztán elváltunk egymástól. Férfiakká varázsolt kölykök, s mind ment a maga útjára. Esteledett, egyedül mentem arrafelé, amerre Zsókaék háza volt. A botommal játszottam, s próbáltam egy pillanatra lenyelni a szivarfüstöt, mint ahogy cigarettafüstöt már tudtam nyelni. Egész lehető férfiasságom tudatában, de szörnyű remegések között végre megérkeztem Zsókaék lakására. Zsóka – mondtam én, amikor a mama magunkra hagyott minket – Zsóka, én még két évig itt maradok a kollégiumban, majd Pestre megyek és visszajövök. Tanár leszek, Zsóka, ez nagyon szép és kényelmes állás,

és maga addig ne járjon nagyon sokszor bálba. Zsóka ravaszul, de ellágyulva hallgatott, miközben a mama megint bejött, s én válasz nélkül maradtam. Zsóka, menj ki – parancsolta a mama, aztán csak annyit mondott: nézze fiam, Zsóka tizenöt éves, és én két év múlva férjhez fogom adni, már csak azért is, mert én tizenhét éves koromban mentem férjhez. És én, a férfiúvá ütött gyermek, olyan hangosan sírtam azon az éjszakán, hogy még a szomszédok is beszóltak. Hogy szerettem azt a lányt! Barna volt, szép, szenvedélyes.

ADÉL Maga mindig álmodozik. Verset ír! Talán még álmában is.

ADY Megszédített a pillanat mámore. Ha kérte volna, életemet adtam volna érte, s mert semmit se kért, többet adtam oda hitvány életemnél: szívemet, szerelmemet.

ADÉL Nagy szavak! Ehhez kitűnően ért!

ADY Mennyi vágy, ima, lemondás, reménykedés, áldás, és átok, könny és indulat kapcsol ahhoz a lányhoz...

ADÉL Maga, maga... (*Dühösen kiroban*)

BÖLÖNI Nagyon megbántottad Lédát, tudod-e!

DODÓ Nem bírja hallgatni Bandi nőügyeit.

BÖLÖNI De hiszen ő is nő!

ADY Majd megbékül. Holnap úgyis kihajtunk a Bois de Boulogne-ba. De előtte el kell intéznem valamit. (*Mosolyog*)

11. KÉP

Hangulatos hotelszoba, Párizsban. ADY és egy nő az ágyban fekszenek. Az ágyon egy hatalmas kosár, tele sajttal, gyümölcssel

ADY (*csókolgatja a nőt*) Mostanában Rimbaud-t forgatom sokat. A kedvencem a Voyelle, ez az érzéki vízió. Mondjál magánhangzókat, és hűnyd be te is a szemed. (*Behúnyják a szemüket*)

NŐ (*nevetgél*) Jó, mondok. (*Csend*) A...

ADY Fekete. (*Csend*)

NŐ E.

ADY Fehér.

NŐ I.

ADY Vörös.

NŐ U.

ADY Zöld.

NŐ O.

ADY Kék.

NŐ És ez? *(Megcsókolja, és hancúrozni kezdenek, majd a nő a párnáját ADY fejére nyomja. ADY a párna alól szaval)*

ADY A noir, E blanc, I rouge, U vett, O bleu...
(Kiszabadul a párna alól, fölkel)

NŐ Gyere, fekjüdj vissza! Olyan jól érzem magam.
Gyere, egyél velem.

ADY *(rágyújt és visszafekszik)* Nem tudod, honnan került ide ez a kosár? Én nem rendeltem reggelit.

NŐ Nem tudom. Amikor felébredtem, már itt volt.

ADY Nem értem.

NŐ Nem mindegy? Együk meg, csupa finomság, ez a fontos! Meg ez. *(Megcsókolja)* Úgy szeretlek! Költővel még sohasem voltam. Te régóta írsz verseket?

ADY Igen... igen. Egyszer Vajda János verseit olvasta Both István tanár úr, és nagy baj történt. Egy halvány, ideges természetű, rossz, de eminens diák elkezdett sírni, de úgy, hogy mindenki kiröhögte.

NŐ Te voltál az, tudom.

ADY A tanár úr érthetően méltó nagy dühbe jött, és rászólt az ellágyult diákra. *(Utánozva)* Amice, Ady úr, maga nagyon komolyan veszi a verseket, és ez öreg, örült hiba. A versek versek, csacsiságok, rossz idegzetű emberek munkái. Az öreg Vajda János is jobban tette volna, ha valami komoly pályára lép. Mégiscsak szebb életábránd Szilágy vármegye fő-, avagy alispánjának lenni, mint verseket írni. *(Saját modorában)* Ezt mondta Both István, de a delikvensnek már hiába beszélt. *(Nevet)* Ez már akkor verseket írt, amikor még a nagybetűket sem ismerte, és mivel tinta sem volt, kékitővel írta hétéves korában első balladáját.

NŐ És mi történt azután?

ADY A halvány, ideges, rossz, de eminens diák megijedt a tanár kinyilatkoztatásától. Különben is erő-

sen szorongatta fizikából és számtanból Berényi János tanár úr.

NŐ És azután?

ADY Azután? Jött a tavasz, és a tavasz a legnagyobb büntettes mindenki között. A költő nebuló írt egy hazafias verset, Kossuth-verset. Vala ez időben a Szilágy szerkesztője Kincs Gyula. Az Ady nevezetű fiú Kincs Gyula után szaladt, és nagyon hebecgett. *(Utánozva)* Tanár úr, mélyen tisztelt tanár úr, ne haragudjék. Én egy verset írtam, s jaj, szeretném, ha a Szilágyban megjelenék.

NŐ Jaj, de édes! Imádni való!

ADY Kincs Gyula elolvasta a verset, és elkáromkodta magát. *(Utánozva)* Ebadta kölyke, jobb volna, ha a szöszedetét rendben tartaná, s Plátont olvasna, aki nem írt hazafias verseket. *(Saját modorában)* Természetesen később leadta a Szilágyban a verset, amit a lázas, bolond nyolcadikos gimnazista átnyújtott neki. És a Szilágy adta, adogatta az én első írói honoráriumomat. *(Csend)*

NŐ Mesélj még! Szeretem hallgatni, ahogy beszélsz. Mondd! Aztán mi lett veled?

ADY Jogásznak kellett mennem Debrecenbe, hogy beváltsam apám nagy álmát, s valamikor főszolgabíró, alispán, vagy mit tudom én, mi legyek. Ám igen gyöngé jogászocska voltam. Többször is neki-nekirugaszkodtam a jog tudományának, de közbeszólt az újságírás... Mikor mint debreceni jogász beálltam egy újság redakciójába, szegény anyámon kívül mindenki elmondta az elvégeztetettet. Debrecenben megjelent az első verseskönyvem, de ott nemigen akarták látni bennem Csokonai legpicinyebb öccsét sem, úgyhogy Nagyváradra mentem.

NŐ És anyád hitt benned?

ADY Ő mindig. Mindig bízott bennem, pártolt és védett.

NŐ Ő tudta, hogy mik a terveid?

ADY Megírtam neki. Valahogy így. Idejét látom, hogy életem legutóbbi eseményeiről beszámoljak. Huszonegy éves vagyok, élni akarok, s az életre terveimnek is kell lenni.

NŐ Imádlak, amikor ilyeneket mondasz! *(Megcsókolja)*

ADY Nem tudom miért, de már gyermekkoromban

másképp ítélt az emberekről, dolgokról, mint a többi hasonló korú barátaim. Nekem izgalom, hír, dicsőség kellett, amiket most sem pótol semmi.

NŐ Az izgalmakat talán én megadhatom...

ADY Szeretem édesanyámat, s ezért a szeretetért léptem felsőbb, határozott pályára. Most már férfi vagyok, tudok, bírok gondolkodni. Én teljesen az irodalomnak szentelem az életemet. Nemsokára egy fővárosi laphoz megyek újságírónak.

NŐ És Budapestre mentél?

ADY Nem, nem mentem.

NŐ És mit írtál még?

ADY Talán majd a halálos ágyamon meg fogom ezt bánni, de addig nem, mert én akartam, hogy így legyen - komolyan és megfontoltan.

NŐ Nagyon izgalmas.

ADY Talán egy pár év, és édesanyám büszke lesz a fiára. De ha nem úgy lenne, megvigasztalja a másik gyerek, ki szerető, józan eszű, derék fiú. A jogot azért mindenesetre elvégzem.

NŐ Mekkora füllentések! Mondd, a többi is csak ennyire igaz? Mert akkor nem hallgatlak tovább!

ADY A jogot tényleg nem végeztem el, de a többi igaz!

NŐ Biztos?! Na jó, most az egyszer még hiszek neked.

ADY *(megcsókolja)* Édes vagy! Folytatom! Akarok a magam tehetsége és munkája után élni. Legyen nyugodt, édes jó anyám, valaha áldani fogja, hogy így lett, de meg hát én akartam így. *(Csend)*

NŐ *(nagyon szomorúan)* De szép hosszú levél... Bár csak egyszer nekem is írna valaki egy ilyen levelet. *(Csend. ADY megcirógatja és magához vonja)* És mit csinál egy költő? Egész nap csak ír?

ADY *(nevet)* Nem, nem... Sokat olvas, mindenféle újságokat, és azt figyeli, mi történik itt, Párizsban...

NŐ És mit olvas?

ADY A *Matin*-t, a *Journal*-t, a *Gil Blas*-t, a *l'Humanité*-t, az utálatos *Gaulois*-t, aztán a *Journal des Bébats*-t, meg a *Temps*-t.

NŐ Ennyi mindent?!

ADY Dehogyis, még többet. Kedvelem a traccslapokat is, a Cri de Paris-t, a La Vie Parisienne-t...

NŐ Követni is sok! De ugye, nem csak olvasni szeret egy költő? (*Kacéran*) Hát még mit szeret? (*Felkapja a párnáját és feláll az ágyon*) A csókot?! (*Lassan, fenyegetően ADY felé közeledik*)

ADY Igen! (*Hátrál az ágyon, a nő a basára dobja a párnát*)

NŐ A verseket?! (*Ráugrik ADY basára*)

ADY Igeen...

NŐ És a szőlőt?! (*Kivesz a kosárból egy fürtöt*)

ADY Nem! Azt nem!

NŐ A! (*Egy szőlőszemet nyom ADY szájába*) Noir! (*Megcsókolja*) E! (*Mint előbb*) Blanc! (*Megcsókolja*) I! (*Mint előbb*) Rouge! (*Megcsókolja*) U! (*Mint előbb*) Vert! (*Megcsókolja*) O! (*Mint előbb*) Bleu! (*Megcsókolja*)

ADÉL (*kívülről*) Ez az? Á, köszönöm!

NŐ Hallod? Mi ez?

ADY Majd meglátjuk.

ADÉL belép

NŐ Hát ez meg kicsoda?

ADÉL (*remegve*) Ezt talán én kérdezném meg! (*ADY-hoz*) Meg tudja ezt magyarázni? Elhatároztuk, hogy kikocsizunk a Bois-ba, én felküldetem ide az ebédünket, maga meg itt...

NŐ Folytasd csak! Kíváncsi vagyok egy úrinő szókincsére!

ADÉL Maga itt bujálkodik ezzel a... ezzel a cafkával!

NŐ (*kiugrik az ágyból*) Te! (*Fenyegetően*) Te mondod ezt?!

ADY Léda, kedvesem, nyugodjon meg...

ADÉL Maga még rám mer nézni?! Van mersze hozzám beszélni? Szemtelen, neveletlen paraszt!

A nő ADÉL-hoz vágja a párnáját, majd nekiugrik, és verekedni kezdenek. Egymás haját cibálják. ADY közjűk ugrik

ADY Velem nem lehet így beszélni!

12. KÉP

Az 1. és 2. ifjú egy budapesti kávéházban

1. IFJÚ Szeptemberben lent jártam Nagyváradon. Hallottam, hogy megalakult a Holnap Irodalmi Társaság. Ady erősen tartja velük a kapcsolatot.
2. IFJÚ A fiatalok vezére ő, ez már tagadhatatlan.
1. IFJÚ Képzeld, ott volt Léda is! Azt mesélték, Ady elviszi Érmindszentre, hogy bemutassa szüleinek.
2. IFJÚ Ebből még házasság lesz a végén.
1. IFJÚ Óriási ünneplés volt, amikor megjelent Ady. Előadást tartott.
2. IFJÚ Miről?
1. IFJÚ Főleg Erdélyről beszélt és Kazinczyról. Hogy Kazinczy valamikor úgy vágyott Széphalomról Erdélybe, mint később Petőfi Párizs felé, s hogy erdélyi útján szinte mámoros volt, úgy sűrögtek a fejében a nagy nevek: Dávid Ferenc, Bethlen, Apáczai, Bolyai, Wesselényi. Azt mondta, Erdély büszke, szabad államként tárgyalt Angolországgal, Franciaországgal, Svédiával, Hollandiával, Lengyelországgal, a birodalmi császársággal, meg az ottomán birodalommal. Erdély magyar gyűjtőlencséje volt minden európai kulturális sugárnak.
2. IFJÚ Így igaz.

Belép a 3. ifjú

3. IFJÚ *(kezében újság)* Botrány! Ez aljasság! Ezt hallgassátok meg, mit írt Herczeg Ferenc az Új Időkben! *(Olvassa)* Ady Endre érdekes egyéniség, erős tehetség. Ezúttal azonban rossz társaságba keveredett, reá nézve a legrosszabba: az adyendrészkedők társaságába. A Holnap irodalmi hitvallása az, hogy utánozzák Adyt. Kár, hogy ez a művészember mindig csak tágöblű gramofonok kíséretében hallatja szavát. Ezek túladyendrézik magát Ady Endrét, és abba a furcsa helyzetbe juttatják, hogy ő, aki hadat üzen a tekintélynek és iskolának, tekintéllyé lesz és

irodalmi zugiskolát alapít. Ady Endrének kegyetlen irtóháborút kellene indítani az iskolája ellen, mely abból él, hogy kilószámra kiméri az ő húsát.

2. IFJÚ Ez nem lehet igaz! Hát ez megdöbrentő!
3. IFJÚ (*olvassa*) Vannak versei, melyeket nagy gyönyörűséggel olvastam, és melyekért hálás vagyok neki. Vannak aztán versei, melyeket nem értek. Olyasmit képelek, hogy a sátáni módon maliciózus költő ezeket a verseket önmagának vagy talán tisztelőinek kifigurázására írja. Tőle kitelik.
1. IFJÚ Zagyvaság az egész! Ez már nem is sértegetés, ez már vicc!

13. KÉP

Az I., II. és III. férfi egy budapesti kávéházban

II. FÉRFI (*kezében újság*) Ady lépre ment!

III. FÉRFI Miért? Mi történt?

II. FÉRFI Válaszolt az Új Időkben Herczegnek. (*Nevet*) Ezt hallgassátok meg! (*Olvassa*) Uraim, én nem vagyok semmiféle titkos társaságnak küldötte, elnöke, sőt tagja sem. Nincs közöm az úgynevezett magyar modernekhez.

III. FÉRFI Ez tényleg nem vette észre a provokációt!

I. FÉRFI Azt hitte, ilyen gyorsan mellénk állhat! Hát ez érdekes!

II. FÉRFI (*olvassa*) Az én állítólagos lázadásom nem is lázadás. Ravasz, kicsi emberek belémkapaszkodhatnak, mert türelmes vagyok, és egy kicsit élhetetlen, de oka ennek sem vagyok. Melanéziában van egy duk-duk nevű társaság, afféle ősfarmájú szabadkőművesség, ahol a vezér ritkán tudja meg, hogy ő a vezér. Talán ilyen vezér lehetek én ugyanakkor, mikor a régi hasonszőrű magyarokkal való közösséget jobban érzem, mint ember valaha érezhette...

III. FÉRFI Beképzelt egy alak! Méghogy ő vezér!

II. FÉRFI (*olvassa*) Nem tudok semmit arról a forradalomról, amely állítólag az én nevemben dúl. Se Balassinál, se Csokonainál, se Petőfinél újfélébbnek, modernebbnek nem tartom magamat. Különben is régen tisztázott dolog, hogy a modernnek a jövő korszakosai. Nem vállalok semmi kö-

zösséget és sorsot azokkal, akik elfelejtettek magyarul is megtanulni. Nincs dolgom azokkal, akik elolvastak néhány olcsó kiadású német könyvet, és most ennek az árán meg akarják váltani a magyar irodalmat. Nincs közöm a betegekhez, impotensekhez és mindazokhoz, a fiatalokhoz, akik engem jobban gyűlölnék Gyulai Pálnál, aki végre – tudom – nem is olyan nagyon gyűlöl. Ki vagyok, mi vagyok, mit jelentek, sem én, sem kortársaim nem dönthetjük el. De azt már jogom van kijelenteni, hogy a nevemben, cégérem alatt ágáló senkiket jobban utálok, mint általában engem szokás utálni...

- I. FÉRFI Ezt most megkapták a kedves Ady-hívek!
III. FÉRFI Ezt tegyék zsebre, ha tudják! Megkapták a saját vezérüktől!
II. FÉRFI (*olvassa*) Nevemben és mellettem egy csomó senki mozog, dúl-fúl, harcol és ír, akikhez semmi közöm. Én inkább akarnék központi főszolgabíró lenni vagy alispán Szilágy vármegyében, mint hírhedt költő. Nyilván erre teremtődtem.
III. FÉRFI Ez életem legszebb pillanata!
I. FÉRFI Ettől meg fognak örülni a kedves Ady-hívek.

14. KÉP

A Nyugat szerkesztőségében SCHÖPFLIN egy asztalnál ül, dolgozik. Belép ADY

SCHÖPFLIN Jó hogy jön! Sehogy sem tudom megérteni, miért írta azt a cikket! Bekapta a csalétket! Most már maga is láthatja, hogy inkább ártott vele önmagának! Elriasztotta azokat, akik eddig a hívei voltak, de ellenfeleihez sem került közelebb. Ne csodálkozzon, ha egy barátja sem lesz! Maga mindenkit eldobott magától!

ADY (*döbben*) Nem értem! Mi ez az égzengés?!
(*Leül és rágyújt*)

SCHÖPFLIN Ne tegyen úgy, mintha nem tudná! Számolnia kellett a reakciókkal! Tegnap bejött a szerkesztőségbe Juhász... hozott néhány új verset... Szóval elmondta nekem is a véleményét. Teljesen igaza van! Hét poéta összefog, hogy végre egy kis

becsületes mozgalmat indítson, aztán jön maga... És egy szép napon kijelenti, hogy az egész mozgalom magának semmi! Egy fővárosi lap hasábjain kifigurázza őket. Ezt nem vártam volna magától! A Holnap társasága csak használt Ady Endrének, csak még hangosabbá tette a hírnevét, de Ady Endre csak ártott a Holnapnak, csak besegített a lelkiismeretlen kritikusoknak, hogy még hevesebben vádolhassák a Holnapot adyizmussal. De mindez hagyján! Ady Endre még pellengérré is állítja a becsületes, lelkes magyar mozgalmat! Juhász elismeri, hogy maga nagy poéta, de jogosan véli úgy, hogy a társaság meglesz Ady Endre nélkül is, s többé nem érheti a társaságot az adyizmus vádja. (Csend) Egyébként sok dicsőséget kíván magának, s a véleményét személyesen is meg fogja írni.

ADY Szerkesztő úr! Ha az Új Időkbe írott duk-duk cikkemet ezerszer megbántam volna, ezek után ezer-egyedszer is megírnám! Juhász Gyula úr aligha az egész Holnap Irodalmi Társaság nevében nyilatkozhatott önnek! Én már kilenc évvel ezelőtt az voltam, aki ma vagyok! Azóta naponta beverik a fejemet, és végül most elértem azt, hogy Juhász Gyula megtagad! Nagyszerű! Hát elérhette volna Juhász Gyula úr, hogy engem megtagadjon, és a „Magyar ugart” a maga ekéjével szántsa, ha én nem jövök?! (Csend) Nem Juhászról és a Holnapról van szó, de mit köszönhetek én a fiataloknak? Lélek nélkül utánoznak, parodizáltak nagykomolyan, és egyenesen megkönynyítették azok helyzetét, akikkel én akaratlanul is harcba kerültem.

SCHÖPFLIN Nem erről van szó, ezt mindenki tudja, de...

ADY Sokkal falusibb, makacsabb és – bocsánat – originálisabb lélek vagyok, mintsem pardont kérjek a Holnaptól.

SCHÖPFLIN Ilyet senki sem kér magától.

ADY A Holnap maga fog rájönni, hogy azt a nyolc-kilenc évet, míg Ady írt, nem lehet elfűjni. Sohasem akartam más lenni, mint egy új, igaz ember, Ady Endre.

Belép HATVANY Lajos és FENYŐ Miksa

ADY És azt kívánom Juhász Gyula úrnak, hogy neki jobban, tisztábban sikerüljön ez az egész művészi szándék, mert művészi volt, a kutyafejét! (*Rágyújt*)

FENYŐ Úgy látom, jókor jöttünk! Egész délelőtt magát kerestem, Endre! Maga egy kissé kényelmetlen pillanatokot szerzett nekem! Tudja-e, hogy most úgy érzem, nevetségessé váltam mindazok előtt, akiknek az érdeklődését fel tudtam vagy próbáltam kelteni az ön költészete iránt?! Minden ok és okosság nélkül beugrani Herczeg Ferencnek!

HATVANY Bandi! Nagyon kíméletlenül fordultál azok ellen, akik nyíltan és önzetlenül írtak rólad csupa jókat!

FENYŐ És hogy tudott ilyet állítani, hogy ön bennünket még Herczegnél is jobban utál?

ADY (*feláll, járkálni kezd*) Szégyellem, hogy védekezniem kell... de... úgy látom, megérdemlem. Én az ifjú, tehetségtelen taknyos senkikre írtam azt a rossz cikket... Azt láttam, hogy az én élehetlenségem árán ötven ügyes senki törekszik a valamiért! (*Csend*) Fáj, talán rossz helyen, talán rosszkor írtam le, elismerem, de stílszerű volt. (*Csend*) Én nem tudom, mit várnak tőlem maguk! Én legyek az isten? A tökéletesség? Ingerült, beteg vagyok, de mégsem vagyok talán olyan haszontalan senki, akit földhöz lehet vagdosni és fölemelni, tetszés szerint.

HATVANY Kár, hogy a személyeddel nem tudod és nem akarod fedni azt a mozgalmat, amelyet írásaidal elindítottál.

ADY Gonoszul bánsz velem, hogy így beszélsz! Nyilván nem egy szerencsés órában íródott az a cikk. Mindegy! El kell hinned, hogy talán csak éppen te voltál az, akire akkor nem gondoltam. De annyira beteg és furcsa nem tudok lenni, hogy éppen neked mutassam meg: már mindenféle morálon túl vagyok. De én istenem, te egy csomó emberi dolgot, siralmast, nyomorút nem ismersz (*Csend*) Önök szerint tehát eljátszottam és kompromittáltam az én forradalmiságomat? Nem akartam soha csak azért forradalmár lenni, hogy ez legyen a címem. De büszkének is illik lennem! Muszáj!

SCHÖPFLIN Endre! (*Feláll*) Tudja mit? Írjon ihlet-

ből, írjon novellákat akár pénzért is, írjon arról, amiről akar, csak irodalomról ne!
FENYŐ (*elmosolyodik*) Szóval ön csak írjon szép verseket a Nyugatnak!

15. KÉP

ADY a városmajori szanatóriumban. Belép BÖLÖNI

BÖLÖNI Bandikám! (*Az ágyhoz megy, és megöleli ADY-t*)

ADY Gyurka! Csakhogy végre látlak! Már nagyon vártalak.

BÖLÖNI Tudom. Amikor hazatértem Olaszországból, azzal fogadtak a szerkesztőségben, hogy napok óta keresel telefonon. (*Feláll, kinéz az ablakon*)

ADY Szeretnék veled...

BÖLÖNI Odakint forradalom van! Hihetetlen, hogy egy ilyen gyáva városban, mint Budapest. A munkásság forradalmi tüntetést rendez.

ADY Sok a sebesült?

BÖLÖNI Több mint kétszáz, halott idáig hét. A Dráva utca ma is forradalmi hangulatú; reggel összetörték a villamoskocsikat. Gázlámpa nincs, az éjjel gyújtott máglyacsomók, szétszedett szekerek, a barrikádok maradványai hevernek mindenütt. Még mindig ég egy felgyújtott gyár... az utcákat megszállva tartja a rendőrség és a katonaság.

ADY És én meg itt bent...

BÖLÖNI Te remekül nézel ki! Úgy látom, kutyabajod! Kövér vagy és fekete.

ADY Hetek óta fekszem itt. Az utolsó előtti lépésnél megfogtam magamat és kimondtam: megpróbálom a gyógyulást. Az első tíz nap különösen szörnyű volt, szinte tébolyító. Ma már kezdek bizakodni... Olyan jó, hogy újra együtt vagyunk, azok után, hogy eltűntek tőled. De ennek már vége! Szakítottam Lédával.

BÖLÖNI Megint?

ADY Most véglegesen. Elbocsátottam utolszor... Nézd! Olvasd! (*Átad egy papírt BÖLÖNI-nek*)

BÖLÖNI (*olvassa*) Törjön százegyszer százszor tört va-

rázs: hát elbocsátlak még egyszer, utolszor, ha hitted, hogy még mindig tartalak, s hitted, hogy még kell elbocsáttatás. Százszor sújtottan dobom, ím, feled, feledésemnek gazdag úr-palástját.

ADY Nos, mit szólsz hozzá?! A vége azt hiszem, az lesz, hogy... Általam vagy, mert meg én láttalak, s régen nem vagy, mert már régen nem látlak.

BÖLÖNI Gyönyörű, de nem értem... Ismerem Lédat, őt nem lehet megszokott sémák szerint mérni, ő sok mindenből van összetéve. Doromboló nagy macska, ha úgy hozta a kedve, aztán félelmetesen marcangoló, ha igaz vagy képzelt bántódás érte. Ha nem boldog és másokat boldognak érez, szadistásan kegyetlen. Alapjában mégis igazságos, emberi és nemes szív, mindig asszony! Van benne bibliás jóság, és valami kegyetlenül démoni. Sohasem egyforma, folyton változó, de hát éppen ezért nem untató.

ADY Édesanyámat vádolta könnyelműen azzal, hogy közénk akar állni. Pedig éppen az ides mondta: fiam, az a kötelességed, hogy olyan helyzetbe juss, hogy Adélt elvehesd. Én öreg szívbajos vagyok, és nem törődhetek bele abba, hogy te Párizsban élj. Rettenetes volna, ha a halálomnál nem lennél mellettem. Ha szeretitek egymást, légy egészséges, és válaszd el Adélt az urától, vedd el. Ezt mondta az anyám, amit meg is írtam neki. De enélkül is tudnia kellett ezt, hiszen olyan jól érezte magát Érmindszenten. De Adél vágya nem teljesült, a várva-várt gyermekünk nem maradt életben. Szomorú volt, kétségbeesett és levert. Azóta ide jutottunk.

BÖLÖNI Tudom. Ne beszéljünk erről.

ADY Hányszor kértem, ne tegye lehetetlenné együtt-létünket. Én a végtelenségig tudtam tűrni, de láttam, éreztem, hogy a végtelenségnek is van vége.

BÖLÖNI Most nagyon jól nézel ki.

ADY Valóságos program volt neki a visszabántás, a vérig sértés. Igazán ostoba és esztelenül üres ügyek miatt. Sokszor mondtam, hogy próbáljuk kellemesebbé tenni egymásnak az életet. Erre hisztériás zivatarokat kaptam, holott magam betegebb vagyok nálánál is.

BÖLÖNI És hogyan történt valójában?

ADY Úgy, hogy szerzett magának valakit. Egy pesti

ügyvédet! Nagy botrányok voltak. Ki akart csálni a szanatóriumból, de nem mozdultam. Adél azután az-
zal utazott el Párizsba, hogy az úton öngyilkos lesz.
BÖLÖNI Csak nem teszi meg.

ADY Amikor elment, libabőrös borzongással emlékez-
tem egy történetre. Lóga Lukács István bűnben kap-
ta az asszonyát, Sárát. Lompérton laktak. Kis falu ez
a Szilágyságban, ahol szintén csálnak a hitestársak.

BÖLÖNI Megölte Sárát?

ADY Nem.

BÖLÖNI A csábítót ölte meg?

ADY Azt sem, és magamagát sem. Hanem levágta
tőből a Sára haját, becsirizezte az egész fejét, és be-
dugta egy fölbontott vánkös toll-özönébe. Leszedte
róla a viganót, egészen évai túlzásig, és végigkorbá-
csolta, űzte Sárát a falu utcáin. Az egész faluban
csak én dideregtem a borzalomtól.

BÖLÖNI Iszonyú! *(Feláll, járkál)* Ne haragudj, de én
má még nem ettem. Elmegyek, nézek valami harapni-
valót. Hozzak neked valamit?

ADY Nem, köszönöm. De várj! Add fel kérlek ezt
a levelet, nagyon fontos.

BÖLÖNI *(elveszi a levelet)* Jó, beugrom a postára.

ADY Hetek óta ez az első levél, amit írtam. A címzett
egy kedves kislány.

BÖLÖNI Szabad kérdezni, ki az?

ADY Boncza Berta.

16. KÉP

*A Fővárosi Orfeum zsúfolt terme. Cigányszenekear búz-
za a „Ki tanyája ez a nyárfás”-t. ADY és egy férfi
kissé kápatosan önfeledten énekelnek*

FÉRFI Ezt is kóstoljuk meg! *(Egy kancsóból tölt, és
iszna)*

ADY Nem tartozom azok közé, akik álszeméremből
hazudnak. Őszintének, mondhatnám szemtelennek tar-
tanak csekély számú ismerőseim. Bevallom tehát azt
is, hogy sohasem ambicionáltam magamnak a józan
életű jelzöt. Így aztán már ifjú koromban vén lump-
nak hívtak. S azóta nőttem években, de bölcsességben

nőni semmi kedvem nem volt. Életfilozófiám a régi: jobb egy pohár bornál két pohár bor.

FÉRFI *(nevet)* Ezt is kóstoljuk meg! *(Egy másik kancsóból is tölt, isznak)* Ez talán még jobb, vagy talán az?

ADY A boromat mindig szomjasan és magam iszom ki: úton vagy csárdában. Személyesen szoktam szoknyák után rohanni, és a csókot olyan hazárdul kapom-veszem, ahogy adják és ahogy csókolják nekem. Fogom a percet, és kiélem könnyvel, újsághírrrel, szeszéllyel, bármivel, de mindig izgalommal és sosem ingyen.

FÉRFI Ki vagy te pajtikám?! Mesélj magadról!

ADY Megmondom, cimbora! Tas vagyok. Jó név, mi?

A Tasokat évszázadok óta holtrészezen kell kocsival hazavinni a hegyi pincéből, ahová ebéd után ájtatosan kiballagnak. Van egy bátyám, komoly polgári ember, akinek a részegeskedése is kormányozható, aki azt állítja, hogy a mi legerősebb ősrünk a legenda Tas vezér. Viszont bizonyos, hogy a Dózsa-féle lázadás korában már olyan koldusok voltunk, mint ma. *(Rágyújt)*

FÉRFI Az apád miféle?

ADY Atyai ágon csupa egyszerű emberekre hivatkozhatom, holott a Tasokból kerültek ki homo regiusok is a maguk földjén. Van egy legalább ötszáz éves ősröm, aki nagy szerepű ember volt, de csak így nevezte magát: Tas Barla, diák. Én meg számárésszel és mulatságos szükségből éppen verseket írtam, s olykor írok. Úgy gondolom, hogy ezt nem az atyai leszármazódásomnak köszönhetem egészen, hiszen alapjában elég gyámolatlan emberek valának a Tasok.

FÉRFI És az anyád?

ADY Anyai ágon nyugtalan emberek voltak valamenynyien, ami nem illik se paphoz, se iskolamesterhez, de ők erről nyilván nem tehetnek. Gáborián Ádám, a nagybátyám versfirkáló ember volt, mondják. Mindenesetre szépen halt: részegen és bánatosan neki ment a Szamosnak. Szegény, igen bolondos volt. A Gáboriánok lelkiileg csak annyira bírták az egyensúlyt, mint anyagiakban a Tasok. E két nem egyforma baj ellen egyformán védekeztek, ittak! Egy-két

alapos örült került ki anyám familiájából. Egzaltált, bolond familia, amely azért vibrált, remegett, kínlódott annyit, hogy zsenit teremjen, de akármennyire önhitt vagyok, nem jelenti ez azt, hogy énvelem biztosan célt ért.

FÉRFI Fura egy ember vagy te, hallod! Olyan szépen-cirkalmasan mondod, mint a papok. Igyunk hát!

Belép BÍRÓ Lajos

FÉRFI Hát ezt az alakot ismered?

ADY A barátom, Bíró Lajos.

BÍRÓ Üdvözlöm az urakat! Látom, jó a hangulat.

ADY Ül le, és igyál velünk!

BÍRÓ Szüts Dezsővel beszélgettem a Három Hollóban, de otthagytam, mert már nem bírtam tovább.

FÉRFI A városi aljegyző és újságíró úrral?

BÍRÓ Igen, vele.

ADY Az egyik legpazarabb agyú ember, akivel életemben összeverődtem! Emlékszem, egy éjjel kimentünk a temetőbe. Leereszkedtünk a csontverembe, és koponyákat loptunk. Aztán meg féltünk a koponyáktól, és egy másik éjszakán visszaloptuk őket.

BÍRÓ Hogy történt?

ADY Még gyerekek voltunk. Felénk fújt egy novemberies, hideg szél, és összedideregtünk. Nem vagyunk mi együtt egészséges emberek. Külön-külön se. *(Nevetnek)* Felhajtottuk gallérunkat, s fázósan gondoltunk valamire, és egymásra néztünk. Mi értjük egymás nézését. De ő szólt is, menjünk ki a temetőbe. Kimentünk. A halott város vége felé mély gödör, felette zsindeletető, csak félig befedve. Az a csontbarlang. Bevilágítottunk. A gödörben nem volt sok csont. Hátam mögött halkán megszólalt: jaj, ha egy koponyát el lehetne vinni.

FÉRFI *(nevet)* Hullarablók!

ADY Ölnyi halomban csontok feküdtek egymáson nagy testvérülésben. Öt emberöltő ismerkedett itt. Így lett egy múlttá a múlt. Ott hevert az élet, mozgás, érzés, tudat, gondolkodás, önérzet, vágy, szenvedély, tudás. Fehérek, porlók voltak a csontok. Valaha velő forrt mindegyikben, valaha jártak, beszéltek és ölelkeztek. Hogy kulcsolódtak egymásra e fe-

hér csontok! Mint ölelték át a vakító fehér lábcson-
tok a bordatörmelékeket! Hogy bámultak nagy szem-
üregeikkel a kíváncsi koponyák! Nagyon okosnak
látszottak. Legfelülre telepedtek. Mintha kivágytak
volna a tető nyílásán, mintha vissza szerettek volna
térni. Ahogy elaludt a világosság, sötéten, síron, bar-
na-zöld bokrokon szaladtunk kifelé a koponyákkal,
vissza az unalomba, embert látni, embert bolondítani.

BÍRÓ Ez rátok vall!

FÉRFI El tudom képzelni, hogy rohantatok kifelé!

*Mindhárman isznak. A zenekar ismét játszani kezd. Be-
lép a pincér*

PINCÉR Levél érkezett, szerkesztő úr! Ide kézbesít-
tették!

ADY Levél? Kitől?

PINCÉR Boncza Berta kisasszonytól, uram.

17. KÉP

Csucsán, Csinszka szobája. CSINSZKA a kanapén fekszik, ADY mellette ül

ADY Utálok a háborút és az emberi fajzatot, nem tu-
dom és nem bánom, mi lesz a világgal, no és ve-
lem. Néha komolyan azt hiszem, hogy voltaképpen
az egész világháború ellenem indult meg. Legalábbis
nekem annyi jut belőle, mint a megugratott monarchi-
ánknak: semmi bizonyosság a holnapban, a hogy-
leszben, a kenyérben, a semmiben. Pedig nagyon szé-
pen gondoltam ki és találtam el: örökös gyermekko-
rom végső napjaira egy kedves nyugtalan kis játéks-
zert választottam. *(Átöleli és megcsókolja CSINSZ-
KA-t)*

CSINSZKA Már megint ivott! Csak egyszer rájönnek
már, hogy honnan veszi az italt. Valamilyen titkos
rejtekhelyről, ahová éjszaka titokban kilopózik. Ha
szeretne engem, nem inna, nem mérgezné a szer-
vezetét.

ADY *(letérdel az ágy előtt)* Örülten, megbolondultan

szeretem magát, maga nekem a beteljesedés és minden.

CSINSZKA Szeret?

ADY *(megcsókolja a kezét)* Szeretem.

CSINSZKA Elhagyott, nyugtalan, szegény életembe valóssággal mentőnek, jósorsnak érkezett. Maga olyan fontos nekem. Anyátlanul, árván nőttem fel, egy kikényszerített vérrokoni házasság átkával, két öregasszony mellett, apám terhére, majdnem utálatával. Hiúságból pénzzel ellátott ugyan, de majdnem tervszerűen küldött olyan helyekre és helyzetekbe, amelyekből csak intelligenciám és a véletlen mentett ki. Most, hogy húszéves elmúltam, módom lesz rá, hogy bármennyire is gyűlöljem az ósdi romantikát, az apai átokkal harcolva mégis feleségül menjek magához.

ADY Úgy mutatja, hogy szeret, és én bizony ezeket az idöket másként nem bírnám ki. Ez a világfelfordulás még a mi ügyünket is felfordította, de talpra nem állította. De miért kell ez a harc? Csak azért, mert az öreg Boncza, a szerkesztő úr, a befolyásos ember, kellemetlenül gondol arra, hogy leányát férjhez kell adnia.

CSINSZKA Valaki olyanhoz kívánna engem adni, aki akaratlan, nincstelen senki, és akit ő perverz gyönyörűséggel tartana ki szolgai függésben. De én megírtam neki, hogy ha Ady Endre véletlenül még később jött volna, és én már férjes, gyerekes asszony lennék, akkor is elhagynék mindenkit és mindent, és vele mennék.

ADY Az árvaszék meg fogja adni a házassági engedélyt, és ha nem, magához Tisza Istvánhoz fordulok, tőle kérek segítséget. Boncza szerkesztő úrnak már írtam levelet.

CSINSZKA Mikor?

ADY Az éjjel.

CSINSZKA Tehát nemcsak ivott?! *(Megcsókolja ADY-t)*

ADY Nem.

CSINSZKA Maga mégiscsak szeret engem. És mit írt?

ADY Tessék, itt a levél.

CSINSZKA Szeretném, ha felolvasná nekem.

ADY *(tréfálkozva)* Ahogy óhajtja, kisasszony... *(Olvasza)* Hadd mondjam meg rögtön, hogy ez az ügy

kislányának, Bertukának a sorsát illeti és az enyémet. Bertuskával sorsszerű volt találkozásunk. Imádom őt, a szeretetnek minden fölázadni képes névével szeretem, és mert ő úgy érzi, hogy engem szintén szeret, és nagy értelmessége és erős ösztönei egyformán biztossá teszik, hogy őrző, vigyázó, nobiles társa leszek, feleségül akarom venni. Harminchat éves elmúltam, de erős fizikumom és vivicitásom addig fog tartani, amíg élni nekem rendeltetett. Eredmények és jelek szerint talán legvalakibbje az új magyar irodalomnak én vagyok. A feleségemet el tudom tartani, nem nábobi udvarban, fényben, de szabad, gondtalan életben. Mélyen tisztelt uram és bátyám, nem szabad kivételes, nagyszerű kislánya szabaduló útjába állnia. Az én vonzalmam Bertukához annyira nemes és mély, hogy csak őérette minden akadály félretolására elszánt leszek. Most csak arról van szó, hogy kérjük sorsunknak olyan elintézésébe való belenyugvását, melyet szívünk szerint s joggal mi, Bertuka meg én, elhatároztunk. És ezen nem változtatunk.

CSINSZKA Nem, soha! (*Átöleli ADY-t, és sír*)

18. KÉP

Egy budapesti utcán a II. és III. férfi beszélgetnek

II. FÉRFI Adyt behívták katonának, persze végül alkalmatlannak nyilvánították.

III. FÉRFI Miért? Azt gondolták, hogy alkalmas lesz?
(*Nevetnek*)

Belép az I. FÉRFI

I. FÉRFI Uraim! Óriási hírem van! A Budapesti Hírlapban Rákosi Jenő Dunántúli álnéven írt egy remek cikket, amelyben újra belemart Adyba.

II. FÉRFI (*a III. férjhez*) Mindig mondtam, hogy erre az emberre lehet számítani...

I. FÉRFI Azt írja a jó öreg Rákosi, hogy ez az Ady csak elhadarja a gázokba burkolt ritmikus értelmetlenségeit, aztán jönnek a szerkesztők, akik aztán utó-

lag belekomponálnak valami értelmet is! Szóval hogy idáig züllött Ady.

III. FÉRFI Ez jó!

I. FÉRFI Látott egy kis világot, és megrészegetett a francia meg német dekadensek szellemétől, aztán itt-hon leplagizált néhány verset, néhányat talán írt is hozzá...

II. FÉRFI De tehetséggel nem bírta! (*Nevetnek*)

I. FÉRFI Rákosi barátunk lerántotta a leplet erről a kóklerről! Azt írja, hogy Ady aztán átcsapott a misztikumba, onnan az értelmetlenségbe, és most ott ül, mint Pithia a nyugatosok jós-boltjában. A tehetséges és tehetségtelen tanítványok meg kapva kaptak a feltűnéscsinálásnak ezen az iskoláján, és bolondnál bolondabb esztelenségekre vetemednek.

III. FÉRFI Úgy hallottam, hogy Ady jól házasodott, és kényelemben él.

II. FÉRFI De ha a szakácsnéja olyan kotyvalékot szolgálna fel neki, mint amelyet ő ad nekünk irodalom helyett, bizonyos, hogy a szakácsné fejéhez vágná a levesestálat.

I. FÉRFI Persze, mert a naiv közönségnek be lehet adni ilyet, de az ember maga nem eszi meg. (*Nevetnek*)

19. KÉP

Az 1. és 2. ifjú egy budapesti kávéházban

1. IFJÚ Ady válaszolt Rákosinak!

2. IFJÚ Melyik újságban?

1. IFJÚ A Budapesti Hírlapban. Várj, felolvasom. (*Olvassa*) A Budapesti Hírlapban egy úgynevezett irodalmi vita folyik néhány hét óta és a vitának Dunántúli a vezére. E vita során először azt állapították meg rólam, hogy egy gazdag mecénás pénzéből élek. A következő alkalommal egy nem hozzá szóló levelemet publikálta Dunántúli. Végül most legutóbb azt írta meg, hogy jól házasulván, kényelmes otthonhoz és jól főző szakácsnéhoz jutottam. Kérdezem önt, szerkesztő úr, lehet-e nekem ezután Dunántúlival irodalmi vitát folytatnom? De azt is megkérdezném,

hogy magyarnak, úrinak és tisztességesnek tartja-e az ilyen vitát?

2. IFJÚ Valamit nem értek. Mire céloz Ady azzal, hogy egy gazdag mecénás pénzéből él?
 1. IFJÚ Nem tudod? Hatvany Lajos írt egy cikket a Nyugatba, és a cikket Adynak ajánlotta. Ady szívesen fogadta az írást, mert abban viszonzását látta annak a barátságának, amellyel ő Hatvanynak sok versét és kötetét ajánlotta.
 2. IFJÚ Még mindig nem világos.
 1. IFJÚ Erre a Budapesti Hírlap sértő módon insznuálta, hogy Hatvany Ady Endre mecénása.
 2. IFJÚ Az anyjuk úristenit! Ez már tényleg sok!
 1. IFJÚ Persze úgy, hogy Hatvanyban a mecénást, és Adyban a kitarítottat gyaníttassa!
 2. IFJÚ Leckét akarnak adni egy nagy magyar költőnek, hogy mint kell a mecénásokkal szemben viselkednie! Röhej! De ennél sokkal nagyobb disznóság, hogy Adyt ki akarták vitetni a csatatérre!
 1. IFJÚ Ez Rákosiék hadjáratának a hatása. Könnyű lenne egy költőt így eltüntetni szem elől.
 2. IFJÚ Persze, ilyen világfelfordulásban népszerű dolog lehet egy költőt piszkálni, csúfolni meg sértegetni. Nem új divat ez...
 1. IFJÚ Különösen most, hogy Európa internálta az emberi szellemet, most a legalkalmasabb és legédeesebb a költőbe belemarni.
 2. IFJÚ Szeretném tudni, mi lesz Kolozsváron, az irodalmi társaság ülésén...
 1. IFJÚ Megmondhatom: Rákosi Jenő szellemében támadnak majd Ady ellen.

20. KÉP

ADY beszédet mond a kolozsvári irodalmi társaság ülésén. Feszült a hangulat, ADY ellenségei hevesen reagálnak mindenre

ADY Azt írják, hogy Doberdón rossz, de én úgy érzem, jobb Doberdón lenni, mint itthon. Sohase voltam gyáva, de fáj, letagadhatatlanul fáj, hogy a frontokon belül törnek az életemre. De kérem, mit akarnak tőlem elvenni? A pozíciómat? A stallumomat?

A börze-információmát? Elvehetik, mert én csak a falatokért tartom meg az életemet, és ezeket senki sem veheti el tőlem. A háborút pedig énekeljék azok, akiknek ez könnyű, távoli, szimpatikus vagy üzlet! Nekem egyik sem!

II. FÉRFI Kezdem már unni!

I. FÉRFI Nos, mit tud még mondani?!

III. FÉRFI Engem aztán nem tud meggyőzni, mondjon bármit is!

ADY Talán elhiszik nekem, hogy ez a világháború sokaknál jobban szenvedtet... Hónapok óta még levelet sem igen tudtam írni, és mostanában többször is temetnem kellett... Ám rossz idegeim miatt jobban bántottak Rákosi Jenő és társai mániákus hazugságai.

I. FÉRFI Tiltakozom!

II. FÉRFI Elég a sértegetésekből!

ADY Pár évvel ezelőtt, mikor költő-primadonnának voltam kénytelen lenni, öröm volt minden bántás.

II. FÉRFI Ne vágjon úgy fel!

ADY Rákosi Jenőt soha nem tartottam jelentéktelen embernek, habár kártékonyságát ifjú diákkoromban is úgy vallottam, mint ma.

III. FÉRFI Ezt nem tűrhetjük tovább!

ADY Sajnálom, hogy kivételesen szólok róla, mert megfogadtam, hogy az ő álnokságát nem veszem észre többé. Pedig ő folytatja a maga kis paralizáló írásképeit, s mert világháborús zavar van, minden tanuló senkijét föl szabadítja.

I. FÉRFI Válogassa meg a szavait!

ADY Egy emberrel azonban le kell számolnom: ez Gyalui Farkas. Mindig tudtam, hogy a Budapesti Hírlapék, illetve Rákosi úrék nem tudnak születetni írókat. Ellenben a Budapesti Hírlap tudott halottakat föltámasztani. Ilyen halott volt Gyalui Farkas. Ezt az embert, aki sose írt le eredeti sort, nem lett volna szabad rám uszítani. Egyébként végeztem vele... Internacionális voltam mellett büszkén mutatok köteteimre. Arra pedig figyelmeztetek minden gonosz érzésű embert, hogy talán szükség lesz még a magyarság védelmére, és akkor én halálos ágyamból is föl tudok kelni, mert – sajnos – többet érzek és

sejtek, mint a mai szerencsés vagy szerencsétlen hő-
sök.

III. FÉRFI Elég volt! (*Feláll*) Hallgattassák el!

II. FÉRFI Le vele! Le vele!

21. KÉP

ADY és CSINSZKA budapesti lakásukban, ADY dolgozószobájában. Régi, biedermeier stílusú bútorok: egy ágy, az ablaknál háttal a világosságnak egy íróasztal, mellette könyvespolc pár könyvvel, dívány és székek. ADY az ágyon hever

ADY Mit csinál, kedvesem?

CSINSZKA Rámolok. Tudom, nem vagyok szerető gyermek, mert igyekszem mindent kihajtani ebből a szép pesti lakásból, ami az apámról rossz emlékeket idéz fel bennem. Ugye nem szabadna ilyennek lennem?

ADY (*kedvesen*) Maga kis csacsi... csacsinszka...
Csinszka... (*Megcsókolja*)

CSINSZKA Látom, ma jobban érzi magát. Tudja, mit olvastam az előbb?

ADY Nos?

CSINSZKA A maga levelét! Olyan kedvesen írt nekem... Haragszik, beteg vagy úton van az én kis húgom, hogy hallgat? Az a gyanúm, hogy gyanúsít! Mire esküdjek neki, hogy valósággal fájdalommal nélkülözöm üzeneteit? Nagyon elárvultam, békétlen pesszimista vagyok, és emellett kövéredem, mint egy püspök. (*Nevet*) Megvalósulhat-e az a számításom, hogy arra utaztamban meglátogassam? Pár hétig még itt maradok. De írjon, mert hallgatása fáj!

ADY Bizony, fáj nagyon. Mária Grün szanatóriumában voltam akkor, Graz mellett, ahol maga nagyon hiányzott. Mert szerettem, szeretem magát. És mert én hároméves korom óta mindig szeretek valakit. Hétéves koromban meg akartam halni szerelmi bánatomban.

CSINSZKA Jó hogy nem tette meg, mert akkor most nem lehetne itt mellettem. (*Megöleli*)

ADY Emlékszem, egy tavaszon tűrhetetlenül elhatalmasodott a szerelem, ez a nagy baj. Nagyok és kicsik, papok és katonák, tanárok és diákok mind szerelmesek voltak. Alkonyat idején egy nagy park tájkáját lepte el az összes városi szerelmes... Ez a park, ez lehetett a bűnös, ez bolondította meg a szíveket, de egyébként a leányok is túlságosan szépek voltak akkor és ott. Mi, diákok voltunk a legbolondabbak és legszerelmesebbek. A parkban vártuk lihegve a lányokat, akik kacagva érkeztek, négyen, öten. Irma, Irén, Bella, Piroska, Ottilia... Mindbe szerelmesek voltunk. Már majdnem eladó lányok voltak, s így a mamák nem szívesen néztek minket, kölyköket a leányok mellett...

CSINSZKA *(nevet)* Nagyon érdekes, folytassa!

ADY A leányok unatkoztak, s szükségből szóba álltak velünk, reánk nevettek, és megtöltötték a szívünket szenvedéssel és boldogsággal.

CSINSZKA *(kedvesen gúnyolódva)* Még csoda, hogy átvészelte, és nem pusztult bele a nagy szerelembe.

ADY Pofozkodtam Ottilia miatt, de ő egyre gúnysabban kacagott reám.

CSINSZKA Kedves tőle!

ADY Ő az erős és bátor embereket szerette, én meg gyöngye kis legény voltam, furcsa, nagy fantáziával. Éjszaka álmomban ördögökkel, rémekkel teli eseményeket éltem át! Egyedül félttem bemenni egy sötét szobába, s a váratlan hangos szótól mindig dobogni kezdett a szívem...

CSINSZKA Szegénykém! *(Simogatja)*

ADY Aztán egy napon elhatároztam, nagy szerelmemben, hogy bátor ember leszek. Kissé rekedten, de keményen azt mondtam Ottiliának: *(letérdel CSINSZKA elé)* Ottilia! Én katona leszek, mert szeretném, ha maga szeretne engem. *(Feláll)* És Ottilia? *(Leül és utánozva, magas hangon)* Én bizony most nem adom oda magának a kezem, még csókra sem.

CSINSZKA *(nevet)* Jaj, ez igazán eredeti!

ADY *(folytatja)* Hanem odaadom a számát is egy igazi nagy csókra, ha érdemes lesz rá! Én le fogok feküdni, de ma éjjel nem alszom el. Tudja, hogy melyik az én szobám ablaka? Amelyik a kertre néz. Azon túl ott a temető, ahonnan be lehet mászni a kertbe. Éj-

fél körül...

CSINSZKA Kezd izgalmas lenni a történet...

ADY *(folytatja)* ... éjfél körül, ha maga jön, kinyitom az ablakot, odatartom magának az arcomat, talán a számát is, és megcsókolhat, ha akar. *(Újra letérdel)*
Ott leszek Ottilia, bármi történjék is! *(Feláll)*

CSINSZKA Mondja tovább... ne kínozzon már!

ADY Tíz órakor elszöktem hazulról. Sütött a Hold, s én jobban reszkettem, mintha vaksötét lett volna. A nyári éjszakára borult a szerelem, mely az egész várost kínozza. De én a temetőre gondoltam, és vágogott a fogam. Csak a parkig jutottam el, ahol még volt egy kis élet. Már akkor éreztem – és sírva szidtam magam érte –, hogy nincs bátorságom tovább menni. Gonosz az a lány, ezzel vigasztaltam magam, mert ha tényleg odamegyek, ha ki is nyitja az ablakot, nem biztos, hogy megcsókolhatom, s ha megcsókolhatom, még mindig nem biztos, hogy szeret. Csak csúfolódik velem, csak látni akarja a bátorságomat. Nem, nem megyek! S ha ott a temetőben valami megmozdulna mellettem, hát én belehalnék. És különben Bellát szeretem igazán, az ő szép és szomorú szemeit. Hazaszaladtam, visszaszöktem az ágyba, és Belláról álmodtam szépet és szerelmeset. *(Még szé-
dül és köhögni kezd)*

CSINSZKA Mi történt? *(Feláll)*

ADY Szépet és szerelmeset... *(Az ágy felé indul, kö-
hög)*

CSINSZKA *(támogatja)* Rosszul van? *(Az ágyra fek-
teti)* Az isten szerelmére! Mi baj van?

ADY Nyomorultul vagyok. Igaza volt Madame Thé-
besnek... *(Köhög)*

CSINSZKA Kinek?

ADY A híres párizsi jósnőnek... Ezt még elmesé-
lem...

CSINSZKA Ne erőltesse magát! Most inkább pihen-
jen!

ADY El kell mondanom... Mostanában úgymint gyakran
eszembe jut...

CSINSZKA Csak ne izgassa fel magát, nagyon kérem!

ADY A jósnő ravasz volt, konok és ügyes, és nem is
a jóslására voltam kíváncsi... Húsz frankot kért,
mégis elmentem. Látni akartam a hírhedt műhelyét.

Megkérdezte, hogy meg szabad mondanom, ha holnap meghal? Ó igen, madame, feleltem, ha mindjárt ma is. (*Köbög*) Művészkeze van, és valamelyik keleti országból jött, mondta. A keze orientális. Nagyon szereti a muzsikát? Nem akartam elárulni, hogy rosszul sejtett önagysága, de észrevette az arcomon. Hát íróember? Nem válaszoltam. Sejtette, hogy újságró vagyok, s vége volt minden merészségének. Akkor lendült újra magasabbat a fantáziája, amikor kettős végstációt jósolt. Azt mondta, magának vagy óriási sikere lesz harmincéves korában, vagy megőrül. CSINSZKA (*ijedten megfogja ADY kezét*) Ugyan, az isten szerelmére!

ADY Nagyon művészkéz. Áldja istent, hogy nem lett kereskedő, ezt mondta még. Maga tud pénzt szerezni, de még tűrni sem tudja. Írjon könyveket.

CSINSZKA Magának óriási és örült sikere lett.

ADY (*köbög*) Jókat nevettem magamban a jóslaton. Nem karcolt a lelkembe egyetlen szót sem, de valami mégis bántott... Az ördögbe, is, azt a megbolondulást elhallgathatta volna... Íme, el akarok esni, asztal alatt, mámor alatt...

22. KÉP

ADY és CSINSZKA budapesti lakásukban. ADY báziköntösben fekszik a kanapén, CSINSZKA mellette ül, újságot lapozgat

ADY Van valami hír?

CSINSZKA Semmi különös. Maga csak pihenjen!

ADY Legalább Bölöni itt lenne!

CSINSZKA Nagyon jól tudja, hogy tíz napja Svájcba utazott. Hogy lehetne itt?!

ADY Hiszen forradalom van! Tisza Istvánt meggyilkolták. Gyuri legalább hozna híreket.

Az ajtón kopognak

CSINSZKA Tessék! Ki az?

VOJNICA (*ijedten*) Csak én vagyok. (*Belép*)

CSINSZKA Mi történt?

VOJNICA Hivatalos emberek jöttek, kérem szépen.
Küldöttség vagy mi...

Belép a két küldött

1. KÜLDÖTT Hock János vagyok, a Nemzeti Tanács üdvözetét hoztuk a költőnek, Ady Endrének. *(A fejével int a másik küldöttnék. ADY közben lassan feláll)*
2. KÜLDÖTT *(egy levelet vesz elő, olvassa)* Komor napokat élünk, a magábaszállás sötét napjait. Ezért siettünk feléd, ó poéta. Segíts! Ha betegem is, de segíts! A kisujjadat sem kell mozdítanod, csak szemmeddel mutass könyveid felé. Ezekből a könyvekből kiált a világ felé a magyarság joga a léthez. Most a te hited fiait vezetik az ország ügyeit, melyet idegen ellenség, a te honi ellenségeid bűnei miatt akar végzetesen megnyirbálni. Nemzeti egységünket vonják kétségbe. Bennünk és főleg benned, ki elől jártál időben és zseniben, benned él, Ady Endre, Magyarország szellemi egysége! Mutass könyveidre, Ady Endre! Mutass szívedre, Ady Endre! Mutass hitedre, mutass a magyar lélek birodalmára, a te szellemi országodra, amelyet nem szállhat meg ellenség, s mely a jövőndő magyarok örök országa. Ebben az országban a te utadon akarunk járni mint hív követőid, utánad, mindig csak utánad.

ADY *(remeg, akadozva beszél)* Dadogva... gyáván... de mégis némi büszkeséggel mondok köszönetet önöknek, a forradalmi magyar nemzet tanácsának, aki eljött a költőhöz... Dadogva... mert életemben sokat kiabáltam, dadogva is mondom, milyen jólesik nekem ez a mindennél nagyobb kitüntetés... úgy érzem, hogy való és bekövetkezett az én forradalmam...

ADY kezet fog a két küldöttel. CSINSZKA odasegíti az ágyhoz és lefekteti

Utószó

Fiatal szerző első kötetét tartja kezében az olvasó. Az itt közölt három dráma írójának nevével többször is találkozhattak azok, akik rendszeres olvasói a lapoknak, folyóiratoknak, igaz, nem színpadi művek kapcsán, hanem novellák, riportok, cikkek szerzőjét jelölve. Holott Polgár Ernőt mindig is elsősorban a színpad, a drámai műfaj érdekelte. Csaknem tíz éve, még mielőtt érettségizett volna a bácsalmási Hunyadi János Gimnáziumban, már eldőlt a számára, hogy életét valamilyen módon a színházzal köti össze. Választása nem ígért könnyű utat. Nemcsak azért, mert a színházi világ zárt soraiba csak nehezen, a próbára tevések sorozata után lelhet bebocsátást az ember, hanem azért is, mert írói ambíciói is talán a műfajok legnehezebbike, a dráma felé sodorták elsősorban. A kitűzött cél, a színházi szakma elsajátítása és ezzel együtt a drámaírói ambícióknak való éles, csaknem szükségszerűen kényszerítette kitérőkre. Először 1972-ben, amikor az alig megszáradt érettségi oklevéllel a kezében hiába szeretett volna dramaturgiát tanulni, a Színház- és Filmművészeti Főiskolán akkor – s utána még évekig – ilyen képzés nem folyt. A szülőfalujából, Bácsalmásról Pestre került fiatalember a költő Fodor András ajánlása folytán ezért választotta nemzeti könyvtárunkban – ha nem is végérvényesen – a könyvtárosi pályát, amihez az elkövetkező három év során megfelelő szakképzettséget is szerzett. Közben egy éven át – 1974-ben – hallgatója volt a Fordító és Tolmácképző Intézetnek, majd beiratkozott az egrí Ho Si Minh Tanárképző Főiskolára. Még mielőtt a főiskolán diplomát szerzett volna, 1976 nyarán a Magyar Rádióhoz került, ezáltal közelebb jutva a már megálmodott pályához. Főleg Bozó László, Cserés Miklós dr. és Varga Géza rendezők mellett dolgozott. A rádiószínházi munka megismerése közben kisebb hangjátékokat írt, összeállításokat ké-

szített. 1977-től az Iparművészeti Múzeumban vállalt állást, ahol többek között díszlet-, jelmez- és szcenikai tájékoztatással foglalkozott. Útja onnan vezetett a Madách Színházhoz 1979 tavaszán, s így lehetővé vált számára, hogy a Színház- és Filmművészeti Főiskola színházméleti szakán diplomát szerezzen.

Az írás szenvedélye Polgár Ernőt korán, már tanulóévei idején rabul ejtette. Különböző témákról szóló tudósításait ekkor a Petőfi Népe közölte. Később könyvkritikák, könyvismertetések, neves könyvtárakról beszámoló művelődéstörténeti, valamint színháztörténeti, szociográfiai jellegű cikkek, tanulmányok és más írások kerültek ki tolla alól. Publikációi között különleges hely illeti meg a szociográfikus, valóságunk egy-egy szeletének bemutatására törekvő írásait. Ezek szerzőjük érdeklődésének egyik meghatározó vonását jelzik. Az irodalmunkban oly mély gyökerekkel rendelkező szociográfikus érdeklődés vezérelte Polgár Ernőt, amikor 1980-ban az Ady nevű tengerjáró hajónk fedélzetén Hamburgból az Atlanti-óceán, a Földközi-tenger, a Vörös-tenger s az Indiai-óceán vizeit végigszelve Ceylon érintésével a távolkeleti szigetekig jutott el. Utazása közben figyelmét azonban nem az egzotikus tájak, a miénktől gyökeresen különböző élet kötötte le, hanem a hajó, az azon szolgálatot teljesítő emberek mikrovilága. Tapasztalatairól a Magyar Nemzet, a Magyar Ifjúság és más lapok hasábjain megjelent cikkeiből, továbbá egy rádió- és egy tévébeszámolóból értesülhetünk. Pontosabban a tapasztalatoknak csak egy töredékéről, mivel a beszámolók csupán részletei annak a nagyobb terjedelmű és megjelenésre váró munkának, amely a több hónapos tengeri út után született.

A szociográfikus érdeklődés szerepet kapott Polgár Ernő drámaírói törekvéseiben, színpadra szánt műveinek gondolatvilágában is. Bizonyosságul elég ezzel kapcsolatban a *Hullámsír* című művére utalni. Hisz e színmű jeleneteiben feltáruló visszásságok, a főhősnek ezekkel a szélsőségesen elembertelenedett viszonyokkal összefüggő tragédiája több tekintetben szinte a szociográfia pontosságával irányítja a figyelmet egy olyan életszférára, amelyhez többnyire romantikus képzeteket szeretünk társítani. A szociográfikus valóságanyag azonban inspiráló tényezőként természetesen nem kapott

kizárólagos szerepet Polgár Ernő színműveinek létrejöttében. Más indíttatású, s a megvalósítani kívánt írói szándékot tekintve is eltérő jellegű kötetünk *Hazatérők* című és az Adyról szóló drámája. A *Hullámsírban* a kritikai szembenállás, a *Hazatérőkben* az emberi ösztartozás egy heroikus példájának felmutatása, az *Adyban* pedig egy sokat és sokféleképpen vitatott költői életpálya hiteles megidézése és megjelenítése szolgált vezérelvül. A három színmű tehát több irányú érdeklődésről tanúskodik, s inkább ezt tarthatjuk kívánatosnak egy pályája elején álló írónál. Hisszük: a valósággal való sokoldalú szembesülés – amire hajlama s képessége egyaránt megvan – segíti majd továbblépni Polgár Ernőt, nem csak gondolatilag s a problémaérzékenység tekintetében, de művészileg is. Első kötetét letéve kívánjuk neki ezt, magunknak pedig, hogy alkotóereje kiteljesedése által egy jó író minél több művét vehessük kezünkbe.

Láng József

Tartalom

Hullámsír	3
Hazatérők	49
Ady	83
Utószó	139

ISBN 963 422 555 1

Kiadja az Ifjúsági Lapkiadó Vállalat

Felelős kiadó: dr. Petrus György

A kiadói munkát az ILV Ságvári Endre

Könyvszerkesztőség végezte

Felelős szerkesztő: Horváth Tibor

Műszaki vezető: Lantos Kálmán

Műszaki szerkesztő: Koltai Károlyné

A hátsó borítón a felvétel

Berke Endre munkája

Kiadványszám: 17/83/ILV

Megjelent 7,11 (A/5) ív terjedelemben,
5000 példányban

„A szociográfikus érdeklődés szerepet kapott Polgár Ernő drámaírói törekvéseiben, színpadra szánt műveinek gondolatvilágában is. Bizonyoságul elég ezzel kapcsolatban a *Hullámsír* című művére utal-

ni. Az e színmű jeleneteiben feltáruló visszaesszások, a főhősnek ezekkel a szélsőségesen elembertelenedett viszonyokkal összefüggő tragédiája több tekintetben szinte a szociográfiák pontosságával irányítja a figyelmet egy olyan életszférára, amelyhez többnyire romantikus képzeteket szeretünk társítani... A *Hullámsír*ban a kritikai szembenállás, a *Hazatérők*ben az emberi összetartozás egy heroikus példájának felmutatása, az *Ady*ban pedig egy sokat és sokféleképpen vitatott költői életpálya hiteles megidézése és megjelenítése szolgált vezérelvül. A három színmű tehát több irányú érdeklődésről tanúskodik, s inkább ezt tarthatjuk kívánatosnak egy pályája elején álló írónál.”

Ára: 15,— Ft